

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Lukáš Horňák

Ochrana oběti trestného činu

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Katarína Tejnská, Ph.D.

Katedra: Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu) : 07. 06. 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 213 805 znaků včetně mezer.

.....

Lukáš Horňák

V Praze dne 7. 6. 2018

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl poděkovat JUDr. Kataríně Tejnské, Ph.D. za její odborné vedení mé práce, věcné připomínky, praktické rady a také za ochotu, se kterou se mi věnovala v průběhu zpracování práce.

Děkuji i členům své rodiny, kteří mne podporovali po celou dobu studia na Právnické fakultě.

Obsah

Úvod.....	i
1. Fenomén oběti z hlediska viktimologie.....	6
1.1. Viktimologie jako vědní disciplína	6
1.2. Pojem „viktimizace“ – primární, sekundární, reviktimizace	7
1.3. Dopady trestného činu na oběť	10
1.4. Potřeby oběti po viktimizaci	12
2. Právní postavení oběti trestného činu.....	13
2.1. Oběť v evropském právu.....	13
2.1.1. Evropská unie	13
2.1.2. Evropský soud pro lidská práva.....	15
2.2. Oběť trestného činu v právním řádu ČR.....	16
2.2.1. Poškozený a oběť trestného činu	16
2.2.2. Zákon o obětech trestných činů	18
2.2.3. Typologie obětí podle zákona o obětech	20
2.2.4. Práva obětí podle zákona o obětech.....	23
3. Právo na ochranu před hrozícím nebezpečím.....	34
3.1. Provedení úkonu/přijetí opatření.....	34
3.2. Vykázání osoby ze společného obydlí dle zákona o PČR	35
3.3. Předběžná opatření dle ZŘS a OSŘ	35
3.4. Předběžná opatření podle TRŘ.....	36
3.5. Krátkodobá ochrana	42
3.6. Institut utajeného svědka.....	45
3.7. Zvláštní ochrana svědka	49
4. Ochrana oběti před nebezpečím v právu EU.....	55
4.1. Důvody evropské ochrany obětí.....	55
4.2. Evropský ochranný příkaz.....	56
4.2.1. Směrnice o evropském ochranném příkazu	56
4.2.2. Evropský ochranný příkaz v právním řádu ČR	57
4.2.3. Následky porušení evropského ochranného příkazu	60
4.3. Teoretické a praktické nedostatky systému evropského ochranného příkazu	64
4.3.1. EPO a jiné evropské mechanismy ochrany obětí.....	65
4.3.2. Oboustranná trestnost	67
4.3.3. Komunikace mezi orgány ohledně EPO	68

4.3.4.	(Ne)využívání technických prostředků při monitorování ochranných příkazů .	69
4.3.5.	(Ne)informovanost profesionálů a obětí	70
4.3.6.	Časové nejistoty pro oběť chráněnou EPO	70
4.3.7.	Problém osob pravidelně dojíždějících	71
4.3.8.	Náklady na EPO nese téměř výhradně stát vykonávající	72
4.4.	Budoucnost evropského ochranného příkazu – má to smysl?	72
	Závěr	75
	Seznam zkratk	83
	Seznam použitých zdrojů	84
	Abstrakt	96
	Abstract	97
	Název práce a klíčová slova	99

Úvod

Po dlouhou dobu byly oběti pouze přehlíženou součástí trestních řízení. Jejich výpovědi byly využívány jako důkazy, ale jejich potřebám a podpoře nebyla věnována pozornost. Nakonec cílem trestního řízení není pomoc oběti, ale odhalit a potrestat pachatele trestného činu. Trestní řízení se vede v zájmu společnosti jako celku, nikoliv v zájmu oběti. Tento přístup měl za následek, že oběti mnohdy pocítily ještě silnější újmu při jednání s policií nebo před soudem, než jim byla způsobena prvotním trestným činem pachatele. To vše logicky ohrožovalo důvěru obětí v justici a vedlo k nechuti obětí oznamovat trestné činy a spolupracovat s orgány státu při odhalování a vyšetřování trestných činů.

Historicky se ale pozice obětí měnila. V posledních dekádách se zdá, že oběti dostaly celosvětově mnohem větší prostor pro uplatňování svých zájmů v trestním řízení, než jim byl poskytován v minulosti. Ačkoli původně v samých počátcích trestního procesu to byla právě oběť a její blízcí, kteří zločiny stíhali a mnohdy také trestali, postupem času a s vývojem států a feudalismu oběť ztratila toto výsadní postavení, které přebrali vykonavatelé moci z pověření státu resp. panovníka. Došlo ke změně filozofie stojící za trestním řízením jako takovým. Zločin již nebyl spáchán primárně proti oběti, ale především proti státu a případně panovníkovi a stát byl také tím, kdo trestal. Oběť v této souvislosti ztratila své postavení a pro trestní řízení již byla využitelná pouze jako svědek.¹ Tento stav přetrvával až do 20. století, kdy se obětem začalo dostávat v mezinárodním kontextu více pozornosti. Vůbec prvním dokumentem věnujícím se výhradně právům obětí byla Deklarace základních principů pro oběti trestných činů vydaná na půdě OSN.² Ačkoliv se jedná o nezávaznou deklaraci, byla důležitou formulací celosvětového názoru, že oběti trestných činů by již neměly být přehlíženy v rámci trestní spravedlnosti. Deklarace vytváří určitý standard, jenž by měl být dodržován při tvorbě další legislativy.³ Oběti definuje jako osoby, které individuálně nebo kolektivně utrpěly fyzickou, psychickou či emocionální újmu, byly značně poškozeny na svých základních právech

¹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3., upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-461-9, s. 97-98.

² Declaration of basic principles of justice for victims of crime and abuse of power, GA resolution 40/34 29/11/1985.

³ RŮŽIČKA, Miroslav; PŮRY František; ZEZULOVÁ, Jana. *Poškozený a adhezni řízení v České republice*. Praha: C.H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-559-9, s. 29.

nebo utrpěly ekonomickou ztrátu.⁴ Na postavení oběti by podle deklarace nemělo mít vliv, zda byl pachatel odhalen.⁵ Mezi ustanoveními nalezneme například požadavek, aby s oběťmi bylo zacházeno se soucitem a respektem, aby jim bylo umožněno získat odškodnění a byly o této možnosti řádně informovány a v neposlední řadě, aby jim byla v případě potřeby poskytnuta nezbytná ochrana a aby ve vhodný čas během celého řízení měly možnost vyjádřit své názory, pokud je zasahováno do jejich osobních zájmů.⁶

Nejpřehledněji lze ilustrovat vývoj institutu oběti v trestním procesu na jejím postupném začleňování do trestních řízení na poli mezinárodní trestní spravedlnosti. V rodícím se prostředí mezinárodní trestní justice podstoupily oběti zcela zásadní změny. První ad hoc trestní tribunály pro Rwandu nebo Jugoslávii měly značně retributivní charakter, oběti při procesu u těchto tribunálů byly jen a pouze svědky, a neměly žádnou možnost ovlivnit výsledek řízení z podstaty svého postavení.⁷ Ochrana obětí byla v počátcích velmi problematická, neboť oběti zažívaly vzhledem k procesním pravidlům v mnoha případech opětovnou viktimizaci přímo před soudem, nebylo jim umožněno říct celý jejich příběh, byly přerušovány, čelily nevhodným poznámkám soudců a prokurátorů a sloužily celkově pouze jako nástroj k získání určitých klíčových skutečností k usvědčení pachatelů.⁸ S novou generací mezinárodních trestních tribunálů a prvním permanentním mezinárodním trestním soudem ustanoveným v Haagu se tento přístup začal měnit, neboť tyto se chtěly vyvarovat zklamání a újmy způsobených obětem u ad hoc tribunálů, a proto zařadily v různé míře procesní práva obětí přímo do svých statutů a daly obětem možnost ovlivňovat vývoj trestního řízení jako účastníkům.⁹ Do jejich procesů se zařadilo množství restorativních prvků za účelem pomoci obětem a oběti se z „pasivního objektu“ trestního řízení staly jeho „aktivními činiteli“.¹⁰

⁴ Declaration of basic principles of justice for victims of crime and abuse of power, GA resolution 40/34 29/11/1985, čl. 1.

⁵ Ibid čl. 2.

⁶ Ibid čl. 4,5,6.

⁷ GARBETT, Claire. From Passive Objects to Active Agents: A Comparative Study of Conceptions of Victims Identities at the ICTY and ICC. *Journal of Human Rights*. 2015, 15(1), 40-59. ISSN 1475-4835.

⁸ HASLAM, Emily; DEMBOUR, Marie. Silencing Hearings? Victim-Witnesses at War Crimes Trials. *European Journal of International Law*. 2004, 15(1), 151-177. ISSN 0938- 5428.

⁹ Římský statut Mezinárodního trestního soudu (17. července 1998) 2187 UNTS 90 čl. 68, 75, 79; Internal Rules of Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia čl. 23.

¹⁰ GARBETT, Claire. From Passive Objects to Active Agents: A Comparative Study of Conceptions of Victims Identities at the ICTY and ICC. *Journal of Human Rights*. 2015, 15(1), 40-59. ISSN 1475-4835.

Zahraníční akademici dnes mluví o určitém světovém konsenzu napříč právními systémy, že oběti by skutečně měly mít určitá esenciální procesní práva, která by jim umožnila dosáhnout pocitu spravedlnosti. Mezi tyto patří například právo účastnit se trestního řízení a vyjádřit v něm své stanovisko. Zároveň nezávisle na trestním řízení je nutné obětem poskytnout potřebnou pomoc a podporu při překonávání následků trestného činu.¹¹ Tento mezinárodní trend postupného posilování postavení obětí popisují také čeští autoři. Herczeg tvrdí, že jde o „přirozený trend přesouvání pozornosti od pachatele trestného činu, který je vybaven řadou procesním záruk, k subjektu, ve většině případů slabšímu, který je často nedostatečně chráněn před další újmou, která mu v trestním řízení může hrozit“.¹² Gřivna tento posun pozornosti k oběti odůvodňuje tím, že stát nesplnil svou základní povinnost, neboť selhal při ochraně osob v jeho jurisdikci, tudíž musí obětem jejich újmu kompenzovat, chránit je a zároveň jim újmu svým vlastním vyšetřováním neprohlubovat.¹³

Cílem této práce je kompilace současných poznatků, které právní věda nabízí k právní ochraně oběti trestného činu, představení jednotlivých práv, která dle současného právního řádu ČR mají tuto ochranu zajistit, a poskytnout hlubší analýzu institutů realizujících právo na ochranu před hrozcím nebezpečím v ČR. Dále práce představí současný vývoj na poli evropského práva se zaměřením na institut evropského ochranného příkazu a jeho pozitivní i negativní aspekty. Pro kritické hodnocení dané právní úpravy je důležité především si klást otázky typu, co od dané právní úpravy vlastně očekáváme a zda tato očekávání splňuje. Práce si tedy klade za cíl v tomto směru i analyzovat účinnost výše vymezené úpravy, poukázat na její nedostatky, případě i na negativní následky, které mohou způsobovat chyby v legislativě, nebo pochybení v přístupu příslušných orgánů. Ve vybraných případech autor představí i náměty k možné změně. Napříč celou prací bude navíc současná právní úprava na vhodných místech konfrontována s aktuálními poznatky na poli viktimologie, tedy výzkumu obětí trestných činů.

¹¹ SPIGA, Valentina. No Redress without Justice: Victims and International Criminal Law. *Journal of International Criminal Justice*. 2012, 10(5), 1377-1394, s. 1393; LEYH, McGonigle Brianne. Victim-Oriented Measures at International Criminal Institutions: Participation and its Pitfalls. *International Criminal Law Review*. 2012, 12(3), 375-408. ISSN 1567-536X, s. 381.

¹² HERCZEG, Jiří. *Média a trestní řízení*. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-50-2, s. 39.

¹³ GŘIVNA, Tomáš. Zákon o obětech trestných činů. In: JELÍNEK, Jiří; GŘIVNA, Tomáš. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 22-31. ISBN 978-80-87576-39-7, s. 23.

Z důvodu omezeného rozsahu tato práce nemůže obsáhnout veškerá práva obětí a není to ani jejím cílem. Předmětem zkoumání tedy nejsou práva oběti, která zakotvuje trestní řád a kterými oběť disponuje v trestním řízení v postavení poškozeného, tyto jsou totiž důležité spíše z hlediska uplatňování nároku poškozeného v adhezním řízení, případně pro odsouzení a potrestání pachatele, a patří spíše do odborných prací, které se zabývají postavením poškozeného v trestním řízení. V této práci se autor zaměřuje výhradně na práva, která náleží pouze oběti, tedy souvisí s jejím právním statutem oběti trestného činu. Tato práva jsou komplexně obsažena v zákoně o obětech, proto také práce při jejich popisu a analýze dodržuje systematiku pořadí daných práv v tomto zákoně.

Podle autora je třeba chápat ochranu obětí v širším a v užším smyslu. Autor pracuje s ochranou obětí v širším smyslu jako s ochranou zajištěnou všemi právy oběti podle zákona o obětech. Tato práva chrání oběť před prohlubováním následků trestného činu, zabraňují vzniku další újmy v době po činu a nejlépe mají také pomoci oběti se s činem vyrovnat a navrátit se do běžného života, v tomto smyslu tedy všechna práva v zákoně o obětech oběť chrání. Ochranu oběti v užším smyslu lze chápat jako právo na ochranu před hrozícím nebezpečím, tedy právo na ochranu fyzické integrity i mentálního zdraví oběti a jejich blízkých v době po činu, ať už nebezpečí hrozí od pachatele nebo třeba od organizovaných zločineckých skupin. V zájmu komplexnosti práce je tedy věnován prostor všem právům oběti podle zákona o obětech, která tvoří ochranu oběti v širším slova smyslu s následným specifickým zaměřením na ochranu oběti před hrozícím nebezpečím.

Práva a jednotlivé instituty sloužící k ochraně oběti jsou analyzovány za pomoci odborné literatury z oblasti práva, kriminologie a viktimologie. U konkrétních kritizovaných nedostatků současné úpravy autor porovnává přístupy odborných autorit v doktríně a následně nabízí vlastní stanovisko podložené argumentací. Kde je to účelné, tam také autor využívá statistických údajů dostupných z otevřených zdrojů, aby ilustroval praktické užívání jednotlivých nástrojů ochrany. Tyto údaje se snažil autor doplnit vyžádáním dalších informací ohledně využívání institutů utajeného svědka a zvláštní ochrany, avšak z logických důvodů ochrany obětí příslušné orgány neposkytují žádné podrobnější, ani statistické, informace o jejich využívání. Autor také čerpá při několika příležitostech z judikatury Evropského soudu pro lidská práva, Ústavního soudu ČR a Nejvyššího soudu ČR. Práce také využívá aktuální poznatky již zmíněných viktimologických výzkumů, které jsou v současnosti stále více využívány k pochopení fenoménu oběti a procesu, kdy se jedinec stává obětí. Zjištění těchto výzkumů jsou

obzvlášť cenná při odhalování nedostatků v přístupu práva k obětem, jelikož často pracují se samotnými oběťmi a využívají jejich hodnocení různých nástrojů ochrany a práv. Zkoumání obětí a jejich zkušeností také umožňuje zjistit informace o trestných činech, které jsou jinak typicky stíženy vysokou mírou latence, tedy oběti je ani neoznamují oficiálními institucím, typickými příklady jsou domácí násilí nebo stalking.

Aby bylo výše vymezených cílů možno dosáhnout, tak první kapitola vymezuje základní viktimologické pojmy, s nimiž práce dále pracuje, jako jsou viktimologie, primární a sekundární viktimizace, mýtus o ideální oběti a další. První kapitola také stručně dokumentuje současný stav poznatků o dopadu trestných činů na oběti a o jejich potřebách, které jim musí být zajištěny v době po spáchání trestného činu pro jejich úspěšný návrat do běžného života.

Druhá kapitola shrnuje prvky ochrany oběti v širším slova smyslu. Nejprve se zaměřuje na legislativu EU týkající se obětí a na její klíčové instrumenty a poté na působení Evropského soudu pro lidská práva v oblasti ochrany obětí. Dále je v druhé kapitole analyzována ochrana oběti v právu ČR, jsou představeny její prameny a následně jednotlivá práva obětí.

Třetí a čtvrtá kapitola se zabývají konkrétně právem oběti na ochranu před hrozícím nebezpečím a poskytují zevrubnou analýzu instrumentů, které zajišťují ochranu oběti před nebezpečím. Práce stručně představuje všechny možnosti ochrany, které současné české právo zná, a podrobně analyzuje ty nejzásadnější z nich, které mohou chránit oběť v rámci trestního procesu, tedy předběžná opatření dle trestního řádu, institut utajeného svědka, zvláštní ochranu svědka a pro úplnost ještě institut krátkodobé ochrany dle zákona o policii, který je také podstatným prvkem ochrany svědků a obětí, ačkoliv není výlučně vázán na probíhající trestní řízení. Čtvrtá kapitola je pak věnována přímo ochraně oběti před nebezpečím v rámci EU, tedy novému evropskému ochrannému příkazu, jenž má poskytnout ochranu obětem napříč státy EU. Analyzována je jak jeho úprava na evropské úrovni, tak jeho implementace v právu ČR s podrobnějším zaměřením na praktické i teoretické vady současné evropské i domácí úpravy tohoto institutu.

1. Fenomén oběti z hlediska viktimologie

1.1. Viktimologie jako vědní disciplína

Viktimologie je poměrně mladá vědní disciplína, která se zabývá oběťmi trestných činů. Viktimologie se zaměřuje z psychologického hlediska na dopady trestného činu na oběť, zkoumá její chování i prožívání po činu.¹⁴ Dále se také snaží analyzovat poznatky týkající se obětí za účelem zjištění, zda má osoba oběti, respektive její charakteristiky, vliv na rozhodování pachatele, jinými slovy, zda si pachatelé pro určité trestné činy vybírají oběti na základě konkrétních znaků. Z těchto poznatků pak viktimologie vyvozuje závěry týkající se efektivní pomoci obětem trestných činů a vymezuje rysy chování obětí, které nemusí být bezpečné a které mohou zvýšit šance na jejich viktimizaci.¹⁵ Viktimologie se také zabývá oběťmi v širším pojetí, než je vymezuje právo. Předmětem jejího zkoumání jsou i skupiny obětí, potencionální oběti, oběti latentní kriminality a často i jiní, pokud se cítí být oběťmi, ačkoliv je dle platných zákonů za oběti označit nelze.¹⁶

Viktimologické výzkumy, tedy výzkumy obětí trestných činů, jsou velmi cenné, lze z nich totiž získat reálnou představu o kriminalitě z pohledu obětí a tuto porovnat s evidencí trestných činů policie. Z tohoto porovnání lze zjistit počty neoznámených trestných činů a pátrat po důvodech takového jednání obětí, můžeme i efektivně vytipovat rizikové oblasti a zaměřit na ně preventivní programy, stejně tak lze vyhodnocovat účinnost preventivních programů následnými výzkumy.¹⁷ Navíc pouze díky těmto výzkumům máme možnost získat hodnověrné informace o trestných činech spojených s vysokou úrovní latence, například o domácím násilí.¹⁸

¹⁴ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3., upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-461-9, s. 97.

¹⁵ Ibid s. 97.

¹⁶ MAREŠOVÁ, Alena; MARTINKOVÁ, Milada. *O významu poznávání obětí trestné činnosti* [online]. Ministerstvo vnitra, 2009 [cit. 16.4.2018]. Dostupné z <http://www.mvcr.cz/clanek/o-vyznamu-poznavani-obeti-trestne-cinnosti.aspx>, s. 2.

¹⁷ Ibid s. 13.

¹⁸ Ministerstvo vnitra. *Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2016* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra, 2017 [cit. 13.4.2018]. Dostupné z <http://www.mvcr.cz/clanek/zprava-o-situaci-v-oblasti-vnitri-bezpecnosti-a-verejneho-poradku-na-uzemi-ceske-republiky-v-roce-2016.aspx>, s. 15-16.

1.2. Pojem „viktimize“ – primární, sekundární, reviktimize

Oběti zpravidla vzniká újma v důsledku trestného činu, tato nevzniká pouze jednorázově ihned po činu, avšak jde o složitý proces, který může mít dlouhodobý dopad na oběť a v některých případech může bez vyhledání odborné pomoci i nenávratně ovlivnit její život. Tento proces postupného vzniku újmy, „čímž se fakticky z jedince stává oběť trestného činu“¹⁹ se nazývá viktimize.²⁰ Čírtková, přední česká policejní psycholožka, tento proces rozděluje na primární a sekundární viktimize. Primární viktimize způsobená pachatelem je důsledkem trestného činu. Viktimize sekundární je způsobena reakcí na čin ze strany formálních institucí, se kterými oběť přijde do styku, jako například policie a soud, nebo i ze strany sociálního okolí oběti, jimiž mohou být přátelé nebo rodina.²¹ Pro úplnost Čírtková ještě definuje specifický typ tzv. terciální viktimize jako stav, „kdy jedinec není s to se přiměřeně vyrovnat s traumatickou zkušeností, přestože z objektivního hlediska došlo k nápravě či uzdravení a odškodnění.“²² Proces viktimize se v obecných znacích shoduje s jinými traumatickými zážitky v životě jako je například zažití katastrofy, vážné nehody atp. Základní stavební kameny života, mezi které patří pocity kontroly nad vlastním životem a elementární důvěra v ostatní i společnost jako celek, jsou otřeseny, neboť to, co se oběti přihodilo, je nepředvídatelné, mnohdy také nesmyslné a i racionálně neodůvodnitelné. To vyvolává u oběti především pocit, že je vydaná na milost světu a ostatním lidem bez možnosti reálně své další újmy předejít.²³

Dle primární i sekundární viktimize lze také rozlišovat tzv. primární a sekundární rány. Mezi ty primární patří fyzická, finanční a emocionální újma. Tyto jednotlivé druhy újmy mohou mít různý dopad v závislosti na druhu trestného činu, na individuálních vlastnostech oběti a na okolnostech případu. Některé trestné činy jako porušování domovní svobody vloupáním do bytu mohou mít silný emocionální dopad na oběť ve formě ztráty pocitu bezpečí, ačkoliv fyzická i finanční újma může být minimální. Jsou to právě emocionální rány, které jsou nejvíce nevyzpytatelné a mohou způsobit množství různých následků od fobií po špatný spánek a úzkost.²⁴

¹⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3., upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-461-9, s. 102.

²⁰ Ibid s. 102.

²¹ Ibid s. 102.

²² Ibid s. 102.

²³ Ibid s. 105-106.

²⁴ Ibid s. 103.

Výhradně psychické jsou pak rány sekundární, které patří mezi následky sekundární viktimizace. Zda se u oběti dostaví pocit spravedlnosti nebo naopak zklamání a křivdy, ovlivňují svým chováním především již specifikovaní aktéři - orgány činné v trestním řízení, média a sociální okolí včetně zaměstnavatele oběti.²⁵ Podle Herczega sekundární viktimizace především způsobuje pocit oběti, že se jí od společnosti nedostává pomoci, a že společnost její potřeby nechápe a nechává oběť samotnou na pospas vypořádání se se způsobenými následky.²⁶ Pocit nespravedlnosti je typickým projevem sekundární viktimizace, který může pramenit z příliš mírného trestu pachatele, jeho vyšetřování na svobodě, nezvládnuté ochrany oběti a dalších okolností vzniklých reakcí oficiálních institucí, médií a společnosti. Sekundární viktimizace vzniká především díky dobře viktimologií popsaným myšlenkovým pochodům, které vedou jednání výše zmíněných aktérů vůči obětem. Typickými příklady jsou bagatelizace činu nebo očerňování oběti a připisování viny oběti za trestný čin,²⁷ což může vést k nevhodnému chování příslušníků oficiálních institucí, například kladením zraňujících otázek při výslechu, nevhodným způsobem vedení výslechu nebo také morálním odsouzením ze strany nejbližšího okolí. Tyto a další faktory mohou oběti újmu prohloubit a ve svém důsledku mohou být i závažnější než následky viktimizace primární.

Čírtková popisuje, proč k tomuto zraňujícímu přístupu k obětem dochází. Lidé věří, že žijí ve vcelku spravedlivém světě, neboť se ustálila ve společnosti teze, že oběť do určité míry nese odpovědnost za čin, kterým jí byla způsobena újma. Tyto viktimologické poznatky jsou potvrzeny v různých studiích, kde se ukázalo, že oběti, vybočující ze stereotypní představy o dokonale nevinné oběti, jsou často respondenty brány za méně zasluhující ochranu a podporu.²⁸ Vnímání obětí je také nepřekvapivě silně založeno na jejich pohlaví. Zatímco u žen jako obětí je obzvláště negativně vnímána důvěřivost či neopatrnost vůči pachateli, u mužů respondenti ve výzkumech odsuzují především to, že se nebránili při střetu s útočníkem.²⁹ S mylnými představami o oběti se setkáváme především u obětí znásilnění, které jsou označovány jako provokující, a tudíž méně hodné pomoci a

²⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0582-1, s. 136.

²⁶ HERCZEG, Jiří. *Média a trestní řízení*. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-50-2, s. 37.

²⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0582-1, s. 63-64.

²⁸ MANCINI, Christina; PICKETT, Justin. Reaping What They Sow? Victim-Offender Overlap Perceptions and Victim Blaming Attitudes. *An International Journal of Evidence-based Research, Policy and Practice*. 2017, 12(3), 434-466. ISSN 1556-4886, s. 434.

²⁹ *Ibid* s. 440.

soucitu společnosti, ačkoliv jde o holý nesmysl, neboť samozřejmě jakákoliv provokace nemůže ospravedlnit znásilnění. Tyto nevhodné a zraňující reakce vyvolávají pocity ponížení u oběti a na tyto mohou navazovat také pocity izolace, když se okolí oběti vědomě straní, například i z důvodu pochyb, zda se dokáží k oběti chovat žádoucím způsobem, oběť kontakt však potřebuje a tento přístup ji paradoxně spíše utvrdí v představě, že je s ní něco v nepořádku a způsobené rány jsou ještě více prohloubeny.³⁰

V kontextu praktického přístupu justice k obětem v ČR se typicky označuje za problematické z hlediska sekundární viktimizace také časté zkoumání obecné věrohodnosti svědka-oběti. Při tomto se znalci často dopouští tzv. „chyby previktimní osobnosti“, kdy kvůli své neúplné znalosti viktimologie interpretují přirozené následky viktimizace (například neempatické chování oběti) jako charakteristiku osobnosti oběti. To pak při zpochybňování věrohodnosti oběti v soudní síni může vést k jedné z nejsilnějších forem sekundární viktimizace. Paradoxem je, že zkoumání obecné věrohodnosti částečně postrádá smysl, protože neposkytuje odpověď na otázku, zda v dané konkrétní situaci osoba mluví pravdu, nebo lže, následky tohoto zkoumání mohou být nicméně pro oběť velmi závažné.³¹

Strach právě z výše popsané sekundární viktimizace může způsobit, že oběť trestný čin vůbec neoznámí. V praxi se v současnosti obvykle oběť při prvotním oznámení trestného činu setkává s příslušníky nejnižších článků PČR, bohužel tito příslušníci jsou obvykle u policie teprve krátce, jsou přetížení a může jim chybět odborná příprava na kontakt s oběťmi.³² Tyto faktory přirozeně nesou vyšší riziko sekundární viktimizace obětí a tento systém dosud nebyl napraven a je otázka, zda je to vůbec dost dobře možné při množství místních oddělení policie a policistů, kteří mají trestní oznámení přijímat.

Zvláště alarmující se pak v této souvislosti jeví poznatky viktimologických výzkumů v ČR v oblasti trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, kdy více jak 50% obětí sexuálních deliktů ve výzkumu uvedlo, že se k nim policisté nechovali dobře a zhruba 10% obětí uvedlo, že dokonce ani nečinilo oznámení z obav před přístupem

³⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3., upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-461-9, s. 103-104.

³¹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Viktimologické expertízy – Otevřené otázky psychologického posuzování obětí. In: JELÍNEK, Jiří; GRÍVNA, Tomáš. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 60-67. ISBN 978-80-87576-39-7, s. 61-63.

³² KOPENCOVÁ, Dagmar. Práva obětí trestných činů. IN: ZOUBKOVÁ, Ivana; FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminologie: aktuální problémy*. Praha: Policejní akademie ČR v Praze, 2013, s. 53-59. ISBN 8072513958, s. 55.

policistů.³³ V jiných zemích, jako například v USA, již proběhly empirické výzkumy zaměřené na strategie policejních vyšetřovatelů při jednání s oběťmi sexuálních trestných činů, v nichž se ukázalo, že samotní policisté vnímají nutnost poskytnout oběti největší možnou podporu a chovat se k ní s úctou jako zcela zásadní nejen z důvodů morálních, ale také protože jim to umožňuje následně dosáhnout velmi efektivní kooperace oběti při vyšetřování, což vede k úspěšným stíháním.³⁴ Uvědomit si, že zamezení sekundární viktimizace je výhodné pro obě strany - oběti i vyšetřovatele, by byl krok dobrým směrem i v ČR.

Důležité je zde také zmínit fenomén zvaný „reviktimizace“. Reviktimizace, neboli opakovaná viktimizace, je dnes již považována za vědecký fakt. Osoba, která byla viktimizována jedenkrát, má vyšší pravděpodobnost, že se opět stane obětí dalšího trestného činu, „za kritický faktor, který zvyšuje u oběti pravděpodobnost opakovaného poškození dalším trestným činem, je totiž pokládán samotný fakt prvního osobního setkání s kriminalitou na vlastní kůži“.³⁵ Dopad, který na oběť má první trestný čin, může zvyšovat její zranitelnost v očích pachatelů, neboť ti se dle odborných názorů psychologů chovají povětšinou racionálně, proto je klíčové, jak oběť působí na své okolí. Pokud oběť v důsledku prvotní viktimizace působí ustrašeně, pasivně, zraněně a bojácně, zvyšuje silně riziko reviktimizace. Reviktimizace má závažné následky, jelikož s každým dalším útokem se snižuje ochota trestné činy oznamovat a i důvěra v policii, naopak prudce roste šance vzniku psychických problémů.³⁶

1.3. Dopady trestného činu na oběť

Jakým způsobem trestný čin oběť zasáhne je do značné míry určeno osobností oběti. Z tohoto hlediska je zajímavé zmínit, že trestné činy mívají nejzávažnější dopad především na jedince žijící v přesvědčení, že mají vše zcela pod kontrolou a jsou připraveni na

³³ MARTINKOVÁ, Milada. Zkušenosti obyvatel ČR s některými delikty – výsledky viktimologického výzkumu. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2007. ISBN 978-7338-064-9.; Nutno podotknout, že tyto výzkumy probíhaly před přijetím zákona o obětech a v současné době běží nový velký viktimologický výzkum vedený Institutem pro kriminologii a sociální prevenci, který bude ukončen v roce 2019 a až poté bude možné objektivně vyhodnotit, zda se vnímání policie ze strany obětí zlepšilo.

³⁴ KAISER, Kimberley; SPOHN, Cassia. “Victim Refuses to Cooperate”: A Focal Concerns Analysis of Victim Cooperation in Sexual Assault Cases. *Victims and Offenders*. 2017, 12(2), 297-322. ISSN 1556-4886, s. 297.

³⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forezní psychologie*. 3., upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-461-9, s. 120.

³⁶ *Ibid* s. 118-121.

cokoliv, co jim život chystá a také na jedince, kteří se projevují „deklarovaným cynismem“, což je předstírání lhostejnosti k silným citovým podnětům.³⁷ Zvlášť zranitelné jsou také osoby s osobností typu D („distressed“), které mají tendenci stranit se sociálního kontaktu a se zvýšenou citlivostí vnímají negativní emoce.³⁸

Přirozeně mají vliv na dopad trestného činu na oběť také jeho okolnosti. Zvlášť zraňující mohou být trestné činy pronikající do privátní sféry osoby, jako je například již zmíněné vloupání do soukromého bytu. Stejně tak byl prokázán silně negativní efekt na oběti v případech, kdy trestný čin byl spáchán se zbraní, o níž se následně zjistilo, že se jednalo o pouhou napodobeninu, takové zjištění může být pro oběť obzvlášť těžko zpracovatelné. U konkrétní skupiny trestných činů, jako jsou například loupežná přepadení, byl prokázán také vliv reakce oběti na situaci na její následnou emocionální újmu, obzvláště pasivní reakce oběti, tedy neschopnost reagovat aktivně nebo racionálně, vyvolává následně závažnější emocionální újmu.³⁹ Silnou traumatizaci způsobují také činy, které obsahují závažné následky jako smrt, vážné zranění nebo jejich hrozbu.⁴⁰

Konečně klíčovým faktorem při vzniku újmy oběti je také reakce jejího okolí. Je iluzorní se například domnívat, že oběť na trestný čin má rychle zapomenout a nejlépe jej ignorovat, což blokuje přirozený mechanismus vyrovnávání se s danou újmou. Necitlivé reakce profesionálního i civilního okolí, a to obzvláště v době ihned po činu, po návratu z nemocnice nebo návratu do zaměstnání, mohou vést až k vytvoření posttraumatické stresové poruchy.⁴¹

Prvotní profesionální pomoc oběti může výrazně zmírnit dopady trestného činu na oběť. První psychologickou pomoc ihned po události má oběti zajistit systém krizové intervence, kterou zajišťují policejní psychologové i vyškolení policisté – interventi. V roce 2016 takto policejní sbor intervenoval u 2637 osob.⁴² Krizoví interventi slouží především

³⁷ Ibid s. 109-110.

³⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0582-1, s. 75.

³⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3., upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-461-9, s. 110-112.

⁴⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0582-1, s. 77.

⁴¹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3., upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-461-9, s. 112-113.

⁴² Ministerstvo vnitra. *Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2016* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra, 2017 [cit. 13.4.2018]. Dostupné z <http://www.mvcr.cz/clanek/zprava-o-situaci-v-oblasti-vnitni-bezpecnosti-a-verejneho-poradku-na-uzemi-ceske-republiky-v-roce-2016.aspx>, s. 16.

k bezprostřední pomoci oběti ve vypořádávání se s traumatem, vyjíždí například k obětem znásilnění, pokusu vražd, či u dokonáných vražd k pozůstalým, k hromadným nehodám a v dalších případech.⁴³

1.4. Potřeby oběti po viktimizaci

Experti v oblasti viktimologie si dlouho kladou otázku, co vlastně oběť od oznámení činu očekává, a co oběti má přinést spravedlnost. Viktimologie prokázala, že pro oběti je důležitá zejména procesní spravedlnost, tedy spravedlnost a férovost daného trestního procesu. Pro oběti je významné, zda dostanou příležitost promluvit a zda je jim nasloucháno, zatímco k výslednému rozhodnutí (tzv. distribuční spravedlnosti) jsou oběti citlivé méně. Jinými slovy pro oběť je zásadní spíše, jak je s ní jednáno, než na kolik let a za jaký trestný čin bude pachatel odsouzen. Esencí procedurální spravedlnosti je především uznat oběť za oběť a vyvarovat se zažitých mýtů o ideální oběti, poskytnout oběti možnost se vyjádřit, což jí pomáhá znovu si vybudovat pocit kontroly, který ztratila, kompenzovat její újmu a ochránit ji před zbytečnými následky sekundární viktimizace.⁴⁴ Zajímavé jsou také nedávné výzkumy, jež dokazují, že oběti za součást oné procedurální spravedlnosti považují i výkon policie v rámci vyšetřování, hodnotí, zda k vyšetřování policie přistupuje vážně a aktivně a následná spokojenost s reakcí policie silně ovlivňuje budoucí chuť oběti s policií spolupracovat.⁴⁵ Jedná se v podstatě o empirické dokázání logické hypotézy, že čím lepší výkon policie předvede v očích oběti, tím silnější je pocit oběti, že má povinnost s policií spolupracovat, a to v daném případě a i v případech budoucích.

⁴³ KVĚTENSKÁ, Daniela. Pomoc obětem mravnostních a násilných trestných činů v praxi. In: JELÍNEK, Jiří; GŘIVNA, Tomáš. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 129-139. ISBN 978-80-87576-39-7, s. 136.

⁴⁴ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forezní praxi*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0582-1, s. 135-144.

⁴⁵ KOSTER, Nathalie-Sharon. Victims' perceptions of the police response as a predictor of victim cooperation in the Netherlands: a prospective analysis. *Psychology, Crime and Law*. 2017, 23(3), 201-220. ISSN 1068-316X, s. 213-214.

2. Právní postavení oběti trestného činu

2.1. Oběť v evropském právu

2.1.1. Evropská unie

I v rámci EU došlo k posunu trestního procesu, jenž postavil práva obětí do centra společenského zájmu.⁴⁶ Původně byly zájmy obětí jako takových upozaděny v legislativní i doktrinální činnosti na úkor osoby, proti které se trestní řízení vedlo.⁴⁷ EU vnímala problém obětí již delší dobu a postupně vytyčila hlavní body, které bylo třeba ve vztahu k obětem upravit ve Stockholmském programu.⁴⁸ Základem pro harmonizaci trestního procesu v oblasti postavení obětí trestných činů se stala SFEU, konkrétně její článek 82, které výslovně umožňuje legislativním procesem EU formou směrnic stanovit minimální pravidla týkající se práv obětí trestných činů.⁴⁹

Prvním instrumentem a zároveň prvním závazným mezinárodním dokumentem, kterým se EU snažila upravit postavení obětí, bylo rámcové rozhodnutí z roku 2001.⁵⁰ Toto však nebylo nikdy mnoha státy řádně implementováno, neboť se zdráhaly upravit své trestně procesní normy dle požadavků EU a zároveň byla kritizována přílišná vágnost mnoha ustanovení obsažených v rámcovém rozhodnutí.⁵¹ Tento první právní akt na poli práv obětí v EU byl tudíž považován za neúspěch.⁵²

⁴⁶ WEMMERS, Jo-Anne. Victim Policy Transfer: Learning From Each Other. *European Journal on Criminal Policy and Research*. 2005, 11(1), 121-133. ISSN 0928-1371, s. 121.

⁴⁷ JELÍNEK, Jiří; GRÍVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří. *Trestní právo Evropské unie*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-041-3, s. 281.

⁴⁸ Evropská rada. *The Stockholm Programme – An Open and Secure Europe Serving and Protecting Citizens* [online]. EU, 2009 [cit. 13.4.2018]. Dostupné z https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/stockholm-programme-open-and-secure-europe-serving-and-protecting-citizens-0_en

⁴⁹ SFEU čl. 82 odst. 2 písm. c).

⁵⁰ Rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV ze dne 15. března 2001 o postavení obětí v trestním řízení; DANKOVÁ, Katarína. Pojem obeť trestného činu a jej postavenie v trestnom konaní v komparativnom kontexte. In: JELÍNEK, Jiří; GRÍVNA, Tomáš. *Poškozenej a obeť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 107-118. ISBN 978-80-87576-39-7, s. 109.

⁵¹ RASQUETE, Carmen; FERREIRA, Ana; MARQUES, Frederico. Why Do We Need Concrete Measures for Victims at EU Level? A View from the Coalface. *ERA forum*. 2014, 15(1), 119-129. ISSN 1612-3093, s. 120.

⁵² Komise Evropských společenství. *Zpráva Komise na základě článku 18 rámcového rozhodnutí Rady ze dne 15.3. 2001 o postavení obětí v trestním řízení (2001/220/SVV)* [online]. Evropská komise, 2009 [cit. 13.4.2018]. Dostupné z <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52009DC0166&from=EN>, s. 9.

Náprava přišla až v roce 2012, kdy bylo toto rámcové rozhodnutí nahrazeno směrnicí 2012/29/EU o minimálních pravidlech pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu.⁵³ Právě tato směrnice rozšiřuje pojem oběť nejenom na fyzickou osobu, která utrpěla primární újmu trestným činem, ale status oběti mají i její příbuzní, pokud byla prvotní oběti způsobena smrt.⁵⁴ Kromě řady práv obětí zakotvuje směrnice i nutnost individuálního přístupu k obětem,⁵⁵ což je reakcí především na empirické výzkumy, které ukázaly, jak značně se mohou lišit individuální potřeby obětí v jednotlivých případech.⁵⁶ Jednoznačně pozitivním je také závazek výcviku policistů pro jednání s oběťmi,⁵⁷ zatímco předchozí rámcové rozhodnutí pouze doporučovalo státům taková školení podporovat.⁵⁸ Právě toto je jeden z mnoha příkladů, na kterých je možné ilustrovat kvalitnější zpracování směrnice oproti rámcovému rozhodnutí. Směrnice obsahuje přísnější povinnosti pro členské státy a zároveň je konkrétnější v jejich formulacích.⁵⁹ Odborná veřejnost považovala tuto směrnici za krok správným směrem s potenciálem zmírnit negativní důsledky, které v mnoha případech má pro oběti trestní řízení.⁶⁰

EU byla také aktivní v oblasti kompenzací pro oběti trestných činů, když zavedla povinnost států mít připravený systém odškodnění obětem násilných trestných činů.⁶¹ Součástí tohoto systému je také specifický systém asistence při žádosti o kompenzaci do cizího státu. Kompenzaci je povinen platit stát, kde došlo k trestnému činu,⁶² oběti ale při podání asistuje stát, ve kterém pobývá, v ČR tuto funkci zastává Ministerstvo

⁵³ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV (Směrnice 2012/29/EU).

⁵⁴ Ibid čl. 2 odst. 1 písm. a), b).

⁵⁵ Ibid čl. 22, 23.

⁵⁶ LAXMINARAYAN, Malini a kol. Victim Satisfaction with Criminal Justice: A Systematic Review. *Victims and Offenders*. 2013, 8(2), 119-147. ISSN 1556-4886, s. 143-144.

⁵⁷ Směrnice 2012/29/EU čl. 25 odst. 1.

⁵⁸ Rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV ze dne 15. března 2001 o postavení obětí v trestním řízení, čl. 14 odst. 1.

⁵⁹ Srov. Směrnice 2012/29/EU čl. 8 a Rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/JHA čl. 13; Směrnice 2012/29/EU čl. 19 a Rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/JHA čl. 8.

⁶⁰ WIECZOREK, Irene. A Needed Balance between Security Liberty and Justice. Positive Signals Arrive from the Field of Victims' Rights. *European Criminal Law Review*. 2012, 2, 141-158. ISSN 2191-7442, s. 156-157.

⁶¹ Směrnice Rady 2004/80/EC ze dne 29. dubna 2004 o odškodňování obětí trestných činů čl. 12 odst. 2.

⁶² Ibid čl. 2.

spravedlnosti.⁶³ Tato úprava má obětem usnadnit dosáhnout kompenzace za trestný čin, který je na nich spáchán v jakémkoli státě EU.

Mimo výše zmíněné směrnice ještě EU zavedla tzv. evropský ochranný příkaz, který má zajistit efektivní ochranu oběti, kdekoli při jejím pohybu v EU. Podrobnějšímu výkladu tohoto institutu je věnována 4. kapitola této práce.

Směrnice umožňují za těchto okolností stanovit cíle a zároveň ponechávají státům volnost ve výběru konkrétních prostředků, jak těchto cílů dosáhnou. Co se týče úpravy formou nastavení minimálních pravidel, které státy musí vůči obětem dodržovat, Jelínek upozorňuje, že ačkoliv státy mohou garantovat i vyšší ochranu práv obětí trestných činů, měly by v tomto ohledu postupovat nanejvýš opatrně se zřetelem k účelu trestního řízení, neboť narušení účelu trestního řízení, kterým bezpochyby je odhalení a potrestání pachatele, by mohlo v důsledku vést i k „*narušení ochrany práv obětí, zejména pokud jde o možnost získat rychle odškodnění za újmu utrpěnou trestným činem*“.⁶⁴ Čeští autoři pak také kritizují evropskou úpravu práv a ochrany obětí především pro její nepřehlednost a množství duplicitních ustanovení obsažených v různých směrnících.⁶⁵

2.1.2. Evropský soud pro lidská práva

Vedle EU měl také vliv na postavení obětí i Evropský soud pro lidská práva, v jehož rozhodovací praxi se postupně začala interpretovat práva obětí, ačkoliv samotná EÚLP výslovně neobsahuje žádný výčet práv poškozených nebo obětí.⁶⁶ EÚLP garantuje právo na život a zakazuje mučení a již bylo ESLP judikováno, že kromě negativních závazků států tyto práva neporušit, tak tyto v sobě obsahují také pozitivní závazky států chránit oběti před porušením těchto práv tím, že státy budou mít efektivní systém trestního práva odrazující od páčání trestných činů a současně také budou státy operativně přijímat taková opatření, které zajistí ochranu osoby, která je v ohrožení ze strany jiného.⁶⁷ EÚLP tedy garantuje právo oběti na její ochranu v ohrožení. ESLP se dotýkal ale i dalších oblastí

⁶³ JELÍNEK, Jiří; GŘIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří. *Trestní právo Evropské unie*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-041-3, s. 286.

⁶⁴ JELÍNEK, Jiří; GŘIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří. *Trestní právo Evropské unie*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-041-3, s. 285.

⁶⁵ Ibid s. 286.

⁶⁶ ŘEPÍK, Bohumil. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. Praha: Orac, 2002. ISBN 80-86199-57-6, s. 99.

⁶⁷ *Osman v Velká Británie* 23452/94 (ESLP, 28.10.1998); *Edwards a Lewis v Velká Británie* 39647/98 (ESLP, 27.10.2004).

ochrany obětí, například určoval hranice využití choulostivých informací o oběti bez jejího souhlasu v trestním procesu a možnost jejich následného zveřejnění.⁶⁸ Rozhodoval také, kdy je možné soudem nedat vyslechnout svědky-oběti sexuálních deliktů tak, aby bylo současně zachováno právo obviněného na spravedlivý proces.⁶⁹ Z hlediska této práce, tedy tematiky ochrany oběti, je klíčová především judikatura ESLP vztahující se k využití utajovaného svědka jako jedné z nejúčinnějších forem ochrany oběti před hrozícím nebezpečím, tato bude podrobněji analyzována v části práce věnované tomuto institutu.

2.2. Oběť trestného činu v právním řádu ČR

2.2.1. Poškozený a oběť trestného činu

Z historického hlediska se institut poškozeného vyskytoval v našem trestním řádu už v roce 1873. Tehdejší úprava byla založena na jeho postavení jakožto soukromého účastníka trestního řízení s možností podávat podpůrnou obžalobu, tedy částečně byla odlišná od dnešního pojetí poškozeného, kdy jediným žalobcem v trestním řízení je vždy státní zástupce a poškozený se pouze k trestnímu řízení přidává se svým nárokem.⁷⁰ Pojem oběť byl zaveden do českého právního řádu zákonem o poskytnutí peněžité pomoci obětem č. 209/1997 Sb., ten oběť definoval ve svém § 2 jako fyzickou osobu, které v důsledku trestného činu vznikla škoda na zdraví a taktéž za oběť považoval i osobu pozůstalou po oběti, jestliže oběť zemřela v důsledku činu.⁷¹ Tato předešlá definice oběti byla kritizována, neboť nemohla být přiznána náhrada za způsobenou morální újmu, například obětem znásilnění, ale pouze za škodu na zdraví, taktéž v minulosti v legislativě nebyla věnována dostatečná pozornost náročnosti a dopadům celého trestního procesu na psychiku oběti.⁷²

Obecně pojem oběť není snadno vymežitelný, jelikož z hlediska obecného všedního významu se obětí trestného činu zabývá mnoho oborů od psychologie, přes kriminalistiku,

⁶⁸ Z v *Finsko* 22009/93 (ESLP, 25.2.1997).

⁶⁹ *Bocos-Cuesta v Nizozemsko* 54789/00 (ESLP, 10.11.2005).

⁷⁰ FENYK, Jaroslav; CÍSAŘOVÁ, Dagmar; GRIVNA, Tomáš a kol. *Trestní právo procesní*. 6.vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-750-8, s. 192.; více viz RŮŽIČKA, Miroslav; PŮRY František; ZEZULOVÁ, Jana. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C.H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-559-9.

⁷¹ Zákon č. 209/1997 Sb. o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti § 2 odst. 1, odst. 2.

⁷² HERCZEG, Jiří. *Média a trestní řízení*. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-50-2, s. 38; Liga lidských práv. *Ochrana obětí trestných činů je podle expertů nedostatečná* [online]. LLP, 2008 [cit. 8.4.2018]. Dostupné z <http://llp.cz/2008/02/ochrana-obeti-trestnych-cinu-je-podle-expertu-nedostatecna/>

kriminologii a podobné. Z hlediska práva je dnes však autoritativní vymezení oběti trestného činu podle zákona o obětech trestných činů č. 45/2013 Sb.⁷³ Tento zákon komplexně upravuje postavení obětí, včetně oblasti poskytování peněžité pomoci obětem trestných činů státem, která byla původně upravena v již zmíněném samostatném zákoně o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestných činů. Obětí je dle zákona o obětech „*fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil,*“⁷⁴ ale pokud byla oběti způsobena smrt, bude náležet status oběti také zákonem vymezeným osobám blízkým, pakliže utrpěly v důsledku smrti oběti újmu.⁷⁵

Vztah mezi obětí a poškozeným trefně vystihuje Šámal: „*neexistuje přesné dělítko mezi poškozeným a obětí trestného činu, neboť často i jediná osoba vystupuje v obou těchto postaveních, a proto jde spíše o odlišné pojetí uplatňovaných práv z pozice oběti a poškozeného, ale i různé přístupy orgánů činných v trestním řízení a dalších osob vystupujících v trestním řízení, ale i mimo něj vůči často totožné osobě v postavení oběti a v postavení poškozeného*“.⁷⁶ Předně je třeba zdůraznit, že pojem poškozený a pojem oběť z hlediska terminologie je třeba důsledně rozlišovat, ačkoliv se v jednotlivých případech může jednat i o tutéž osobu. Poškozený je pojem procesní, který je definovaný trestním řádem. Zákon označuje za poškozeného toho, „*komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil*“.⁷⁷ Trestní řád tuto definici dále omezuje a za poškozeného nepovažuje toho, „*kdo se cítí být trestným činem morálně nebo jinak poškozen*“, ale chybí zavinění nebo příčinná souvislost k činu.⁷⁸

Nelze jednoznačně říci, který z pojmů poškozený a oběť je širší, neboť oba mají jiný účel a jiné vlastnosti. Zatímco u oběti jde především o to ji ochránit před újmou způsobenou sekundární viktimizací a pokud možno jí zmírnit její psychické nebo fyzické útrapy způsobené trestným činem, poškozený funguje jako strana trestního řízení,⁷⁹ jejímž

⁷³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 4. vyd. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502 160-1, s. 257.

⁷⁴ ZOB § 2 odst. 2.

⁷⁵ ZOB § 2 odst. 3.

⁷⁶ ŠÁMAL, Pavel. K novelizaci trestního řádu v souvislosti s návrhem zákona o obětech trestných činů. In: JELÍNEK, Jiří; GRÍVNA, Tomáš. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 31-50. ISBN 978-80-87576-39-7, s. 32.

⁷⁷ TŘ § 43 odst. 1.

⁷⁸ TŘ § 43 odst. 2.

⁷⁹ TŘ § 12 odst. 6.

cílem je náhrada primární újmy, tato může vzniknout samozřejmě jak právnické, tak fyzické osobě.⁸⁰ Zákon váže status oběti pouze na fyzickou osobu, protože právnická osoba z logiky věci utrpení nepocítuje, neboť „*právnické osoby ... jsou pouze fikcí bez jakýchkoliv citů*“,⁸¹ tudíž nemohou být ani oběti, mohou ovšem být poškozenými. Poškozený dosáhne pouze takové náhrady škody, která vznikla toliko v příčinné souvislosti s konkrétním trestným činem a nezjištění pachatele zabrání poškozenému uplatnit vůči němu tento nárok, kdežto oběť má postavení do určité míry nezávislé na probíhajícím trestním řízení, neboť oběť má svá práva stále, i když není pachatel zjištěn.⁸² Oběť může navíc dostat podporu a péči nutnou k vyrovnání se i s újmou vzniklou sekundární viktimizací, ačkoliv tato nevznikla daným trestným činem.⁸³

Jelikož je utrpení vázáno výhradně na smysly dané konkrétní oběti, nemohou být její práva zcizena jiné osobě, avšak u poškozeného jeho nárok na náhradu škody nebo vydání bezdůvodného obohacení v zásadě přechází na jeho právního nástupce.⁸⁴ Další odlišností také je, že u poškozeného musí újma reálně vzniknout, zatímco u oběti postačí, že vzniknout měla,⁸⁵ oběť tedy může být obětí pokusu i přípravy trestného činu. Jak již bylo zmíněno výše, oběti mohou být i příbuzní oběti, pokud v důsledku činu oběť zemřela, ale status poškozeného jeho příbuzným nenáleží, pokud na ně nepřejdou jeho práva jako na jeho právního nástupce. Za zásadní rozdíl lze také považovat to, že zatímco poškozený uplatňuje nároky vůči pachateli, oběť ze svého postavení má nároky a práva vůči státu, které mohou mít podobu práva na určité zacházení nebo aktivního plnění ze strany státu.⁸⁶

2.2.2. Zákon o obětech trestných činů

Česká republika navázala na další státy a na celkovou změnu paradigmatu v otázce obětí a upravila komplexně jejich postavení samostatným zákonem po vzoru například

⁸⁰ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 4. vyd. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502 160-1, s. 270.

⁸¹ NOVOTNÝ, František a kol. *Trestní právo procesní*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-677-4, s. 96.

⁸² ZOB § 3 odst. 1.

⁸³ NOVOTNÝ, František a kol. *Trestní právo procesní*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-677-4, s. 97.

⁸⁴ TŘ 45 odst. 3.

⁸⁵ Srov. definice oběť a poškozený.

⁸⁶ FENYK, Jaroslav; CÍSAŘOVÁ, Dagmar; GŘIVNA, Tomáš a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-750-8, s. 234.

Kanady nebo Německa.⁸⁷ Zákon o obětech vychází z výše zmíněné směrnice EU, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu. V zákoně o obětech se nedočteme explicitně nic o jeho účelu, což bývá považováno za jeho podstatný nedostatek,⁸⁸ ačkoliv účel samozřejmě lze dovozovat z ustanovení zákona.⁸⁹ Jelínek a Pelc poukazují na to, že tento trend, kdy v zákoně chybí jeho explicitně stanovený účel, je v české trestní legislativě poslední dobou častý, avšak paradoxní, neboť se zároveň stále více využívá výkladu norem dle jejich účelu, a v zájmu užívání tohoto výkladu správně by bylo vhodné uvést účel výslovně v zákoně.⁹⁰ Jelínek a Pelc dovozují, že účelem zákona o obětech je „*snaha o zlepšení postavení obětí trestných činů v trestním řízení i mimo něj a zajištění citlivého zacházení zejména ze strany orgánů činných v trestním řízení*“, ⁹¹ tímto by měl zákon také zvýšit u obětí důvěru v policii, a tím snížit latenci trestné činnosti.⁹² Předmětem úpravy je garance práv obětí, poskytování státní peněžité pomoci obětem a úprava postavení poskytovatelů služeb obětem vůči státu.⁹³

Zákon má oběť ochránit před prohlubováním následků primární viktimizace a omezit dopady viktimizace sekundární. Zákon logicky jen těžko může ovlivnit reakci blízkého okolí oběti a společnosti jako celku, proto nemůže chránit před sekundární viktimizací celkově, tudíž zákon definuje vlastní právní termín - druhotnou újmu. Zákon o obětech definuje druhotnou újmu jako újmu nezpůsobenou trestným činem, ale přístupem policie, orgánů činných v trestním řízení, jiných orgánů veřejné moci, médií, znalců, obhájců, tlumočnicků, poskytovatelů zdravotnických služeb a poskytovatelů pomoci obětem,⁹⁴ tedy aktérů, za které má stát do různé míry zodpovědnost a může jejich jednání efektivně ovlivnit. Tito mají povinnost chránit oběť před prohlubováním prvotní újmy a předcházet

⁸⁷ JELÍNEK, Jiří; GRIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří. *Trestní právo Evropské unie*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-041-3, s. 283.

⁸⁸ JELÍNEK, Jiří; PELC, Vladimír; DANKOVÁ, Katarína. *Zákon o obětech trestných činů: komentář s judikaturou*. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-016-1, s. 22-23.

⁸⁹ Na rozdíl od Směrnice 2012/29/EU, která v čl. 1 odst. 1 definuje, že jejím účelem je „*zajistit, aby se obětem trestného činu dostávalo vhodných informací, podpory a ochrany a mohly se účastnit trestního řízení*“.

⁹⁰ JELÍNEK, Jiří; PELC, Vladimír. *Zákon o obětech - jeho nedostatky a možnosti řešení* [online]. Bulletin-advokacie.cz, 2015 [cit. 1.4.2018]. Dostupné z <http://www.bulletin-advokacie.cz/zakon-o-obetech-trestnych-cinu-jeho-nedostatky-a-moznosti-reseni?browser=mobi>.

⁹¹ Ibid.

⁹² JELÍNEK, Jiří; PELC, Vladimír; DANKOVÁ, Katarína. *Zákon o obětech trestných činů: komentář s judikaturou*. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-016-1, s. 23.

⁹³ ZOB § 1.

⁹⁴ ZOB § 2 odst. 5.

vzniku újmy druhotné a to tím, že k ní budou přistupovat zdvořile a šetrně a budou respektovat její osobnost a důstojnost.⁹⁵

Mezi základní zásady zákona patří, že v pochybnostech se presumuje, že ten, kdo se za oběť považuje, je skutečně obětí, není-li prokázán opak a stejně tak se považuje oběť za zvláště zranitelnou, i když existují pochyby o splnění podmínek zvláštní zranitelnosti. Dále se stanovuje zásada zákazu zneužití postavení oběti a také, což je zcela klíčové, že status oběti je nezávislý na trestním řízení, tudíž oběť může svá práva využít, i když trestní řízení v dané věci dosud není vůbec zahájeno. Navíc oběť je obětí i v případě, že se jedná o čin jinak trestný.⁹⁶ Oběť má být řádně informována o svých právech a musí jí být umožněno je uplatnit a to jak policií a orgány činnými v trestním řízení, tak poskytovateli služeb pomoci pro oběti. Tyto instituce navíc dle zásad mají spolupracovat. Zásady také obsahují ustanovení o rovnosti všech obětí bez ohledu na rasu, původ a jiné taxativně vyjmenované znaky, v zásadě nezáleží ani na státním občanství oběti, pokud zákon výslovně neurčí jinak.⁹⁷ *De lege ferenda* by bylo dle doktríny vhodné změnit taxativní výčet možných důvodů diskriminace oběti na výčet demonstrativní, neboť je zcela jisté, že výčet znaků v zákoně není vyčerpávající a oběť může být diskriminována i na základě např. svých majetkových poměrů, což však zákon nyní nezohledňuje.⁹⁸

2.2.3. Typologie obětí podle zákona o obětech

Směrnice EU klade důraz na individuální posouzení orgánů, které přijdou s obětí do styku, zda se jedná o oběť s potřebou zvláštní ochrany, na druhou stranu česká právní úprava výslovně stanoví v zákoně, kdo je zvláště zranitelnou obětí.⁹⁹ Účelem vzniku této kategorie obětí je především zvýšená ochrana před sekundární viktimizací, neboť tyto oběti mohou být obzvláště náchylné k vzniku další újmy během trestního řízení nebo v souvislosti s ním.¹⁰⁰ Zvláště zranitelné oběti jsou podle české právní úpravy vždy: děti,

⁹⁵ ZOB § 3 odst. 2.

⁹⁶ ZOB § 2 odst. 1.

⁹⁷ ZOB § 3 odst. 1-5.

⁹⁸ JELÍNEK, Jiří; PELC, Vladimír. *Zákon o obětech - jeho nedostatky a možnosti řešení* [online]. Bulletin-advokacie.cz, 2015 [cit. 1.4.2018]. Dostupné z <http://www.bulletin-advokacie.cz/zakon-o-obetech-trestnych-cinu-jeho-nedostatky-a-moznosti-reseni?browser=mobi>.

⁹⁹ Směrnice 2012/29/EU čl. 22.

¹⁰⁰ JELÍNEK, Jiří; PELC, Vladimír; DANKOVÁ, Katarína. *Zákon o obětech trestných činů: komentář s judikaturou*. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-016-1, s. 34.

osoby vysokého věku, hendikepovaní a smyslově postižení, oběti obchodování s lidmi a oběti teroristických útoků. Dále jimi mohou být také oběti trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, trestných činů zahrnujících násilí nebo jeho pohrůžku, trestných činů z nenávisti proti osobě pro její příslušnost k rase, náboženství a podobně, a také oběti činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny, u tohoto výčtu obětí však musí v konkrétním případě existovat ještě navíc „zvýšené nebezpečí způsobení druhotné újmy“, zejména pak vzhledem k zákonem vyjmenovaným znakům.¹⁰¹ Vhodné je poznamenat, že určitá oběť může samozřejmě spadat do mnoha kategorií zároveň, což ještě více násobí možnost jejího ohrožení jako oběti zvlášť zranitelné. Pro zhodnocení úpravy je vhodné zaměřit se na analýzu některých skupin zvlášť zranitelných obětí z hlediska viktimologie.

Z hlediska věku se lze zaměřit na dva protipóly, které mají své zvláštní potřeby a omezení dané přirozeným vývojem – děti a senioři. Děti jsou hodny ochrany především z důvodu, že u nich ještě není plně rozvinuta schopnost vypořádat se s traumatickými a stresovými událostmi, stejně tak v závislosti na věku dítěte mohou být limitované jeho schopnosti plně komunikovat.¹⁰² Z viktimologického hlediska jsou zvlášť zranitelní také lidé starší 60 let. Čírtková upozorňuje především na to, že starší lidé mohou pociťovat bezmoc při jednání s institucemi.¹⁰³ Podskupinou seniorů, která je zvlášť zanedbaná jak výzkumy, tak právem a přitom je zvlášť zranitelná je specifická skupina seniorů bez domova, neboť tito se obzvlášť snadno stávají obětmi krádeží, různých druhů násilí a také jsou často využíváni k podvodům jako nastrčení společníci. Senioři bez domova trestnou činnost ani nenahlašují, protože se domnívají, že by jim policie nevěřila vzhledem k jejich sociálnímu postavení. Z jednoho z mála výzkumů přitom vyplývá, že pouze 2 ze 100 seniorů mezi bezdomovci se nestali obětmi nějakého trestného činu, jako způsob ochrany před viktimizací počítají především s vlastním ozbrojením a pomoc státních nebo jiných institucí nevnímají jako reálnou možnost,¹⁰⁴ což je třeba považovat za velmi nežádoucí stav. V zásadě podobná omezení jako u dětí a starších lidí budou platit pro hendikepované dle specifického charakteru jejich postižení.

¹⁰¹ ZOB § 2 odst. 4) písm. a-d.

¹⁰² ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0582-1, s. 131.

¹⁰³ Ibid s. 131.

¹⁰⁴ PĚNKAVA, Pavel. Senioři bez domova jako častá oběť trestné činnosti. IN: *Sborník konference Kriminologické dny III*. Gaudeamus 2015, s. 219-225. ISBN 978-80-7435-572-1, s. 220-224.

Viktimologie dále upozorňuje na zranitelné postavení imigrantů a cizinců, kteří se obvykle neorientují v daném právním systému, a to je velmi limituje v uplatňování jejich práv, zároveň mohou být také omezeni neznalostí jazyka.¹⁰⁵ Ačkoliv český zákon explicitně nechrání imigranty a cizince jako zvláštní kategorii, pokud by se tito stali oběťmi trestného činu například pro jejich příslušnost k národnosti nebo rase a hrozilo by v daném případě zvýšené riziko sekundární viktimizace, tak by se i tito zařadili do kategorie obětí zvláště zranitelných ve smyslu zákona o obětech. Oběti napadané právě z těchto xenofobních a rasistických pohnutek se nachází ve velmi citlivé situaci, neboť jsou napadány pro charakteristické znaky, jež však nemohou ovlivnit, což v jejich očích zcela eliminuje možnost prevence před dalším útokem.¹⁰⁶ Zejména verbální útoky se pak stávají pro tyto jedince tak běžnou součástí života, že je neoznamují OČTŘ, tímto se výrazně zvyšuje latence tohoto typu trestných činů.¹⁰⁷ Toto také zamezí úspěšné psychologické či sociální podpoře pro vyrovnání se s prožitým traumatem. To, že se oběť trestných činů z nenávisti může stát obětí takřka kdykoliv při svém pohybu ve veřejném prostoru, způsobuje její sociální izolaci, kterou tyto oběti raději přijímají jako prevenci, proto tedy nevycházejí z domu, nenavštěvují riziková místa a vyskytují se spíše ve skupinách pro vlastní ochranu.¹⁰⁸

Pozitivně lze vnímat snahu českého zákona poskytovat silnější ochranu obětem sexuálního násilí, které obecně patří mezi nejohroženější skupiny obětí. Viktimologické studie ukazují, že tyto oběti mohou obvykle trpět následky činu i roky po jeho spáchání. Podobně lze pochválit zákonodárce za zařazení obětí obchodování s lidmi do kategorie zvláště zranitelných. Oběti obchodování s lidmi a další oběti organizované kriminality jsou zpravidla zasaženy důsledky specifické viktimizace z prostředí organizované kriminality, která vede například k silným obavám o bezpečnost rodiny, svých blízkých nebo svou vlastní.¹⁰⁹

¹⁰⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0582-1, s. 131.

¹⁰⁶ *Ibid* s. 130.

¹⁰⁷ KALIBOVÁ, Klára. Oběti násilí z nenávisti jako zvláště zranitelné oběti. In: JELÍNEK, Jiří; GŘIVNA, Tomáš. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s.159-170. ISBN 978-80-87576-39-7, s. 162.

¹⁰⁸ *Ibid* s. 163.

¹⁰⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0582-1, s. 130.

2.2.4. Práva obětí podle zákona o obětech

Zákon o obětech poměrně komplexně upravuje práva obětí trestných činů. Tato podkapitola stručně charakterizuje jednotlivá práva v něm obsažená. Právo na ochranu před hrozícím nebezpečím je vynecháno, jelikož jeho jednotlivé aspekty budou podrobně rozebrány v následující kapitole. Je nutné podotknout, že se ani zdaleka nejedná o všechna práva, která náleží obětem, neboť mnoho dalších práv dle trestního řádu může oběť využívat z pozice poškozeného během trestního řízení. Tato práce se však zabývá právy obětí, která jsou spojena přímo se statutem oběti a jsou obsaženy a charakterizovány především v zákoně o obětech, proto je v této práci využito i systematické upřádání práv dle tohoto zákona.

2.2.4.1. Právo na poskytnutí odborné pomoci

Odbornou pomocí je podle zákona psychologické a sociální poradenství, dále právní pomoc, kterou poskytují advokáti, a poskytování právních informací, což je termín vytvořený přímo pro účely zákona o obětech právě pro odlišení právního poradenství poskytovaného vybranými subjekty a Probační a mediační službou od právní pomoci poskytované advokáty. Poskytování právních informací je samozřejmě užší pojem než poskytování právní pomoci. Podle komentáře k zákonu půjde u poskytování právních informací zejména o plnění informační povinnosti dle zákona o obětech, asistenci při uplatňování práva na peněžitou pomoc od státu nebo pomoc ve vztazích pracovněprávních, které mohou být zasaženy negativními důsledky trestného činu. Rozdíl je v tom, že zatímco advokát musí mít vykonanou advokátní či jinou rovnocennou zkoušku, neziskovým organizacím poskytujícím právní informace postačuje pracovník s vysokoškolským vzděláním v oboru právo bez advokátní či jiné zkoušky.¹¹⁰ Odborná pomoc může být také ve formě přípravy a výkonu restorativních programů, typicky se bude jednat o mediaci, projednání s nejbližší rodinou a další, které slouží především k nápravě a obnově stavu zasaženého trestným činem.¹¹¹ Tuto pomoc poskytují subjekty zapsané v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů.¹¹² Ze zákona je odborná pomoc bezplatná pro zvláště zranitelné oběti.¹¹³

¹¹⁰ JELÍNEK, Jiří; PELC, Vladimír; DANKOVÁ, Katarína. *Zákon o obětech trestných činů: komentář s judikaturou*. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-016-1, s. 47-48.

¹¹¹ Ibid s. 48-49.

¹¹² ZOB § 4.

¹¹³ ZOB § 5.

Ministerstvo spravedlnosti vede registr poskytovatelů pomoci obětem, ve kterém nalezneme advokáty i akreditované neziskové organizace, pro lepší představu v Praze je zaregistrovaných na 78 advokátů a 11 neziskových organizací.¹¹⁴ Advokát musí souhlasit, že bude poskytovat služby obětem alespoň v určitém počtu hodin za kalendářní měsíc bezplatně.¹¹⁵ Minimální počet takových bezplatných hodin však zákon nestanoví, což kritizuje Jelínek jako legislativní nedostatek.¹¹⁶ Fakticky se rozsah bezplatné právní pomoci u jednotlivých advokátů velmi liší, může se pohybovat od jediné bezplatné hodiny při první poradě až po celkový počet i 10 bezplatných hodin za měsíc.¹¹⁷ V registru nalezneme také střediska Probační a mediační služby, která jsou mezi oběťmi stále častěji vyhledávána. V roce 2017 Probační a mediační služba pomohla téměř 8 tisícům obětem, z čehož v 786 případech se jednalo o oběti zvlášť zranitelné, což je nárůst oproti roku 2016, kdy poskytovala služby 6446 obětem, z čehož 513 bylo zvlášť zranitelných.¹¹⁸ Rovněž konstantně roste počet kontaktů ze strany obětí u neziskové organizace Bílý kruh bezpečí. V roce 2016 bylo realizováno přes 18 tisíc kontaktování této neziskové organizace ze strany obětí, což je o 3 tisíce více, než v roce 2014.¹¹⁹ Neziskové organizace, kterým byla poskytnuta akreditace Ministerstvem spravedlnosti, mohou získat státní dotaci.¹²⁰ Podle názoru odborníků z praxe jsou dotace nedostatečné, neboť kryjí někdy i pouze 70% celkových nákladů a jsou dokumentovány také případy, kdy stát dotace poskytuje velmi pozdě v průběhu daného roku, což může mít i likvidační dopad na jednotlivé poradny pro oběti. Navíc na poskytování zmocněnce, ačkoliv jej poradny jako například Bílý kruh bezpečí často poskytují, není možnost získat dotace, neboť se nejedná o poskytování právních informací ve smyslu zákona. *De lege ferenda* by tedy šlo zvažovat úpravu, která

¹¹⁴ Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Registr poskytovatelů pomoci obětem trestných činů* [online]. MSpČR [cit. 15.3.2018]. Dostupné z <https://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=6115&d=330753>

¹¹⁵ ZOB § 47 odst. 1.

¹¹⁶ JELÍNEK, Jiří; PELC, Vladimír; DANKOVÁ, Katarína. *Zákon o obětech trestných činů: komentář s judikaturou*. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-016-1, s. 205.

¹¹⁷ Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Registr poskytovatelů pomoci obětem trestných činů* [online]. MSpČR [cit. 15.3.2018]. Dostupné z <https://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=6115&d=330753>

¹¹⁸ Probační a mediační služba ČR. *Novinky – Tiskové oddělení PMS 22.2.2018* [online]. PMS, 2018 [cit. 6.4.2018]. Dostupné z <https://www.pmscr.cz/novinky/>; Probační a mediační služba ČR. *Novinky – Tiskové oddělení PMS 22.2.2017* [online]. PMS, 2017 [cit. 6.4.2018]. Dostupné z <https://www.pmscr.cz/novinky/>

¹¹⁹ Bílý kruh bezpečí. *Výroční zprávy 2016,2015,2014* [online]. BKB [cit. 6.4.2018]. Dostupné z <https://www.bkb.cz/o-nas/vyrocní-zpravy/>

¹²⁰ ZOB § 38.

by toto změnila a podporovala by dotací registrované subjekty také za poskytování právní pomoci ve formě zastoupení zmocněncem.¹²¹

2.2.4.2. Právo na informace

Při prvním kontaktu s obětí má policejní orgán povinnost informovat oběť o rozsáhlém výčtu zákonem stanovených informací počínaje tím, kde může oběť podat trestní oznámení, přes informace o možném zajištění bezpečnosti, podpoře, až po to jaká opatření může oběť využít, pokud žije v jiném členském státě EU, tyto informace oběť dostane písemně a ty zásadní jsou jí navíc ústně vysvětleny.¹²²

Největší problém praxe OČTŘ v tomto kontextu je dlouhodobě to, že se mnohdy omezí na to, že orgány předají oběti obsáhlé poučení skládající se ze zkopírovaných příslušných zákonných ustanovení, oběť se pak v obsáhlém písemném poučení neorientuje a nemusí mu ani správně rozumět.¹²³ Problematickou se jeví především povinnost předat tyto informace při prvním kontaktu s obětí, a mnozí zcela logicky navrhují, aby byla tato nešťastná formulace vypuštěna nebo byla změněna a mohlo se tak více přihlídnout ke konkrétní situaci a osobnímu stavu dané oběti.¹²⁴ Efektivnější by bylo v mnoha případech informace předat oběti postupně, v menším množství, či až při další příležitosti než je první kontakt. Kozák a Jílovec navrhují jednoduchou změnu formulace zákona na poskytování informací ve znění „od prvního kontaktu“ nikoliv nutně při něm, což by umožnilo podle nich efektivněji naplnit smysl zákona.¹²⁵ Jelínek a Pelc toto dokonce označují za „nejvýraznější nedostatek zákona o obětech“, neboť to podle nich nesmyslně zahrnuje oběť informacemi mnohdy ihned po útoku a vnímají to jako nedůvěru zákonodárce vůči policejním orgánům, že by tyto dokázaly efektivně předat informace i později, případně si

¹²¹ MÜLLER, Jan. O aplikaci zákona o obětech trestných činů: Co přináší praxe (5.). Právo a rodina. 2016, 18(12), 16-18. ISSN 1212-866X

¹²² ZOB § 8 odst. 1 písm. a)-l), odst. 2.

¹²³ DURDÍK, Tomáš. Využití institutů posilujících ochranu poškozených při jednání u soudu. In: JELÍNEK, Jiří; GŘIVNA, Tomáš. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 50-60 ISBN 978-80-87576-39-7, s. 52.

¹²⁴ JELÍNEK, Jiří; PELC, Vladimír; DANKOVÁ, Katarína. *Zákon o obětech trestných činů: komentář s judikaturou*. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-016-1, s. 61.

¹²⁵ KOZÁK, Vítězslav; JÍLOVEC, Michal. Nad praktickými nedostatky právní úpravy obětí trestných činů. IN: *Sborník konference Kriminologické dny III*. Gaudeamus 2015, s. 242-252. ISBN 978-80-7435-572-1, s. 249.

samy vyhodnotit, kdy to bude vhodné.¹²⁶ Povinnost poskytnout oběti informace mají i poskytovatelé pomoci oběti nebo zdravotnické zařízení, pokud je to první kontakt oběti.¹²⁷ V praxi dochází také k nerespektování zásady dobrovolnosti jednání oběti, kdy OČTŘ považují za nezbytné, aby oběť přijala poučení a také stvrdila podpisem, že byla srozumitelně poučena, toto je nicméně špatný postup, neboť oběť nelze nutit, aby se stala adresátem pomoci, tedy aby realizovala své právo na informace.¹²⁸ Oběť dále může dobrovolně žádat o poskytnutí informací o průběhu trestního řízení v dané věci.¹²⁹

Kritizována je i nedokonalost zákona při implementaci ustavení směrnice, neboť v informacích poskytovaných oběti chybí informování o možnosti tlumočení a překladu, o dostupných službách restorativní justice a následně také o zákonné povinnosti na žádost oběti ji informovat o době a místě konání soudního jednání, ačkoliv povinnost tyto informace poskytnout zakotvuje směrnice upravující minimální standardy pro oběti.¹³⁰

K efektivní ochraně oběti nesporně přispívá, že věznice nebo jiný ústav, kde se nachází obviněný či odsouzený, musí oběť informovat o jeho útěku, propuštění, vydání do ciziny, ale i o změně formy ochranného léčení na formu ambulantní a o změně zabezpečovací detence na ochranné léčení.¹³¹ Smysl je jasný, oběť musí být neprodleně informována o změnách, které dávají obviněnému či odsouzenému větší, nebo úplnou volnost v jeho konání, tak aby případně mohla oběť sama přijmout opatření ke své ochraně nebo vyhledat potřebnou profesionální pomoc. V případě „důvodné obavy“, že oběti hrozí nebezpečí od obviněného či odsouzeného, propuštěného nebo uprchlého, musí orgány i bez žádosti oběti vyrozumět policejní orgán z daného trestního řízení a ten přijme potřebná opatření a oběť vyrozumí.¹³²

¹²⁶ JELÍNEK, Jiří; PELC, Vladimír. *Zákon o obětech - jeho nedostatky a možnosti řešení* [online]. Bulletin-advokacie.cz, 2015 [cit. 1.4.2018]. Dostupné z <http://www.bulletin-advokacie.cz/zakon-o-obetech-trestnych-cinu-jeho-nedostatky-a-moznosti-reseni?browser=mobi>.

¹²⁷ ZOB § 9, § 10 odst. 2

¹²⁸ DANKOVÁ, Katarína; PELC, Vladimír. *Právní pomoc obětem trestných činů* [online]. CSSP, 2014 [cit. 16.4.2018]. Dostupné z http://www.csspraha.cz/wcd/domaci-nasili/pravni_pomoc_obetem_trestnych_cinu_2014.pdf, s. 26.

¹²⁹ ZOB § 11 odst. 1.

¹³⁰ KOZÁK, Vítězslav; JÍLOVEC, Michal. Nad praktickými nedostatky právní úpravy obětí trestných činů. IN: *Sborník konference Kriminologické dny III*. Gaudeamus 2015, s. 242-252. ISBN 978-80-7435-572-1, s. 246-247.

¹³¹ ZOB § 11 odst. 3.

¹³² ZOB § 11 odst. 6.

2.2.4.3. Právo na ochranu soukromí

Soukromí obětí může být narušeno různými způsoby. V dnešním světě je typickým problémem chování médií vůči obětem. Média ve zběsilém honu za informacemi mohou nevědomě i vědomě působit obětem silnou sekundární újmu. Kriminalita totiž diváky fascinuje, neboť spouští silné emoce a v konkurenci se média často předhánají, kdo získá ještě otřesnější záběry a výpovědi. Média jsou vůči obětem ve zvláštní pozici, neboť mohou obětem pomoci i je zranit. Viktimizace je vysoce individuální proces, při kterém abstrahovat obecné zákonitosti je velmi náročné. V přístupu k médiím toto například dokazuje známý případ Natašy Kampush, která aktivně vystupovala v médiích a veřejně o prožitém traumatu svého věznění mluvila, zatímco oběť podobné kriminality Elisabeth Fritzlová se skrývala před médii.¹³³ Obecně však lze formulovat prověřené pravidlo, že zveřejňování citlivých informací ze soukromí oběti, které oběť nemá pod kontrolou, může způsobit závažné sekundární rány.¹³⁴ Právní řád ČR na toto reaguje tím, že chrání identitu a soukromí poškozeného a oběti ustanoveními v trestním řádu.

OČTŘ nesmí v přípravném řízení zveřejnit informace, které by umožnily zjištění totožnosti poškozeného a svědka,¹³⁵ což má kriminalisticko-taktický význam pro vyšetřování a zároveň to dané osoby chrání před nevyžádanou pozorností veřejnosti. Pokud je poškozeným dítě ve smyslu trestního zákoníku anebo byl na poškozeném spáchán trestný čin z výčtu trestných činů uvedeného trestním řádem, který obsahuje trestné činy vraždy, zabití nebo způsobující těžké újmu na zdraví, trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti a další, pak trestní řád stanoví, že nikdo nesmí zveřejnit jakékoli informace nebo například obrazový či zvukový záznam z hlavního líčení nebo veřejného zasedání, které by vedly k zjištění totožnosti tohoto poškozeného, dokonce i pravomocný rozsudek nesmí být zveřejněn s informacemi identifikujícími poškozeného ve výše vymezených případech, a může být rozhodnuto i o dalších omezeních týkajících se zveřejňovaného rozsudku.¹³⁶ Zveřejněním se rozumí jednání, „*keré je způsobilé učinit obsah informace přístupný většímu počtu osob*“.¹³⁷ Je nutno vyzdvihnout to, že zákaz je zákonem vymezený široce, tudíž se nesmí zveřejnit ani například fotografie bydliště

¹³³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0582-1, s. 142.

¹³⁴ *Ibid* s. 64.

¹³⁵ TŘ § 8a odst. 1.

¹³⁶ TŘ § 8b odst. 2, odst. 3, odst. 4.

¹³⁷ HERCZEG, Jiří. *Média a trestní řízení*. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-50-2, s. 46.

poškozeného, jeho rodinných příslušníku a podobné informace, které by mohly vést k zjištění jeho totožnosti.¹³⁸

Oběť, ale i například její důvěrník, mohou také požádat, aby se údaje o jejich bydlišti, zaměstnání a osobních, rodinných a majetkových poměrech vedly mimo spis a mohly se tak s nimi seznamovat jen OČTŘ, avšak tyto lze zpřístupnit, i pokud jsou vedeny mimo spis, je-li to nutné pro dosažení účelu řízení nebo v rámci zajištění řádného uplatnění práva na obhajobu.¹³⁹

2.2.4.4. Právo na ochranu před druhotnou újmou

V rámci ochrany před druhotnou újmou může oběť a osoba jí blízká během trestního řízení, ale dokonce je to možné i před jeho zahájením, žádat o zabránění kontaktu s útočником a oběti zvláště zranitelné OČTŘ musí vyhovět, pokud vyhovět není možné, neboť to vylučuje povaha prováděného úkonu, tak zákon stanoví, že se mají přijmout jiná vhodná opatření, aby oběť nebyla v kontaktu s pachatelem alespoň před provedením úkonu a po něm.¹⁴⁰ Tohoto lze prakticky dosáhnout při prováděných úkonech například pomocí videokonferenčního zařízení, nepřítomností obviněného a velmi praktické jsou také oddělené čekárny.¹⁴¹ Oddělené čekárny pro poškozené a svědky, případně i pro jejich doprovod mohou ochránit oběti před sekundární viktimizací a zároveň ukázat, že justice vnímá ochranu obětí jako jednu ze základních podmínek její účasti v trestním řízení.¹⁴² Nicméně pravdou v praxi je, že oběti se k soudu předvolávají mnohdy na stejný čas jako obvinění a české soudy bohužel většinou zatím nedisponují speciálními čekárnami pro oběti, proto se oběť často s obviněným setká přímo při čekání na jednání, což na ní může mít velmi negativní vliv.¹⁴³

Chránit oběť před sekundární viktimizací má také ustanovení, které zaručuje oběti zvláště šetrný výslech u otázek směřujících do intimní oblasti, navíc takové otázky je

¹³⁸ JELÍNEK, Jiří; PELC, Vladimír; DANKOVÁ, Katarína. *Zákon o obětech trestných činů: komentář s judikaturou*. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-016-1, s. 102-103.

¹³⁹ ZOB § 16.

¹⁴⁰ ZOB § 17.

¹⁴¹ JELÍNEK, Jiří; PELC, Vladimír; DANKOVÁ, Katarína. *Zákon o obětech trestných činů: komentář s judikaturou*. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-016-1, s. 107.

¹⁴² DURDÍK, Tomáš. Využití institutů posilujících ochranu poškozených při jednání u soudu. In: JELÍNEK, Jiří; GŘIVNA, Tomáš. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 50-60 ISBN 978-80-87576-39-7, s. 55-56.

¹⁴³ KOZÁK, Vítězslav; JÍLOVEC, Michal. Nad praktickými nedostatky právní úpravy obětí trestných činů. IN: *Sborník konference Kriminologické dny III*. Gaudeamus 2015, s. 242-252. ISBN 978-80-7435-572-1, s. 250.

možné klást pouze, pokud je to nezbytné pro objasnění klíčových skutečností, a je třeba je klást ohleduplně, avšak zároveň vyčerpávajícím způsobem, aby nebylo nutné výslech opakovat.¹⁴⁴ Oběť má také právo žádat v přípravném řízení výslech osobou stejného nebo opačného pohlaví, případně určit pohlaví přítomného tlumočnicka.¹⁴⁵ Tento přístup českého zákona, kdy dává oběti na výběr a neurčuje jí pouze právo na výslech osobou stejného pohlaví, je oprávněně pozitivně vnímán teorií a dokonce i policejními vyšetřovateli,¹⁴⁶ lze si totiž zcela jistě představit mnoho případů, kdy oběť bude chtít být vyslýchána osobou opačného pohlaví, například pokud pachatelem byla osoba pohlaví stejného jako oběť.

Zvlášť zranitelná oběť má k výše uvedeným právům navíc ještě právo žádat o zamezení vizuálního kontaktu s pachatelem, například pomocí audiovizuální techniky a nevyhovět jí je možné jen z vážných důvodů, navíc zvlášť zranitelná oběť by také měla být vyslýchána slovy zákona „obzvláště citlivě“ speciálně vyškolenou osobou a ve speciálně upravených prostorách pro daný účel.¹⁴⁷ Tento způsob výslechu ve speciální místnosti je zásadní především u dětských obětí, kde se bude typicky jednat o místnosti speciálně uzpůsobené, které nabízí pro dítě přívětivější prostředí, hračky, pohodlí a podobně. Počet těchto speciálních místností v ČR roste a v roce 2017 jich existovalo již 64, což je třeba hodnotit velmi pozitivně.¹⁴⁸

Omezit sekundární viktimizaci může také institut důvěrníka, který zavádí zákon o obětech. Ten může oběť doprovázet u jednotlivých úkonů trestního řízení a i k podání vysvětlení. Důvěrník má oběti sloužit především jako psychická podpora a nesmí zasahovat do průběhu úkonů jako takových,¹⁴⁹ avšak může výrazně přispět ke zklidnění oběti při mnohdy psychicky zatěžujících situacích. V tomto smyslu důvěrník v podstatě

¹⁴⁴ ZOB § 18 odst. 1.

¹⁴⁵ ZOB § 19 odst. 1, odst. 2.

¹⁴⁶ KLOUBEK, Martin. Právní a faktické postavení poškozeného v přípravném řízení. IN: ZOUBKOVÁ, Ivana; FIRŠTOVÁ, Jana. *Kriminologie: aktuální problémy*. Praha: Policejní akademie ČR v Praze, 2013, s. 60-66. ISBN 8072513958, s. 63.

¹⁴⁷ ZOB § 20.

¹⁴⁸ Ministerstvo vnitra. *Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2016* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra, 2017 [cit. 13.4.2018]. Dostupné z <http://www.mvcr.cz/clanek/zprava-o-situaci-v-oblasti-vnitri-bezpecnosti-a-verejneho-poradku-na-uzemi-ceske-republiky-v-roce-2016.aspx>, s. 15.

¹⁴⁹ ZOB § 21.

napomáhá celému trestnímu řízení, neboť umožňuje, „*aby se oběť zbavila obav a strachu ze soudního jednání, či vyšetřování policií*“.¹⁵⁰

2.2.4.5. Právo oběti učinit prohlášení o dopadu trestného činu na její život

Oběť má zvláštní procesní právo učinit prohlášení o dopadu trestného činu na její život a písemné prohlášení pak slouží v trestním řízení jako listinný důkaz.¹⁵¹ Předseda senátu je také povinen vyhovět, pokud si oběť přeje učinit prohlášení ústně během hlavního líčení, ačkoliv jej poskytla i písemně.¹⁵² Oběti mohou poukázat na jakékoliv dopady, které měl trestný čin na jejich život, může se jednat o psychické následky, újmu na zdraví, nutnost změny způsobu života, změny ve finanční situaci, dopady na rodinu, vztahy a zaměstnání a další informace.¹⁵³ Prohlášení může mít pozitivní vliv na snahu pachatele o resocializace, když uslyší, co svým činem oběti způsobil.¹⁵⁴ Tento instrument nazývaný victim impact statement pochází ze zahraničí a pro jeho prokazatelně možný pozitivní účinek na psychiku oběti bývá chválen, nicméně je také nutné podotknout, že v reálných případech u obětí z nižších sociálních vrstev a obětí nevzdělaných mohou mít na soud jejich prohlášení spíše negativní efekt, zatímco pozitivní mínění o oběti získá soud především u obětí, se kterými se dokáže identifikovat, tedy u těch, které se blíží svou charakteristikou již v první kapitole zmíněné neexistující „ideální oběti“.¹⁵⁵ I přes tato omezení je chvályhodné, že oběť má v současném trestním řízení prostor vyjádřit své stanovisko a popsat následky trestného činu na svůj život a lze předpokládat, že toto prohlášení může mít nemalý vliv na soud při rozhodování o trestní sankci.

2.2.4.6. Právo na peněžitou pomoc

Peněžitou pomoc oběti poskytuje stát za splnění zákonných podmínek a to jak oběti, která je státním občanem ČR, tak i za určitých podmínek cizinci, pokud se stal obětí trestného činu na území ČR.¹⁵⁶ O peněžitou pomoc může žádat oběť, které bylo trestným

¹⁵⁰ HERICH, Lukáš. K některým ustanovením zákona o obětech trestných činů. *Trestní právo*. 2014, 18(2), 13 - 17. ISSN 1211-2860.

¹⁵¹ TR § 43 odst. 4; ZOB § 22.

¹⁵² TR § 212a.

¹⁵³ JELÍNEK, Jiří; PELC, Vladimír; DANKOVÁ, Katarína. *Zákon o obětech trestných činů: komentář s judikaturou*. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-016-1, s. 119-120.

¹⁵⁴ HERICH, Lukáš. K některým ustanovením zákona o obětech trestných činů. *Trestní právo*. 2014, 18(2), 13 - 17. ISSN 1211-2860.

¹⁵⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0582-1, s. 140-141.

¹⁵⁶ ZOB § 23 odst. 1, odst. 2.

činem ublíženo na zdraví, způsobena těžká újma na zdraví, a dále i oběti, kterým byla způsobena nemajetková újma, ale pouze u činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti a také u dítěte, které bylo týráno osobou, do jejíž péče bylo svěřeno. Peněžitou pomoc může získat i pozůstalý po oběti v rodinném poměru, pokud žil ve společné domácnosti, nebo pokud vůči němu měla zesnulá oběť vyživovací povinnost.¹⁵⁷ Ublížení na zdraví i těžkou újmu zákon o obětech definuje pro účely peněžitě pomoci totožně jako trestní zákoník, s tím rozdílem, že uvádí konkrétní časové podmínky týkající se znesnadnění obvyklého způsobu života.¹⁵⁸ Zákon výslovně uvádí, že peněžitá pomoc má sloužit „*k překlenutí zhoršené sociální situace způsobené oběti trestným činem*“ a u nemajetkové újmy k uhrazení „*nákladů spojených s poskytnutím odborné psychoterapie ...*“.¹⁵⁹ Lze také dovodit, že sekundárním účelem peněžitě pomoci je částečná reparace utrpěné újmy.¹⁶⁰ Zhoršenou sociální situaci lze vyložit především jako neočekávané a nezaviněné finanční zatížení spojené s trestným činem a také otřesení sociálních vazeb oběti jak v osobním, tak v pracovním životě.¹⁶¹

De lege ferenda je možné zvažovat, zda by si dle současného vymezení účelu peněžitě pomoci nezasloužily podpořit i další skupiny osob, které současný systém peněžitě pomoci opomíná. Kopencová například argumentuje, že důchodce připravený o svůj důchod majetkovou trestnou činností se dostává do závažné finanční tísně a bylo by vhodné mu pomoci tuto situaci prozatímně řešit peněžitou pomocí.¹⁶² Obzvláště u skupin osob s omezenými příjmy, jako jsou důchodci, lidé na sociální podpoře, či hendikepovaní, by bylo vhodné je podpořit alespoň základní peněžitou pomocí, neboť majetková trestná činnost na tyto skupiny může mít likvidační dopady.

Jednoznačně pozitivní pro oběti je, že peněžitá pomoc se poskytne i v případě, kdy se pachatele nepodařilo zjistit, je trestně neodpovědný nebo byl zproštěn pro nepřičetnost, je-li trestní stíhání pachatele nepřipustné nebo neúčelné a v podobných případech zákonem vymezených.¹⁶³ Oběť zároveň ale nesmí být stíhána jako spoluobviněný nebo být

¹⁵⁷ ZOB § 24 odst. 1 písm. a) – d).

¹⁵⁸ ZOB § 24 odst. 2, odst. 3.

¹⁵⁹ ZOB § 25 odst. 1.

¹⁶⁰ JELÍNEK, Jiří; PELC, Vladimír; DANKOVÁ, Katarína. *Zákon o obětech trestných činů: komentář s judikaturou*. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-016-1, s. 19.

¹⁶¹ *Ibid* s. 141.

¹⁶² KOPENCOVÁ, Dagmar. Práva obětí trestných činů. IN: ZOUBKOVÁ, Ivana; FIRŠTOVÁ, Jana. *Kriminologie: aktuální problémy*. Praha: Policejní akademie ČR v Praze, 2013, s. 53-59. ISBN 8072513958, s. 58.

¹⁶³ ZOB § 26 odst. 1, odst. 2.

účastníkem daného trestného činu, musí poskytnout součinnost OČTŘ a nebránit stíhání v případě, že stíhání závisí na jejím souhlasu.¹⁶⁴ Peněžitá pomoc za ublížení na zdraví a těžkou újmu na zdraví může činit až 200.000 Kč, stejně tak je 200.000 Kč paušální částkou pomoci za smrt oběti a u nemajetkové újmy může oběť získat až 50.000 Kč.¹⁶⁵ V tom rozsahu, v jakém stát poskytne peněžitou pomoc, na něj přechází nárok oběti na náhradu škody nebo nemajetkové újmy, který oběť má vůči pachateli.¹⁶⁶ Zajímavé je, že v době, kdy byl nový zákon o obětech trestných činů v legislativním procesu, se dokonce ozývaly názory podložené komparativní studií systémů peněžité pomoci dalších evropských států, že by jednorázovou peněžitou pomoc ve zvlášť závažných případech mohlo nahradit vyplácení státního důchodu,¹⁶⁷ k této variantě se však zákonodárce nepřiklonil.

Příslušné k přijímání a posuzování žádostí je Ministerstvo spravedlnosti,¹⁶⁸ které o žádostech rozhoduje ve správním řízení. V roce 2003 evidovalo ministerstvo 94 žádostí o poskytnutí peněžité pomoci obětem a poskytlo celkovou částku 2 miliony korun,¹⁶⁹ v roce 2008 se jednalo o 118 žádostí a poskytnutá pomoc činila více jak 4 miliony korun.¹⁷⁰ Zlom přichází s přijetím nového zákona o obětech trestných činů, kdy dle posledních veřejně dostupných údajů ministerstvo v roce 2013 evidovalo 287 žádostí a poskytlo 7,5 milionu korun a v roce 2014 dokonce 508 žádostí a celkový objem pomoci se vyšplhal na více jak 11 milionů korun.¹⁷¹ Takovýto nárůst je logický a souvisí především s lepší informovaností obětí o jejich právu na peněžitou pomoc a lepší podporou při jejím získávání.¹⁷²

¹⁶⁴ ZOB § 27.

¹⁶⁵ ZOB § 28 odst. 1.

¹⁶⁶ ZOB § 33.

¹⁶⁷ BOHUSLAV, Lukáš. Peněžitá pomoc obětem trestných činů – komparativní analýza. In: JELÍNEK, Jiří; GRÍVNA, Tomáš. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 147-159. ISBN 978-80-87576-39-7, s. 158-159.

¹⁶⁸ ZOB § 30.

¹⁶⁹ Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Údaje odboru odškodňování za rok 2003* [online]. MSpČR [cit. 15.3.2018]. Dostupné z <https://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5871&d=18352>

¹⁷⁰ Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Údaje odboru odškodňování za rok 2008* [online]. MSpČR [cit. 15.3.2018]. Dostupné z <https://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5871&d=293154>

¹⁷¹ Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Přehled vyřizování agendy odboru odškodňování za rok 2013* [online]. MSpČR [cit. 15.3.2018]. Dostupné z <https://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5871&d=344456>; Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Přehled vyřizování agendy odboru odškodňování za rok 2014* [online]. MSpČR [cit. 15.3.2018]. Dostupné z <https://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5871&d=344457>

¹⁷² JELÍNEK, Jiří; PELC, Vladimír; DANKOVÁ, Katarína. *Zákon o obětech trestných činů: komentář s judikaturou*. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-016-1, s. 19-20.

V ČR chybí viktimologické výzkumy spokojenosti obětí s poskytnutou peněžitou pomocí, je však možné poukázat na již proběhlé výzkumy v zahraničí, které nám mohou poskytnout indicie ohledně toho, co oběti od této pomoci vlastně očekávají. V nizozemském výzkumu se překvapivě ukázalo, že spokojenost obětí s peněžitou pomocí pouze v menší míře záležela na její výši, oběti spíše od systému pomoci očekávaly určitou formu veřejného uznání újmy, kterou utrpěly a zároveň tedy důležitější než finální suma bylo z hlediska obětí to, jakým způsobem se k nim pracovníci státu chovali během daného procesu a zda jim byl poskytnut dostatek informací a neměly tudíž mylné a naivní představy o procesu a výši budoucí poskytnuté pomoci.¹⁷³

¹⁷³ KUNST, Maarten; KOSTER, Nathalie. Performance Evaluations and Victim Satisfaction With State Compensation for Violent Crime: A Prospective Study. *Journal of Interpersonal Violence*. 2017, 32(19), 3027-3044. ISSN 0886-2605, s. 3036-3037.

3. Právo na ochranu před hrozícím nebezpečím

Zákon o obětech shrnuje v § 14 instrumenty, které mohou naplnit právo oběti na její ochranu před hrozícím nebezpečím a které se dále řídí podle jiných právních předpisů. Tento postup byl zvolen, neboť se ochrana oběti před hrozícím nebezpečím systematicky hodí do zákona o obětech a musí tam být, aby mohl být zákon považován za komplexní, avšak zároveň jiné předpisy již tuto problematiku upravují dostatečně podrobně, proto se zvolila forma odkazu na tyto jiné předpisy.¹⁷⁴ Pocit ochrany před další újmou je pro oběti zcela zásadní, obzvláště pak pro oběti fyzického násilí a organizovaného zločinu. Oběti se primární viktimizací hroutí obecná představa bezpečí a naruší se její důvěra v okolí, žije ve strachu, že se daná událost bude opakovat. Z psychologického hlediska je pouze mýtem, že oběť touží primárně po dopadení pachatele a pomstě, naopak oběti vyhledávají především obnovení pocitu bezpečí a doufají ve slušné a citlivé zacházení.¹⁷⁵

Dále budou shrnuty instrumenty vypočtené zákonem o obětech sloužící k ochraně oběti s podrobnější analýzou zaměřenou na ty nejdůležitější pro účel této práce, a to krátkodobou ochranu, zvláštní ochranu, utajení identity a předběžná opatření dle trestního řádu.

3.1. Provedení úkonu/přijetí opatření

Když je ohroženo bezpečí oběti, tak policisté, celníci, vojenští policisté, strážníci obecní policie a příslušníci Vězeňské služby mají povinnost příslušným úkonem nebo opatřením zajistit její bezpečí.¹⁷⁶ V praxi se může jednat o řadu různých úkonů, které se liší v závislosti na konkrétních pravomocích daných výše zmíněným zvláštním zákonem. Užitá opatření mohou být například zajištění osoby, vydání a odebrání zbraně, připoutání, užití donucovacích prostředků, ale třeba i rušení provozu elektronických komunikací a jiné.

¹⁷⁴ GRÍVNA, Tomáš; ŠÁMAL, Pavel; VÁLKOVÁ, Helena a kol. *Zákon o obětech trestných činů: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2014. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-513-8, s. 106.

¹⁷⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3., upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-461-9, s. 133-134.

¹⁷⁶ ZOB § 14 odst. 1.

3.2. Vykázání osoby ze společného obydlí dle zákona o PČR

Zákon dává policistům pravomoc vykázat útočnicka ze společného obydlí, kde žije s útokem ohroženou osobou a i z okolí takového obydlí, a to „*lze-li na základě zjištěných skutečností, zejména s ohledem na předcházející útoky, důvodně předpokládat, že se osoba dopustí nebezpečného útoku proti životu, zdraví anebo svobodě nebo zvláště závažného útoku proti lidské důstojnosti*“.¹⁷⁷ Tento druh vykázání trvá po dobu 10 dnů a vykázaná osoba musí neprodleně prostory opustit a v průběhu vykázání se zdržet vstupu a zdržet se styku s ohroženou osobou, policista také může vyžadovat vydání klíčů od společného obydlí.¹⁷⁸ Pokud vykázaná osoba poruší povinnosti ohledně vstupu do vymezených prostor a styku s danou osobou, tak se může dopouštět trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání.¹⁷⁹ Institut vykázání se ukázal jako poměrně praktický a je stále intenzivně využíván, za poslední tři roky bylo vykázání použito vždy ve více jak 1300 případech během roku.¹⁸⁰

3.3. Předběžná opatření dle ZŘS a OSŘ

Zákon o zvláštních řízeních soudních dále poskytuje specifickou ochranu obětem domácího násilí a obětem stalkingu. Předběžné opatření v těchto věcech se vydává na návrh v případech, kdy dochází k tělesnému nebo duševnímu násilí, sledování, či obtěžování a o návrhu soud rozhoduje do 48 hodin a může uložit odpůrci nevstupovat do společného obydlí a jeho okolí, zdržet se setkávání s navrhovatelem nebo nežádoucího sledování a obtěžování.¹⁸¹ Toto rozhodnutí je vykonatelné jeho vydáním a trvá jeden měsíc a je možné jej prodloužit.¹⁸² Jedná se o specifickou ochranu, avšak lze také samozřejmě stále subsidiárně využít obecnou úpravu předběžných opatření dle § 74 a násl. OSŘ.

¹⁷⁷ ZPČR § 44 odst. 1.

¹⁷⁸ ZPČR § 44 odst. 2, § 45 odst. 1.

¹⁷⁹ GRIVNA, Tomáš; ŠÁMAL, Pavel; VÁLKOVÁ, Helena a kol. *Zákon o obětech trestných činů: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2014. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-513-8, s. 109-110.

¹⁸⁰ Bílý kruh bezpečí. *Domacinasili.cz* [online]. BKB [cit. 8.4.2018]. Dostupné z <http://www.domacinasili.cz/statistiky/>

¹⁸¹ ZŘS §§ 400 – 405.

¹⁸² ZŘS § 407, § 408.

3.4. Předběžná opatření podle TŘ

Předběžná opatření ve smyslu trestního práva jsou upravena v trestním řádu a zavedl je do něj právě zákon o obětech. Jejich účelem je především ochrana života, zdraví a důstojnosti oběti, jejích blízkých, prevence dokonání primární viktimizace, újmy ze sekundární viktimizace či ochrana před opakovanou viktimizací a v širším smyslu i ochrana společnosti před opakováním dané trestné činnosti. Předběžná opatření by se mohla ukázat z hlediska oběti užitečná především u činů jako je domácí násilí, nebezpečné vyhrožování nebo nebezpečné pronásledování.¹⁸³ Důvodem jejich zavedení bylo především vytvořit méně invazivní institut, než je vazba, využitelný i v případech, kdy vazbu například nelze nařídit¹⁸⁴ a zároveň je ovšem třeba chránit oběť, které může hrozit určité nebezpečí od pachatele.¹⁸⁵

Z hlediska postavení oběti je důležité především předběžné opatření zákazu styku obviněného s určitými osobami, kdy obviněný nesmí jakkoli kontaktovat a vyhledávat poškozeného, osobu jemu blízkou, nebo například svědky. Vzhledem k dnešní masově společností využívané komunikaci skrze internet, je třeba zde pozitivně hodnotit, že zákon výslovně uvádí i zákaz užití „*sítě elektronických komunikací nebo jiných obdobných prostředků*“ k navázání kontaktu,¹⁸⁶ ustanovení tedy míří i na zákaz tzv. cyberstalkingu, neboli elektronického pronásledování.¹⁸⁷ Toto předběžné opatření uloží v přípravném řízení státní zástupce, jinak předseda senátu.¹⁸⁸ Smyslem tohoto předběžného opatření je přerušování vazeb mezi obviněným a jeho obětí a tím i eliminace dalšího rizika. Dále lze předběžným opatřením zakázat obviněnému vstupovat do společného obydlí, kde pobývá poškozený a také do bezprostředního okolí daného obydlí.¹⁸⁹ Pokud již byl obviněný před užitím tohoto předběžného opatření vykázán, tak předběžné opatření zákazu vstupu do obydlí navazuje na výkon vykázání a začíná platit po jeho skončení.¹⁹⁰ O tomto

¹⁸³ GRÍVNA, Tomáš; ŠÁMAL, Pavel; VÁLKOVÁ, Helena a kol. *Zákon o obětech trestných činů: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2014. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-513-8, s. 320.

¹⁸⁴ TŘ § 68 odst. 2.

¹⁸⁵ JELÍNEK, Jiří; PELC, Vladimír; DANKOVÁ, Katarína. *Zákon o obětech trestných činů: komentář s judikaturou*. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-016-1, s. 250-251.

¹⁸⁶ TŘ 88d odst. 1.

¹⁸⁷ GRÍVNA, Tomáš; ŠÁMAL, Pavel; VÁLKOVÁ, Helena a kol. *Zákon o obětech trestných činů: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2014. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-513-8, s. 334.

¹⁸⁸ TŘ § 88m odst. 2.

¹⁸⁹ TŘ § 88e odst. 1.

¹⁹⁰ TŘ § 88e odst. 3.

předběžném opatření bude rozhodovat v přípravném řízení soudce na návrh státního zástupce, v řízení před soudem předseda senátu.¹⁹¹ Další druhy předběžných opatření mohou zakázat obviněnému navštěvovat nevhodné prostředí, zdržovat se na konkrétně vymezeném místě, vycestovat do zahraničí, držet a přechovávat určité věci, alkohol nebo návykové látky, hrát a sázet nebo vykonávat konkrétní činnost.¹⁹² Nutno podotknout, že výčet druhů předběžných opatření je taxativní a nelze jej tudíž analogicky rozšiřovat.¹⁹³

Předběžné opatření podle trestního řádu lze uložit pouze obviněnému, tedy osobě, proti které bylo zahájeno trestní stíhání, a musí existovat důvodná obava, že bude trestnou činností opakovat, nebo ji vykoná či dokoná a účelu sledovaného předběžným opatřením nelze dosáhnout jinak a použití předběžného „*si vyžaduje ochrana oprávněných zájmů poškozeného, který je fyzickou osobou, zejména jeho života, zdraví, svobody nebo lidské důstojnosti, nebo zájmů osob mu blízkých, ...*“.¹⁹⁴ Jde tedy o obdobu předběžných opatření z občanského soudního řízení v tom smyslu, že u trestních předběžných opatření je také nezbytné upravit poměry prozatímně.¹⁹⁵ Uložení předběžného opatření musí svědčit konkrétní skutkové okolnosti, nelze jej založit jen na základě dohadů.¹⁹⁶ Předběžné opatření je navíc jmenováno jako jeden ze způsobů nahrazení útěkové a předstižné vazby,¹⁹⁷ doktrína toto kritizuje, neboť z logiky zákonných podmínek pro uložení předběžného opatření vyplývá, že mají majoritně předstižný charakter, tudíž mohou sloužit jako náhrada pro vazbu předstižnou, nikoli však útěkovou.¹⁹⁸ Tento argument je sice validní, neboť skutečně osm z devíti předběžných opatření mají za úkol zabránit trestné činnosti, ovšem předběžné opatření zákazu vycestování do zahraničí se jeví jako vhodné pro eliminaci útěku, proto je i pochopitelný postup zákonodárce, kdy nahrazení vazby předběžným opatřením umožňuje i u vazby útěkové, avšak bylo by legislativně vhodnější

¹⁹¹ TR § 88m odst. 3.

¹⁹² TR § 88f - 88l.

¹⁹³ GRIVNA, Tomáš; ŠÁMAL, Pavel; VÁLKOVÁ, Helena a kol. *Zákon o obětech trestných činů: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2014. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-513-8, s. 331.

¹⁹⁴ TR 88b odst. 1, odst. 2.

¹⁹⁵ ŠÁMAL, Pavel. K novelizaci trestního řádu v souvislosti s návrhem zákona o obětech trestných činů. In: JELÍNEK, Jiří; GRIVNA, Tomáš. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 31-50. ISBN 978-80-87576-39-7, s. 41.

¹⁹⁶ TR 88m odst. 1; JELÍNEK, Jiří. *Předběžná opatření v trestním řízení* [online]. Bulletin-advokacie.cz, 2013 [cit. 1.4.2018]. Dostupné z <http://www.bulletin-advokacie.cz/predbezna-opatreni-v-trestnim-rizeni>.

¹⁹⁷ TR § 73 odst. 1 písm. d).

¹⁹⁸ JELÍNEK, Jiří; PELC, Vladimír; DANKOVÁ, Katarína. *Zákon o obětech trestných činů: komentář s judikaturou*. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-016-1, s. 251.

pro nahrazení útěkové vazby specifikovat toto jediné konkrétní předběžné opatření, které může být takto užito. Navíc zabránění útěku jako účel předběžného opatření by bylo také vhodné vložit do § 88b odst. 2, který vyjmenovává výše popsané podmínky uložení předběžných opatření.

OČTŘ rozhodují z úřední povinnosti o užití předběžných opatření, oběť může k jejich užití dát pouze podnět.¹⁹⁹ V užívání předběžných opatření mají OČTŘ ponechány poměrně volné ruce od Ústavního soudu. Ten se již několikrát vyjádřil, že smysl předběžných opatření a jejich dočasnost spolu s jejich urgentností „snižují standard požadavků na takové urgentní a dočasné rozhodování“, Ústavní soud se tedy při posuzování předběžných opatření zaměřuje pouze na to, zda mělo rozhodnutí o předběžném opatření zákonný základ, zda bylo vydáno příslušným orgánem a zda nebylo svévolné, soud tedy zasahuje do předběžných opatření zcela výjimečně. Ústavní soud také uznává důležitý zájem na ochraně oběti, kterému předběžná opatření často slouží a který by mohl být převážen dle výkladu soudu pouze výrazným excesem do základních práv a svobod dotčených při rozhodování o předběžných opatřeních, do kterého už by musel ÚS zasáhnout.²⁰⁰

Předběžná opatření dle TŘ jsou časově omezena pouze právní mocí rozhodnutí, kterým se řízení končí, jinak trvají, dokud to vyžaduje jejich účel. Poškozený může podat stížnost u rozhodnutí o předběžném opatření zákazu styku a zákazu vstupu do obydlí, pokud jde o rozhodnutí, kterým se předběžné opatření ruší, má jeho stížnost a stížnost státního zástupce odkladný účinek.²⁰¹

Při nedodržování předběžného opatření může být obviněnému uložena pořádková pokuta až do výše 50.000 Kč, může být vzat do vazby, nebo mu může být uloženo jiné předběžné opatření.²⁰² V době, kdy byl zákon o obětech v legislativním procesu, bylo kritizováno, že jsou předběžná opatření, která zavádí do trestního řádu, konstruována jako náhrada za vazbu, zatímco jejich samostatné postavení by bylo vhodnější, neboť by mělo za následek trestní odpovědnost za trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání, jinak by se mohlo ukázat, že porušení uložených opatření nenese dostatečně závažné důsledky, tudíž je pouze formalitou bez praktické donucovací síly. Šámal souhlasí

¹⁹⁹ Ibid s. 253.

²⁰⁰ K tomuto srov. nález Ústavního soudu ze dne 15.9.2015, sp.zn. I ÚS 2478/15.

²⁰¹ TŘ § 88n odst. 1, odst. 4.

²⁰² TŘ § 88o.

s dosavadním zařazením předběžných opatření do systematiky trestního řádu, neboť argumentuje, že z hlediska ochrany poškozeného a společnosti, k čemuž mají předběžná opatření sloužit, bude vždy rychlejší zadržení obviněného a rozhodnutí o jeho vzetí do vazby než prověřování nového trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí, navíc ze své podstaty jsou podle něj předběžná opatření procesní instituty, které mají nést především procesní následky ve formě pořádkové pokuty, či vazby.²⁰³ Existují ale i opačné názory, Jelínek, Danková a Pelc jsou toho názoru, že porušení předběžných opatření zákazu výkonu konkrétně vymezené činnosti, zákazu vstupu do obydlí a zákazu styku s určitými osobami lze podřadit pod trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí nebo vykázaní v jeho současném znění, zároveň ovšem podotýkají, že je nezbytné držet se zásady subsidiarity trestní represe, obzvláště pak v tomto případě porušení předběžných opatření kdy trestní řád obsahuje výčet možných následků neplnění uloženého opatření, a tudíž možnost trestní odpovědnosti za maření výkonu úředního rozhodnutí si podle těchto odborníků lze představit jen ve zcela výjimečných případech.²⁰⁴ Drašík a Fenyk jsou taktéž toho názoru, že závažné jednání obviněného směřující ke zmaření výkonu předběžného opatření můžeme kvalifikovat jako trestný čin dle § 337 TZ.²⁰⁵

S Šámalovým argumentem, že bude vždy rychlejší obviněného zadržet a vzít do vazby než řešit nový trestný čin, je nutné souhlasit, ovšem tato interpretace následků předběžných opatření by také mohla znamenat, že v současné době nemá porušení předběžných opatření dostatečný odstrašující efekt, který by mohla zajistit právě odpovědnost za trestný čin podle § 337 TR. Maření civilních předběžných opatření lze trestat dle § 337 TR a obecně slouží trestní i civilní opatření u oběti stejnému účelu – prozatímním ochraně. Šámal nicméně považuje takové srovnání za nevhodné, protože trestní předběžné opatření je procesním opatřením trestního řízení, zatímco vykázaní a civilní předběžné opatření se nevážou na spáchání trestného činu, ale míří k zajištění bezpečí dané osoby, proto jsou i

²⁰³ ŠÁMAL, Pavel. K novelizaci trestního řádu v souvislosti s návrhem zákona o obětech trestných činů. In: JELÍNEK, Jiří; GRIVNA, Tomáš. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 31-50. ISBN 978-80-87576-39-7, s. 45-46.

²⁰⁴ JELÍNEK, Jiří; PELC, Vladimír; DANKOVÁ, Katarína. *Zákon o obětech trestných činů: komentář s judikaturou*. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-016-1, s. 254.

²⁰⁵ DRAŠTÍK, Antonín; FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád Komentář I. díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-600-7, s. 821.

vázány na jiné následky.²⁰⁶ Ke zmíněnému vztahu civilních a trestních předběžných opatření je vhodné zmínit názor soudkyně Čuhelové, která řeší vztah trestního a civilního předběžného opatření v případě namítání překážky *res iudicate*, tedy v podstatě, zda je možné, aby oba druhy o trestní i civilní předběžné opatření běžely vedle sebe. Čuhelová dochází k názoru, že předběžné opatření dle trestního řádu splňuje přísnější požadavky zákona, než civilní předběžné opatření, ačkoliv podstata obou je stejná – prevence. Oba druhy předběžných opatření jsou také různě koncipovány, zatímco trestní směřuje právně vůči pachateli, omezuje ho, civilní chrání navrhovatele, toto se promítá především do délky trvání předběžných opatření, kdy „*osoba ohrožená nemůže v trestním řízení ovlivnit to, zda předběžné opatření bude vydáno či nikoliv, musí být tzv. stále ve střehu, neboť ke zrušení může dojít v podstatě kdykoliv*“.²⁰⁷ Čuhelová se tedy přiklání k závěru, že oba druhy předběžných opatření mohou běžet současně, protože právě díky jejich rozdílné charakteristice je pamatováno na všechny proměnné a tím je zajištěno dosažení jejich účelu, tedy maximální ochrany oběti, neboť právě zajištěním obou předběžných opatření oběť nemusí hlídat náhlé zrušení trestního předběžného opatření.²⁰⁸

Podle názoru autora je vhodné vzít v potaz také to, že i důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o obětech předpokládala, že ono závažné jednání směřující ke zmaření výkonu předběžného opatření by mohlo být kvalifikováno jako trestný čin dle § 337 TZ.²⁰⁹ Autor se tedy po shrnutí názorů odborníků přiklání k závěru, že ačkoliv jsou předběžná opatření v trestním právu koncipována jako procesní instituty, toto by nemělo pro splnění odstrašující funkce a naplnění preventivního účelu vylučovat možnou trestní odpovědnost za jejich závažné maření, neboť podstata jejich účelů je podobná jako u civilních předběžných opatření, není proto důvod znevýhodňovat oběti chráněné opatřením trestního druhu a toto obírat o onu odstrašující funkci, jejíž význam pro ochranu oběti by neměl být podceňován.

²⁰⁶ ŠÁMAL, Pavel. K novelizaci trestního řádu v souvislosti s návrhem zákona o obětech trestných činů. In: JELÍNEK, Jiří; GRÍVNA, Tomáš. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 31-50. ISBN 978-80-87576-39-7, s. 46.

²⁰⁷ ČUHELOVÁ, Kateřina. Vzájemný vztah předběžného opatření podle zákona o zvláštních řízeních soudních a trestního řádu, několik postřehů k zamyšlení a diskusi. *Soukromé právo*. 2017, 12. ISSN 2533-4239.

²⁰⁸ Ibid.

²⁰⁹ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o obětech trestných činů a o změně některých zákonů, volební období 2010-2013, sněmovní tisk č. 617/0 ze dne 27. 2. 2012.

De lege ferenda, jak upozorňují zástupci Probační a mediační služby (dále jen PMS), by bylo vhodné vyjasnit v trestním řádu, kdo má dohlížet na výkon předběžných opatření, v praxi se totiž lze setkat s pověřením právě PMS ale i Policie ČR. PMS také upozorňuje na to, že by bylo vhodné oběti informovat o možnostech obrany, pokud obviněný předběžné opatření nedodrží, nebo je aspoň odkazovat na služby PMS nebo na služby nevládních organizací, které jim takové informace srozumitelně podají.²¹⁰ V souvislosti s tímto také koncepce PMS také zdůrazňuje nutnost do budoucna používat v zahraničí běžnou technologii elektronického monitorování chování pachatele vůči oběti, která slouží především ke kontrole zákazu obětí kontaktovat a přibližovat se k ní například pomocí elektronických lokátorů, tato totiž dodá obětem pocit bezpečí a zvýší jejich odhodlání spolupracovat s OČTŘ.²¹¹ Investice do tohoto technického vybavení by mohla dále zvýšit důvěru OČTŘ v očích obětí a také zefektivnit a snížit náklady případných kontrol výkonu předběžných opatření.

Konečně se také autorovi jeví problematičtější, že předběžné opatření lze uložit pouze obviněnému, tedy osobě, proti které již bylo zahájeno trestní stíhání tím, že jí bylo oznámeno usnesení o zahájení trestního stíhání,²¹² nebo byl podán návrh na potrestání.²¹³ Vzhledem k účelu, k jakému obecně mají předběžná opatření sloužit, je možné se domnívat, že by našla své uplatnění i ve fázi prověřování proti osobě podezřelé. Toto by ovšem přineslo určité komplikace. Podezřelý by byl ve své podstatě informován o probíhajícím trestním řízení skrze uložení předběžného opatření a tedy také o tom, že je prověřován OČTŘ pro možnou trestnou činnost. Na druhé straně si lze představit mnoho případů třeba nebezpečného pronásledování, kdy by bylo dobré zakročit vůči podezřelému preventivně již ve fázi prověřování, ačkoliv by zatím nebyl shromážděn dostatek důkazů pro zahájení trestního stíhání nebo i vzetí do vazby, neboť každý další den, kdy je oběť vystavena tlaku ze strany pachatele, může mít zásadní vliv na její újmu a může ji také vystavovat nepřiměřenému riziku. Muselo by se nechat na vyhodnocení OČTŘ v dané konkrétní situaci, zda je vhodné preventivně zakročit tímto opatřením za cenu komplikace dalšího prověřování. Možnost uložení předběžného opatření „až“ proti obviněnému velmi

²¹⁰ HERICH, Lukáš. K některým ustanovením zákona o obětech trestných činů. *Trestní právo*. 2014, 18(2), 13 - 17. ISSN 1211-2860.

²¹¹ Probační a mediační služba ČR. *Koncepce rozvoje probace a mediace do roku 2025* [online]. PMS, 2017 [cit. 6.4.2018]. Dostupné z https://www.pmscr.cz/download/2017_Koncepce_PM_do_roku_2025.pdf

²¹² TŘ § 160.

²¹³ TŘ § 314b.

omezuje potenciál předběžných opatření v TR a tudíž i jejich možný pozitivní dopad na oběti. Rozšíření působnosti předběžných opatření i na podezřelé by mohlo zároveň motivovat oběti k častějšímu oznamování latentních trestných činů policii, neboť by věděly, že policie v rámci zahájení úkonů trestního řízení může okamžitě preventivně přistoupit k uložení předběžného opatření. Nespornou výhodou trestních předběžných opatření v tomto ohledu je, že oběť k nim může dát podnět, nicméně dále se již od ní již nevyžaduje aktivita, vše ostatní obstará OČTŘ. Pro oběti pod velkým psychickým tlakem z trestné činnosti, jako jsou například oběti domácího násilí, toto může být zásadní, neboť alternativní využití civilních předběžných opatření vyžaduje již aktivní přístup oběti, sepsání návrhu a jeho podání soudní cestou, což může vést v právu méně orientované skupiny obětí v psychickém stresu k rezignaci na takový postup. Samozřejmě by bylo nutné vyvážit předběžná opatření užitá proti podezřelému řádnými pojistkami ochrany práv tohoto jedince, například by bylo třeba stanovit lhůtu, do které by bylo nutné zahájit trestní stíhání, jinak by ex lege předběžné opatření zaniklo, tak aby nebylo možné držet v účinnosti předběžné opatření delší dobu bez důkazů k samotnému zahájení trestního stíhání.

3.5. Krátkodobá ochrana

Pokud osobě „zřejmě hrozí újma na zdraví nebo jiné vážné nebezpečí“, ale zároveň nejsou splněny podmínky pro jiný druh ochrany osob, bude osobě s jejím souhlasem poskytnuta policií krátkodobá ochrana a tato může být poskytnuta také jejím osobám blízkým.²¹⁴ *A minore ad maius* újma na zdraví samozřejmě obsahuje i hrozbu ohrožení života.²¹⁵ Jiným vážným nebezpečím lze rozumět například hrozbu únosu osoby.²¹⁶ Krátkodobá ochrana nastupuje pouze ve chvíli, kdy není možno poskytnout zvláštní ochranu podle zákona o zvláštní ochraně svědka (viz dále), je tedy svým charakterem subsidiární vůči ochraně zvláštní.²¹⁷ Důvodová zpráva doslova uvádí, že krátkodobou ochranu je nutné využít, když osoba „nesplňuje přísné podmínky pro zahrnutí ohrožené

²¹⁴ ZPČR §50 odst. 2.

²¹⁵ GRIVNA, Tomáš; ŠÁMAL, Pavel; VÁLKOVÁ, Helena a kol. *Zákon o obětech trestných činů: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2014. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-513-8, s. 107.

²¹⁶ ŠKODA, Jindřich; VAVERA, František; ŠMERDA, Radek; *Zákon o policii s komentářem*. 2. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-447-3, s. 198.

²¹⁷ GRIVNA, Tomáš; ŠÁMAL, Pavel; VÁLKOVÁ, Helena a kol. *Zákon o obětech trestných činů: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2014. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-513-8, s. 108.

osoby do programu zvláštní ochrany svědka“.²¹⁸ Krátkodobá ochrana je ve své podstatě mezistupněm mezi obecnou ochranou každého vykonávanou policií průběžně a speciální zvláštní ochranou svědka jako konkrétní osoby.²¹⁹

Pokud hrozí útok na život nebo zdraví bezprostředně, tak policista obeznámený se situací je sám povinen poskytnout předběžnou fyzickou ochranu ohrožené osobě a vyrozumí příslušný útvar, který zajistí další krátkodobou ochranu.²²⁰ V tomto případě policista nezjišťuje naplnění podmínek krátkodobé ochrany, k zahájení ochrany postačuje skutečnost, že útok bezprostředně hrozí a policista je povinen přijmout opatření, jimiž útok odrazí, a to i bez souhlasu chráněné osoby.²²¹ O této okamžité ochraně hovoří důvodová zpráva jako o ochraně „předběžné“, na jejíž poskytnutí není právní nárok a záleží na vyhodnocení a posouzení konkrétní situace a nebezpečí daným policistou.²²²

Krátkodobá ochrana se skládá ze zákonem vymezených opatření, a to fyzické ochrany, dočasné změny pobytu, použití zabezpečovací techniky a poradensko-preventivní činnosti.²²³ Zabezpečovací technikou jsou především různé nástrahové či signalizační systémy instalované za účelem varování před nebezpečím,²²⁴ zákonodárce zde úmyslně volí spíše vágnější pojetí definice zabezpečovací techniky, neboť se technické prostředky a tudíž i možnosti policie v této oblasti rychle vyvíjejí a taxativní výčet technických prostředků, nebo konkrétní definice by byly tedy nepraktické. Pod poradensko-preventivní činností lze rozumět především rady a doporučení poskytované policií v souvislosti

²¹⁸ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o Policii České republiky, volební období 2006 – 2010, sněmovní tisk č. 439/0 ze dne 28. 2. 2008, § 50.

²¹⁹ VANGELI, Benedikt. *Zákon o Policii České republiky: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2014. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-543-5, s. 200.

²²⁰ ZPČR § 50 odst. 3.

²²¹ VANGELI, Benedikt. *Zákon o Policii České republiky: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2014. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-543-5, s. 201.; ŠKODA, Jindřich; VAVERA, František; ŠMERDA, Radek; *Zákon o policii s komentářem*. 2. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-447-3, s. 198.

²²² Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o Policii České republiky, volební období 2006 – 2010, sněmovní tisk č. 439/0 ze dne 28. 2. 2008, § 50.

²²³ ZPČR § 50 odst. 1.

²²⁴ VANGELI, Benedikt. *Zákon o Policii České republiky: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2014. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-543-5, s. 313.

s danou situací, například je možné upozornit osobu na rizikové prvky v jejím životním stylu, tak aby byla eliminována možnost útoku.²²⁵

Při zajišťování krátkodobé ochrany osoby je policista oprávněn užít informátora, krycí prostředky (jako například krycí doklad) a zvláštní finanční prostředky sloužící k úhradě výdajů souvisejících se zajištěním krátkodobé ochrany.²²⁶ Policista má dále při poskytování ochrany oprávnění provést prohlídku osoby, pokud na výzvu neopustí prostor, ze kterého by bylo možno ohrozit chráněnou osobu, nebo hrozí-li nebezpečí z prodlení, může také prohledat věc, zavazadlo, dopravní prostředek a i objekt nacházející se v daném prostoru a je také oprávněn ověřovat dodržování hygienických limitů u vody a potravin a dalších činností, pokud jsou určeny pro užití chráněné osoby.²²⁷ K realizaci těchto oprávnění nejsou nutné poznatky o skutečném hrozícím nebezpečí, lze je činit i preventivně.²²⁸

Krátkodobou ochranu zajišťují krajská ředitelství policie a o jejím poskytnutí rozhodují útvary kriminální policie a vyšetřování.²²⁹ Pro ilustraci lze uvést, kolika osobám byla poskytnuta krátkodobá ochrana podle posledních dostupných údajů za rok 2016 v namátkově zvolených krajích. V hlavním městě Praze byla v roce 2016 poskytnuta krátkodobá ochrana 7 osobám, v Jihomoravském kraji 4 osobám, v kraji Vysočina 3 osobám, v Ústeckém kraji 6 osobám a v Moravskoslezském 3 osobám. Lze tedy vyvozovat, že v ČR se ročně tato krátkodobá ochrana poskytuje v řádu pár desítek osob. V drtivé většině z uváděných případů se dle vyjádření policie jednalo o poradensko-preventivní činnosti a užití zabezpečovací techniky, v méně případech pak byla užitá přímá fyzická ochrana, velmi ojediněle pak dočasná změna pobytu.²³⁰ Konkrétnější informace, než pouze statistická data, policie z taktických důvodů neposkytuje.

²²⁵ ŠKODA, Jindřich; VAVERA, František; ŠMERDA, Radek; *Zákon o policii s komentářem*. 2. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-447-3, s. 197.

²²⁶ ZPČR § 72.

²²⁷ ZPČR § 49 odst. 2,3.

²²⁸ ŠKODA, Jindřich; VAVERA, František; ŠMERDA, Radek; *Zákon o policii s komentářem*. 2. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-447-3, s. 193.

²²⁹ GRIVNA, Tomáš; ŠÁMAL, Pavel; VÁLKOVÁ, Helena a kol. *Zákon o obětech trestných činů: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2014. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-513-8, s. 108.

²³⁰ Policie ČR. *Vyžádané informace KŘP hlavního města Prahy* [online]. PČR [cit. 8.4.2018]. Dostupné z <http://www.policie.cz/clanek/krajske-reditelstvi-policie-hlavniho-mesta-prahy-717945.aspx>; Policie ČR. *Vyžádané informace KŘP Jihomoravského kraje* [online]. PČR [cit. 8.4.2018]. Dostupné z <http://www.policie.cz/clanek/zadost-o-poskytnuti-informace-447843.aspx>; Policie ČR. *Vyžádané informace KŘP kraje Vysočina* [online]. PČR [cit. 8.4.2018]. Dostupné z <http://www.policie.cz/clanek/zadost-o-poskytnuti-informace-447843.aspx>.

Krátkodobá ochrana je poskytována podle zákona o policii a její podmínkou není vedení trestního řízení, není na něj vázána, může tedy být poskytována mimo trestní řízení ale i v souvislosti s ním. Z tohoto hlediska stojí za zmínku nedávné rozhodnutí Ústavního soudu, kde soud konstatoval, že policistu poskytujícího krátkodobou ochranu dle zákona o policii není zároveň možné automaticky vyloučit jako vyšetřujícího policistu z trestního řízení kvůli podjatosti, neboť chránil jednu stranu řízení, musely by existovat konkrétní indicie, které by odůvodnily takový postup.²³¹ Toto je nutné považovat za logický a správný závěr Ústavního soudu, neboť obzvlášť na menších odděleních policie si nelze představit, že by policista pověřený krajským ředitelstvím krátkodobou ochranou či z vlastní iniciativy aktivní při předběžné ochraně byl automaticky vyloučen z jakýchkoliv vyšetřovacích úkonů.

3.6. Institut utajeného svědka

V případě, že okolnosti nasvědčují tomu, „že svědku nebo osobě jemu blízké v souvislosti s podáním svědeckví zřejmě hrozí újma na zdraví nebo jiné vážné nebezpečí porušení jejich základních práv“, a jiná forma ochrany by bezpečí svědka nezajistila dostatečně spolehlivě, utají se podoba i totožnost svědka.²³² Údaje o svědkovi se vedou odděleně od trestního spisu a seznamují se s nimi pouze OČTŘ, svědek se podepíše pod protokol smyšleným jménem, pod kterým se následně i vede v trestním spise.²³³ Gřivna uvádí, že k tomu, aby bylo splněno kritérium zřejmé hrozby „*postačí vyšší stupeň pravděpodobnosti, který však musí být zjištěnými konkrétními okolnostmi dostatečně odůvodněn*“, nestačí obecné nepodložené tvrzení, ale zároveň není nutná jistota.²³⁴ Ústavní soud dovodil, že daná hrozba může být vyvozena i z charakteru stíhané trestné činnosti, pokud tato souvisí například s organizovaným zločinem a drogovou kriminalitou.²³⁵ Každý

8.4.2018]. Dostupné z <http://www.policie.cz/clanek/zadost-o-poskytnuti-informace-206207.aspx>; Policie ČR. *Vyžádané informace KŘP Moravskoslezského kraje* [online]. PČR [cit. 8.4.2018]. Dostupné z <http://www.policie.cz/clanek/zadost-o-informace-499700.aspx>; Policie ČR. *Vyžádané informace KŘP Ústeckého kraje* [online]. PČR [cit. 8.4.2018]. Dostupné z <http://www.policie.cz/clanek/zadost-o-poskytnuti-informace-dle-zakona-c-106-1999-sb-511056.aspx>.

²³¹ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 3. 2016, sp. zn. I ÚS 65/16.

²³² TŘ § 55 odst. 2.

²³³ TŘ § 55 odst. 2.

²³⁴ GRÍVNA, Tomáš; ŠÁMAL, Pavel; VÁLKOVÁ, Helena a kol. *Zákon o obětech trestných činů: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2014. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-513-8, s. 122-123.

²³⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 3. 10. 2006, sp. zn. I ÚS 481/04, uveřejněný pod č. N 173/43 Sb. n. a u. 3.

trestný čin je třeba z hlediska těchto kritérií posuzovat individuálně a OČTŘ by se měly zaměřit především na vyhodnocení povahy a závažnosti činu, osobnosti obviněného a jeho přístup ke stíhání, důležitá mohou být například jeho vyjádření na adresu svědků nebo OČTŘ, případně analýza jeho napojení na organizovaný zločin.²³⁶

V přípravném řízení policejní orgán dbá na utajení svědka a nesmí uvést údaje, ze kterých by bylo možné zjistit jeho skutečnou identitu, ani když vyrozumívá obhájce o výslechu takového svědka.²³⁷ Podobně je třeba zajistit utajení i u všech ostatních úkonů, typicky například rekognice bude prováděna skrze jednosměrně průhledné sklo. Pokud je vyslýchán utajovaný svědek pomocí videokonferenčního zařízení jeho totožnost se ověří osobou pověřenou k ochraně utajovaných informací v rámci policejního orgánu nebo státního zastupitelství, případně totožnost ověří předseda senátu, či zaměstnanec soudu pověřený ochranou utajovaných informací v řízení před soudem.²³⁸ Pokud svědek navrhuje utajení, avšak policejní orgán nevidí k takovému postupu důvod, tak se věc předloží státnímu zástupci k přezkoumání a výslech svědka se buď odloží, nebo je-li to nutné kvůli nebezpečí z prodlení, svědek se vyslechne a do doby rozhodnutí státního zástupce se jeho totožnost utají.²³⁹

Předseda senátu v hlavním líčení učiní nezbytné kroky, které znemožní zjistit skutečnou totožnost takového svědka. Může vykázat obžalovaného z jednacích síně, následně obžalovaného s výpovědí svědka sám seznámí a obžalovaný mu pak může klást otázky prostřednictvím předsedy senátu.²⁴⁰ Podle Jelínka je nedostatkem současného znění trestního řádu, že demonstrativně neuvádí typy opatření, které může předseda senátu použít a také, že zákon nebere v potaz stanovisko onoho svědka k přijatým opatřením k utajení jeho identity.²⁴¹ S Jelínkovým argumentem je nutné souhlasit, neboť svědek by měl mít možnost se vyjádřit, zda zamýšlená opatření jsou z jeho pohledu dostatečná a pro soud by toto neznamenal žádné závažné zatížení navíc, naopak by získal cenný konzultativní názor od osoby, v jejíž prospěch o opatření rozhoduje. Demonstrativní výčet opatření

²³⁶ DRAŠTÍK, Antonín; FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád Komentář I. díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-600-7, s. 456.

²³⁷ TŘ § 165 odst. 3.

²³⁸ TŘ § 111a odst. 3.

²³⁹ TŘ § 101a.

²⁴⁰ TŘ § 209 odst. 1.

²⁴¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 7. vyd. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-230-1, s. 968.

k utajení svědka v hlavním líčení by pak poskytl soudci vodítko ohledně možných opatření a zároveň by ho neomezil při rozhodování jako výčet taxativní. V budovách soudů a státních zastupitelství má obecně ochranu těchto svědků na starost justiční stráž.²⁴²

Podle současného znění zákona existují dva aspekty, které tvoří identitu svědka, a to je podoba a totožnost. Obě budou zpravidla utajovány, ale mohou se vyskytnout případy, kdy jeden aspekt již je známý, proto má smysl zatajovat nadále pouze druhý z nich. Identitu lze samozřejmě také zjistit z hlasu svědka, „*ale i vhodně formulovanými otázkami kladenými obviněným nebo obhájcem*“,²⁴³ je tudíž nezbytné, pokud je to možné, užívat technické zařízení pro modulaci hlasu a kontrolovat otázky, které obhájce nebo obviněný svědkovi položí, zda z nich identitu svědka nelze dovodit. Koncept nového trestního řádu, který Ministerstvo spravedlnosti zpřístupnilo veřejnosti k nahlédnutí a komentářům,²⁴⁴ nově rozšiřuje aspekty utajení identity na „*všechna nezbytná opatření k utajení podoby, hlasu, totožnosti nebo jiných osobních údajů svědka*“,²⁴⁵ tuto formulaci lze tedy vzhledem k výše zmíněnému považovat za přesnější. Jinak zůstává i v tomto konceptu trestního řádu úprava institutu utajovaného svědka bez obsahové změny. Co však lze hodnotit pozitivně je, že se zákonodárce snaží sjednotit roztržštěnou úpravu týkající se utajení svědka do jednoho ustanovení trestního řádu v hlavě dokazování v rámci oddílu výsledku svědka.

K institutu utajeného svědka existuje bohatá judikatura ESLP. ESLP se v minulosti vyjádřil k problematice oběti jako utajeného svědka v případě *Doorson v Nizozemsko*. Podle ESLP je nutné, aby státy zorganizovaly svůj trestní proces tak, aby nehrozilo neprávem nebezpečí chráněným právům obětí a svědků jako je právo na život, svobodu a bezpečí. Přestože to článek 6 EÚLP explicitně nestanoví, je tedy třeba vážit práva obhajoby proti výše zmíněným zájmům obětí a i když bude dáno proporcí omezení práv obhajoby ve prospěch ochrany svědků pomocí jejich anonymity, rozhodnutí by nemělo být založeno pouze, nebo v rozhodující míře na výpovědi anonymních svědků.²⁴⁶ Ústavní soud ČR tento přístup převzal, když judikoval, že „*k odsouzení obžalovaného nemůže dojít*

²⁴² Zákon č. 555/1992 Sb. o vězeňské službě a justiční strážní České republiky § 22 odst. 7.

²⁴³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 7. vyd. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-230-1, s. 968.

²⁴⁴ Viz Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Rekodifikace trestního práva procesního* [online]. MSpČR, 2018 [cit. 15.3.2018]. Dostupné z <https://tpp.justice.cz/>

²⁴⁵ *Ibid* § e12.

²⁴⁶ *Doorson v Nizozemsko* 20524/92 (ESLP, 26.3.1996).

vylučně a ani v převážné míře na základě výpovědi tzv. utajených svědků“.²⁴⁷ Ústavní soud také vymezil, že využít utajené svědky lze v případě, pokud jejich ochranu nelze spolehlivě jinak zajistit a zároveň bude minimalizován dopad na práva obhajoby.²⁴⁸ Podle ESLP je nezbytné, aby alespoň soudce byl obeznámen s jejich pravou identitou, důvody pro její utajení, a tudíž mohl také zhodnotit jejich věrohodnost, dále musí být obhajobě určitým způsobem, který zachová utajení identity svědků, umožněno klást jim otázky, toho lze dosáhnout například položením otázek písemně skrze soudce, pomocí technických prostředků atp.²⁴⁹ Důležitým faktorem posuzování pravdivosti výpovědi je přímé pozorování svědka, jeho reakcí, mimiky, gest a podobně. V ideálním případě by tedy soudy měly disponovat technikou, která umožňuje soudci při výslechu v soudní místnosti pomocí monitoru pozorovat utajeného svědka a může tak výše zmíněné faktory hodnotit, zatímco ostatním účastníkům zůstává svědek skrytý.²⁵⁰

Pokud se hrozba, jak ji vyhodnotily OČTŘ, ukáže jako mylná nebo již není aktuální nebo například byla ochrana zajištěna účinně jinak, důvody pro utajení totožnosti a podoby svědka pominou. V takovém případě orgán vedoucí v té době trestní řízení vydá opatření, jímž toto utajení ruší a informace připojuje ke spisu.²⁵¹ Jelikož se procesně jedná o opatření, nelze se proti tomuto bránit stížností, oběť v pozici svědka tudíž nemá žádnou procesní možnost obrany, pokud by se příslušný orgán zmýlil ve svém úsudku a chybně zrušil utajování její totožnosti či podoby. Ačkoliv lze předpokládat, že OČTŘ vzhledem k možným důsledkům chybného zrušení utajení budou k tomuto přistupovat obezřetně a pečlivě. Faktor lidské chyby vyloučit nelze, proto by bylo vhodnější, aby se jednalo o zrušení buď formou usnesení, proti kterému by existovala možnost podat stížnost s výslovným ustanovením odkladného účinku takové stížnosti, nebo aby byla zajištěna alespoň ekvivalentní forma ochrany, jako když svědek navrhuje své utajení, ale policejní orgán k němu nevidí důvod, pak by tedy věc byla obdobně předložena státnímu zástupci k přezkoumání a do té doby než by přijal opatření, by identita svědka zůstala utajena.

²⁴⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 9. 2. 2006, sp.zn. III. ÚS 499/04, uveřejněný pod č. N 36/40 Sb. n. a u. 303.

²⁴⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 3.3.1999, sp.zn. III ÚS 210/98, uveřejněný pod č. N 33/13 Sb. n. a u. 241.

²⁴⁹ *Van Mechelen a spol v Nizozemí* 21363/93 (ESLP, 23.4.1997).

²⁵⁰ MARINI, Michael. *Utajený svědek a zvláštní ochrana svědka*. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-732-4, s. 76-77.

²⁵¹ GRIVNA, Tomáš; ŠÁMAL, Pavel; VÁLKOVÁ, Helena a kol. *Zákon o obětech trestných činů: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2014. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-513-8, s. 125.

3.7. Zvláštní ochrana svědka

Zvláštní ochrana svědka v souvislosti s trestním řízením je upravena zákonem č.137/2001 Sb., jehož účelem je „poskytování zvláštní ochrany a pomoci svědku a dalším osobám, kterým v souvislosti s trestním řízením zřejmě hrozí újma na zdraví nebo jiné vážné nebezpečí“.²⁵² Zvláštní ochrana těchto osob, které jsou součástí trestního řízení, je především jedním z právních nástrojů v boji proti organizovanému zločinu.²⁵³ Zvláštní ochrana svědka je cenným instrumentem, neboť pouhá ochrana utajením totožnosti svědka podle trestního řádu se v minulosti v některých případech ukázala jako nedostatečná. Mnohdy došlo k prozrazení totožnosti utajovaného svědka, ať už chybou OČTŘ nebo tím, že se svědek sám prozradil během své výpovědi, z níž bylo možné dovodit jeho identitu a z procesního hlediska navíc stíhání založené z velké části na výpovědi utajovaných svědků se často dostává do rozporu s právem na spravedlivý proces obviněného a může vést k jeho zproštění.²⁵⁴ Zvláštní ochrana by měla zajistit bezpečí dané osobě bez ohledu na výše zmíněná rizika.

Zvláštní ochrana může být poskytnuta nejen svědkovi, ale i obviněnému, znalci a dalším osobám vymezených zákonem, pokud pomáhají k dosažení účelu trestního řízení a zároveň také jejich osobám blízkým.²⁵⁵ Aby mohla být poskytnuta ochrana dle tohoto předpisu oběti trestného činu, je tedy zcela nezbytné, aby byla v postavení svědka, či jeho osoby blízké.²⁵⁶ Zvláštní ochranu poskytuje Policie ČR a také Vězeňská služba ČR pomocí souboru opatření, kterými jsou osobní ochrana, přestěhování chráněné osoby včetně příslušníků její domácnosti a pomoc v jejich novém sociálním začlenění, zastírání skutečné totožnosti osoby, včetně vytvoření jiné identity a jejím zavedení do informačních systémů, a prověřování dodržování podmínek poskytování zvláštní ochrany, orgány veřejné správy musí při plnění těchto opatření spolupracovat.²⁵⁷ Osobní ochranu ve smyslu tohoto zákona

²⁵² ZZOS § 1 odst. 1.

²⁵³ COUFALOVÁ, Bronislava. Vybrané otázky úmluvy OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu. *Olomoucké debaty mladých právníků – sborník příspěvků*. 2007, 1, 159-161.

²⁵⁴ MARINI, Michael. *Utajený svědek a zvláštní ochrana svědka*. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-732-4, s. 88-89.

²⁵⁵ ZZOS § 2 odst 1, odst. 2.

²⁵⁶ GRIVNA, Tomáš; ŠÁMAL, Pavel; VÁLKOVÁ, Helena a kol. *Zákon o obětech trestných činů: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2014. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-513-8, s. 118.

²⁵⁷ ZZOS § 3.

lze podle důvodové zprávy vyložit jako přítomnost policistů v bezprostřední blízkosti osoby nebo jejího obydlí, či její kontinuální sledování.²⁵⁸

Navrhnout zvláštní ochranu může policie, státní zástupce i soudce a schvaluje ji ministr vnitra. Ohrožená osoba musí s daným způsobem ochrany souhlasit a musí být řádně poučena o hrozícím nebezpečí, podmínkách její ochrany a o povinnosti chránit utajované informace. Pokud hrozí nebezpečí bezprostředně, není nutné čekat na souhlas ministra, ochrana se poskytne okamžitě se souhlasem policejního prezidenta nebo generálního ředitele vězeňské služby a to i v případě, že zhoršený zdravotní stav neumožňuje osobě v danou chvíli dát souhlas se svou ochranou. Chráněná osoba pak musí informovat policisty o skutečnostech významných pro jejich postup, řídit se pokyny, které jí dají, a dodržovat smluvené podmínky ochrany. Existuje-li podezření, že osoba podmínky nedodržuje, mohou to policisté prověřit, a to i utajeným způsobem, avšak pořizování odposlechů a jiných záznamů je možné jen se souhlasem předsedy senátu vrchního soudu.²⁵⁹

Ochrana se ukončí písemným zpětvzetím souhlasu nebo rozhodnutím ministra na návrh policie, pokud nebezpečí pomine. Fakultativně také může ministr na návrh policie ochranu ukončit, pokud osoba odmítla pomoci ke splnění účelu trestní řízení, kvůli které jí byla ochrana poskytnuta, dopustila se jednání odůvodňující stíhání pro úmyslný trestný čin, neplní stanovené povinnosti nebo pokud chráněná osoba poruší tajnost utajovaných informací.²⁶⁰ Jediným možným opravným prostředkem účastníka je žaloba dle soudního řádu správního a do pravomocného rozhodnutí o této žalobě pak policie musí zajistit nezbytná opatření k ochraně zdraví a života osoby, avšak žaloba jako taková nemá odkladný účinek.²⁶¹ Není zcela jasné, jaký bude rozdíl mezi zvláštní ochranou a následnými opatřeními k ochraně zdraví a života osoby, když byla osobě zvláštní ochrana ukončena, z hlediska jasnosti zákona by bylo jednodušší, kdyby zákon explicitně přiznával správní žalobě odkladný účinek, tudíž by nedocházelo k přerušování zvláštní ochrany a ani jejímu možnému snížení, které v podstatě současná dikce zákona předpokládá.²⁶²

²⁵⁸ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením, volební období 1998-2002, sněmovní tisk č. 697/0 ze dne 29. 8. 2000, § 3.

²⁵⁹ ZZOS § 4, 6, 10a.

²⁶⁰ ZZOS § 7.

²⁶¹ ZZOS § 7b odst. 2,3,4.

²⁶² VANTUCH, Pavel. K novelizaci zákona o ochraně svědků a dalších osob účinné od 1. 1. 2012. *Trestní právo*. 2012, 16(5), 4-9. ISSN 1211-2860.

Rozhodnutí o ukončení zvláštní ochrany patří mezi rozhodnutí, jež musí být podle usnesení NSS projednávána správními soudy přednostně.²⁶³

Zvláštní ochranu svědkům poskytuje Útvar speciálních činností služby kriminální policie a vyšetřování.²⁶⁴ Zvláštní ochrana je osobě poskytována na náklady státu a stát by měl zajistit stejný standard životní úrovně, jaký měla osoba před zařazením do programu.²⁶⁵ Pro tento typ zvláštní ochrany bude typické, že se bude týkat i desítky osob v jediné věci, když počítáme s nutností poskytnout ochranu i osobám blízkým svědkovi, například celé jeho rodině.²⁶⁶ Celkový počet osob, kterým by měla být poskytnuta zvláštní ochrana, se podle předpokladů důvodové zprávy měl pohybovat maximálně v desítkách osob ročně, nicméně konkrétní statistiky z bezpečnostních důvodů nelze dohledat.²⁶⁷

Zákon dává policistům poměrně široká oprávnění k zajištění bezpečnosti chráněné osoby. Mohou vstupovat do objektů, ze kterých lze ohrozit chráněnou osobu, provést jejich prohlídku, a to včetně prohlídky dopravních prostředků a osob nacházejících se v daném prostoru a tuto prohlídku je navíc policista oprávněn provést i bez souhlasu uživatele objektu, „*je-li důvodné podezření, že z prostoru má být proveden útok na bezpečnost chráněné osoby*“.²⁶⁸ Zákon umožňuje policistovi také za určitých podmínek zakázat vstup nebo pobyt v takovém prostoru a provést osobní prohlídku osoby, pokud tato na výzvu prostor neopustila nebo hrozí-li nebezpečí z prodlení.²⁶⁹ Policista může také vymezit tzv. chráněný prostor, kde se musí chráněná osoba zdržovat, neboť existuje důvodné podezření, že se chystá útok na její život, zdraví nebo majetek, následně může policista zjišťovat totožnost osob, které by chtěly do chráněného prostoru vstoupit a jejich důvod k tomu, provádět prohlídku vnášených a vynášených věcí, zkontrolovat, zda osoba nemá zbraň,

²⁶³ Usnesení Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 24. 10. 2013, sp. zn. Aprk 65/2013-71.

²⁶⁴ VANGELI, Benedikt. *Zákon o Policii České republiky: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2014. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-543-5, s. 200.

²⁶⁵ MARINI, Michael. *Utajený svědek a zvláštní ochrana svědka*. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-732-4, s. 104.

²⁶⁶ VANTUCH, Pavel. K současnému stavu ochrany svědků a osob podávajících vysvětlení. *Trestní právo*. 2012, 16(9), s. 8-14. ISSN 1211-2860.

²⁶⁷ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením a o změně zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, volební období 2010-2013, sněmovní tisk č. 320/0 ze dne 11. 4. 2011.

²⁶⁸ ZZOS § 9 odst. 1 písm. a), odst. 2.

²⁶⁹ ZZOS § 9 odst. 1 písm. b), odst. 3.

případně ji odebrat, zakázat osobě vstup nebo pobyt a zastavovat a prohledávat vjíždějící či vyjíždějící dopravní prostředky.²⁷⁰

Při plnění úkolů zvláštní ochrany jsou policisté také oprávněni užívat krycí doklady zastírající skutečnou totožnost chráněné osoby či policisty, konspirativní prostředky, což jsou věci a prostory sloužící opět k zastírání totožnosti osoby a navíc také k zastírání skutečné činnosti policie při poskytování zvláštní ochrany. Dále mohou policisté k ochraně užívat zabezpečovací techniku, zvláštní finanční prostředky, poskytovat finanční prostředky chráněné osobě, zastupovat chráněnou osobu, když je pověří, a umožnit chráněné osobě užívat vytvořenou legendu i po ukončení zvláštní ochrany nebo ji pomoci jiným obdobným způsobem.²⁷¹ V judikatuře vyvstal zajímavý problém, zda lze postihnout exekucí ony finanční prostředky poskytované chráněné osobě policií. Nejvyšší soud zcela logicky dovodil, že se nejedná o příjem ve smyslu pracovněprávním, nebo dle sociálněprávních předpisů a tudíž jej nelze postihnout srážkami dle o.s.ř., neboť účel finanční pomoci je zcela jiný, má zajistit ochranu osoby a takový příjem je z rozhodnutí policie k této ochraně nezbytný.²⁷² Opačný výklad by stavěl chráněné osoby do nesmyslného nebezpečí a eliminoval by efektivitu poskytování finančních prostředků dle zvláštní ochrany.

Za největší slabinu zákona o zvláštní ochraně autor považuje to, že zákon explicitně stanovuje, že na poskytnutí zvláštní ochrany není právní nárok.²⁷³ Podle Mariniho toto vyloučení právního nároku na ochranu je nevhodné a podporuje libovůli při rozhodování a v zákoně by spíš měl být jasně stanoven nárok na ochranu každého, kdo splní zákonem stanovené podmínky. Současné ustanovení by mohlo být protiústavní, pokud je jeho smyslem vyloučit spor o nezařazení osoby do zvláštní ochrany z rozhodování soudů, je totiž v rozporu s čl. 36 odst. 2 Listiny, neboť dle Mariniho výkladu „*o otázce zařazení osoby do zvláštního programu ochrany, a tedy i o životě a smrti ohrožené osoby, rozhoduje zcela autokraticky ministr vnitra*“, zatímco Listina stanoví, že z rozhodovací pravomoci soudů nesmí být vyloučeno rozhodnutí, které se týká základních práv a svobod.²⁷⁴ Autor se ztotožňuje s Mariniho argumentací a považuje současnou situaci za řešitelnou, a to

²⁷⁰ ZZOS § 10.

²⁷¹ ZZOS §§ 12-17.

²⁷² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 2. 2011, sp. zn 20 Cdo 1407/2009 .

²⁷³ ZZOS § 1 odst. 4.

²⁷⁴ MARINI, Michael. *Utajený svědek a zvláštní ochrana svědka*. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-732-4, s. 86,87.

zakotvením ochrany jako nárokové a zároveň stejného mechanismu, jakým je řešeno ukončení zvláštní ochrany, tedy po případném rozhodnutí ministra vnitra o zamítnutí návrhu na udělení zvláštní ochrany by bylo možné obrátit se na soud správní žalobou s přednostním projednáním. Toto by dodalo osobám usilujícím o ochranu mnohem více právní jistoty a eliminovalo by to možnou libovůli při rozhodování ministra vnitra.

Klíčovým rozdílem mezi zvláštní ochranou a výše analyzovanou krátkodobou ochranou dle zákona o policii je, že krátkodobá ochrana není limitována určitým okruhem osob, kterým může být poskytnuta, může být tedy poskytnuta komukoliv a není dána její souvislost s trestním řízením. Na druhou stranu zvláštní ochrana svědka může být poskytnuta jen zákonem vyjmenovaným osobám v souvislosti s trestním řízením. Typickou skupinou osob, kterým nemůže být zvláštní ochrana poskytnuta, jsou soudci, státní zástupci a sami policisté, na něž nelze zvláštní ochranu dle speciálního zákona o ochraně svědka aplikovat, tudíž jedinou možností pro poskytnutí ochrany těmto osobám v ohrožení zůstává ochrana krátkodobá.²⁷⁵ Toto se může jevit jako nedostatek a paradox současné právní úpravy, neboť zvláštní ochrana je koncipována jako nejsilnější forma ochrany a mnohdy to mohou být právě příslušníci OČTŘ, kteří budou čelit například vydírání a hrozbám útoku na ně a jejich osoby blízké. Takové scénáře si lze zajisté představit především v souvislosti s trestním řízením proti organizovaným zločineckým skupinám. Je zřejmé, že uvedené osoby z povahy svých profesí musí snášet vyšší riziko, avšak stát by neměl spoléhat pouze na osobní schopnosti a odvalu těchto osob, ale zajistit, aby jim v případě vysokého nebezpečí mohla být poskytnuta ta nejsilnější forma ochrany. I státní zástupci, soudci a policisté by tedy měli být zařazeni pod možné ohrožené osoby ve smyslu zákona o zvláštní ochraně svědka.

Nedokonalostí v právním řádu je nejasná subsidiarita utajeného svědka a zvláštní ochrany svědka, neboť oba zákony uvádí, že se podle těchto institutů postupuje pouze, pokud ochranu nelze zajistit jinak.²⁷⁶ Marini tento problém podrobně analyzuje a nedospívá k jednoznačnému závěru. Zatímco někteří autoři považují institut utajeného svědka za zcela zásadní narušení práva na spravedlivý proces a tudíž za ultima ratio, praxe se, dle Mariniho, spíše kloní k utajení svědka jako více využívané metodě a ke zvláštní ochraně svědka jako zcela ojedinělému postupu, a to především z praktických důvodů, kdy

²⁷⁵ MARINI, Michael. *Utajený svědek a zvláštní ochrana svědka*. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-732-4, s. 114.

²⁷⁶ TR § 55 odst. 2; ZZOS § 1 odst. 2.

zvláštní ochrana je jednoduše finančně a logisticky velice zatěžující pro stát.²⁷⁷ Podle názoru autora by se nemělo zapomínat ani na důležitý zájem chráněné osoby. Ačkoliv zvláštní ochrana může být výhodná pro obžalobu, neboť neohrožuje spravedlivý proces na rozdíl od utajení svědka, je jasné, že opatření jako jsou kontinuální osobní ochrana, přestěhování, změna identity s sebou nesou omezení silně zasahující do normálního života dané osoby a v mnoha případech nutnost přerušování dosavadních sociálních a pracovních kontaktů. Chráněná osoba je zvláštní ochranou extrémně zatížena, zatímco účinné utajení svědka může umožnit této osobě pokračovat v běžném životě, tudíž z tohoto pohledu by podle autora zvláštní ochrana měla nastupovat až jako ultima ratio. Na druhou stranu existuje řada situací, kdy utajení bude nemožné, neefektivní, či prostě příliš nebezpečné a bude nutné této zvláštní ochrany využít. Není tedy zcela nezbytné řešit otázku subsidiarity, jelikož dané instituty míří na odlišné situace, eliminují hrozby různým způsobem. Není nutné je poměřovat navzájem, jejich podstata musí být poměřována s danou konkrétní situací, a tím jak k řešení dané situaci přiléhají, jak dovedou zajistit bezpečnost osoby se zřetelem na všechny okolnosti případu. Marini také konstatuje, že podle něj nelze kombinovat zvláštní ochranu svědka a institut utajeného svědka podle TŘ.²⁷⁸ Marini zřejmě vychází právě z dané subsidiarity, kdy oba instituty vlastně vylučují jejich užití, je-li již zajištěna ochrana jiným způsobem. S tímto závěrem se *de lege ferenda* však nelze ztotožnit. Jistě si lze představit případy, kdy vypovídající svědek a jeho rodina budou velmi pravděpodobně čelit násilné odvetě ze strany organizovaného zločinu. Jaký je pak důvod, aby právo ohrožovalo bezpečnost jeho, jeho blízkých a jeho chránících policistů, pokud je možné odvetu zcela eliminovat kombinací jeho utajení v trestním řízení a zároveň pro jistotu ještě relokací, změnou identity a osobní ochranou, neboť nebezpečí se jeví příliš vysoké i přes utajení svědka. Právní řád by s takovou možností měl počítat a měl by umožnit využít kombinace těchto institutů, a dosáhnout tak ve výjimečných a odůvodněných případech maximální ochrany daných osob.

²⁷⁷ MARINI, Michael. *Utajený svědek a zvláštní ochrana svědka*. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-732-4, s. 87-94.

²⁷⁸ MARINI, Michael. *Utajený svědek a zvláštní ochrana svědka*. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-732-4, s. 93-94.

4. Ochrana oběti před nebezpečím v právu EU

4.1. Důvody evropské ochrany obětí

Podle informací EU se ročně okolo 75 milionů lidí v Evropě stane obětí zločinu, což činí přibližně 15% všech Evropanů.²⁷⁹ Situace pro tyto „evropské“ oběti, které se mohou volně pohybovat po Schengenském prostoru, může být složitá, neboť se snadno stanou v cizí zemi součástí trestního procesu, kterému nerozumí, a pokud se obětem dostává určitých ochranných opatření ze strany jejich domovského státu, tak tato logicky v cizím státu nemohou být vykonávána. Zejména tyto důvody vedly k přijetí řady instrumentů na půdě EU, které měly zajistit rovné minimální podmínky a práva pro oběti trestných činů a jejich ochranu napříč územím států EU.

Evropská ochrana práv obětí a tedy i zakotvení evropského ochranného příkazu má zajistit ochranu svobody volného pohybu osob, neboť oběti by mohlo odradit od cestování a usazování, kdyby se jim nedostávalo stejných práv a stejné ochrany v ostatních členských státech,²⁸⁰ dále bylo nutné chránit oběti před možností přeshraniční viktimizace,²⁸¹ a konečně má vzájemná důvěra států EU zajistit volný pohyb rozhodnutí v EU tak, aby oběti mohly žít kdekoli v EU pod ochranou již jednou vydaným rozhodnutím jejich domovským státem, bez toho aniž by musely komplikovaně žádat ve všech dalších státech jejich pobytu o totožnou ochranu.²⁸² Jak uvádí směrnice o evropském ochranném příkazu „ve společném prostoru práva bez vnitřních hranic je nezbytné zajistit, aby ochrana poskytovaná fyzické osobě v jednom členském státě byla zachována a pokračovala rovněž v jakémkoli jiném členském státě“.²⁸³ Směrnice si tedy klade za cíl rozšířit ochranu, která

²⁷⁹ Evropská komise. *Putting Victims first: Commission welcomes European Parliament vote to improve rights for 75 million crime victims* [online]. European Commission, 2012 [cit. 13.4.2018]. Dostupné z http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-12-659_en.htm.

²⁸⁰ KLIP, Andre. European Criminal Policy. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*. 2012, 3, 3-12. ISSN 1571-8174.

²⁸¹ PEMBERTON, Antony. The EU Framework Decision for Victims of Crime: Does Hard Law Make a Difference? *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*. 2009, 17(1), 43-59. ISSN 0928-9569, s. 45.

²⁸² MARGUERY, Tony. European Union Fundamental Rights and Member States Action in EU Criminal Law. *Maastricht Journal of European and Comparative Law*. 2013, 20(2), 282-301. ISSN 1023-263X, s. 288.

²⁸³ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/99/EU ze dne 13. prosince 2011 o evropském ochranném příkazu (Směrnice EPO) (6).

je poskytována dané osobě, do dalšího státu, kde se tato rozhodne zdržovat nebo pobývat.²⁸⁴

4.2. Evropský ochranný příkaz

4.2.1. Směrnice o evropském ochranném příkazu

Zatímco směrnice stanovující minimální standardy práv obětí je založená na harmonizaci, evropský ochranný příkaz (dále jen EPO) využívá vzájemné důvěry mezi státy EU a jejich právními systémy a staví na principu vzájemného uznávání rozhodnutí, jehož smyslem je, že státy budou přistupovat k rozhodnutím jiných členských států, jako by je vydaly jejich vlastní orgány. Důvodem, proč EU zvolila tuto cestu úpravy u ochrany obětí, je, že úprava ochranných příkazů je značně odlišná a komplikovaná napříč Evropou, především jsou tyto rozděleny v různých státech na civilní a trestní ochranné příkazy, a harmonizační zásah do těchto již používaných systémů se v době vypracování úpravy EPO zdál příliš složitý.²⁸⁵ Směrnice EPO v preambuli explicitně stanovuje, že míří na opatření sloužící k ochraně obětí a tudíž by se „neměla vztahovat na opatření přijatá za účelem ochrany svědků“.²⁸⁶

Směrnici jde vlastně o rozšíření účinku ochranného příkazu mimo stát, který jej vydal, do dalšího členského státu EU. Vydávající stát vydá EPO, které odešle dalšímu členskému státu (vykonávajícímu státu) a ten jej uzná a vykoná vlastní vnitrostátní ochranný příkaz, aby zajistil na svém území účinnost omezení nebo zákazu vymezenému v EPO. EPO tedy samo o sobě nemá v členském státě ochranný účinek a není ani ochranným příkazem v pravém slova smyslu, je pouze formou, ve které se vymezí určitý zákaz nebo omezení, které následně vykonávající stát implementuje do svého vlastního konkrétního ochranného příkazu. Účelem EPO tedy není dosáhnout jednotné podoby ochranných příkazů napříč Evropou, stát musí poskytnout oběti, která získá EPO, pouze takovou ochranu, kterou mu umožňuje jeho právní řád.²⁸⁷ Z tohoto je patrné, že jedním ze základních cílů je poskytnout dostatečnou flexibilitu státům při přijímání opatření k ochraně oběti a jejich výkonu, čímž

²⁸⁴ Ibid (7).

²⁸⁵ DUTTA, Anatol. Cross-border protection measures in the European Union. *Journal of Private International Law*. 2016, 12(1), 169-184. ISSN 1744-1048, s. 171.

²⁸⁶ Směrnice EPO (11).

²⁸⁷ AA, Suzan van der; OUWERKER, Jaap. The European Protection Order: No time to waste or a waste of time? *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*. 2011, 19(4), 267-287. ISSN 0928-9569, s. 270.

se směrnice snaží překlenout rozdíly mezi právními řády jednotlivých států i mezi různými procesy, ve kterých jsou ochranné příkazy vydávány, to celé ve prospěch snížení formálnosti a zvýšení rychlosti a efektivity EPO, tedy ve prospěch obětí.

Směrnice definuje klíčový pojem „ochranné opatření“ jako opatření, „jímž se osobě, která představuje nebezpečí, ukládá jeden nebo více zákazů nebo omezení“ dle směrnice.²⁸⁸ Směrnice umožňuje EPO vydat, pokud již vydávající stát vydal ochranné opatření proti ohrožující osobě a to může mít pouze některý nebo více z následujících obsahů: a) zákaz vstupu do vymezených míst, kde chráněná osoba pobývá, nebo které navštěvuje, b) zákazu nebo omezení kontaktu s chráněnou osobou v jakékoli formě nebo c) zákaz nebo omezení přiblížení se ke chráněné osobě na bližší než předepsanou vzdálenost.²⁸⁹ Zde je třeba upozornit, že český překlad směrnice překládá termín „*protection measure*“ právě jako ono „ochranné opatření“. Nicméně vzhledem ke zcela jinému právnímu významu ochranných opatření v českém právním řádu je pro účely této práce zvolena dikce, kterou zvolil i ZMJS, který anglický termín „*protection measure*“, tedy „ochranné opatření“, implementoval do právního řádu ČR jako „ochranný příkaz“ a tento překlad bude nadále používán i v textu této práce.

Po obdržení EPO obsahující jeden nebo více z výše zmíněných zákazů nebo omezení může vykonávající stát užít jakýkoliv ochranný příkaz dostupný dle jeho právního řádu, který by bylo možné použít v obdobném případě, ať už trestněprávní, správní nebo civilní, který bude „v co největší možné míře“ odpovídat ochrannému příkazu přijatému ve státě vydávajícím EPO.²⁹⁰ Je tedy možné zachovat praktickou ochranu obětí i zcela jiným, avšak vhodným ochranným příkazem, tímto je zajištěna možnost výkonu napříč všemi právními řády v EU. V ČR bude EPO splněno typicky využitím nějakého z předběžných opatření, které uvádí trestní řád.²⁹¹

4.2.2. Evropský ochranný příkaz v právním řádu ČR

Úprava EPO byla implementována do zákona o mezinárodní justiční spolupráci v trestních věcech novelou z roku 2015.²⁹² Úpravu EPO nalezneme v hlavě X. zákona.

²⁸⁸ Směrnice EPO čl. 2 odst. 2.

²⁸⁹ Směrnice EPO čl. 5.

²⁹⁰ Směrnice EPO čl. 9 odst. 1, 2.

²⁹¹ JELÍNEK, Jiří; GŘIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří. *Trestní právo Evropské unie*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-041-3, s. 287.

²⁹² Zákon č. 77/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních a další související zákony.

Podle dikce zákona EPO slouží k „zajištění pokračování ochrany před trestnou činností na základě evropského ochranného příkazu“ a to při pohybu oběti mezi ČR a jiným členským státem nebo naopak.²⁹³ EPO u nás vydává soud nebo státní zastupitelství a v zahraničí zase justiční nebo rovnocenný orgán se srovnatelnými justičními pravomocemi.²⁹⁴ EPO se vydává na základě ochranného příkazu, kterým se rozumí rozhodnutí vydané v trestním řízení „za účelem ochrany osoby před trestným činem, který může ohrozit její život, zdraví, svobodu nebo lidskou důstojnost“ a které ukládá podezřelému, obviněnému či odsouzenému zákaz přiblížení k dané osobě na stanovenou vzdálenost, zákaz styku a to i elektronicky a obdobně nebo zákaz vstupu do určených míst, které chráněná osoba navštěvuje nebo kde pobývá.²⁹⁵ Kritériem pro ochranu chráněné osoby tedy není její procesní postavení v daném trestním řízení, ale pouze to, že ochranný příkaz musí být vydán v rámci trestního řízení.

ČR musí EPO vydané jiným členským státem převzít, nemá však povinnost jej uznat a přijmout navazující opatření, nejsou-li splněny stanovené podmínky.²⁹⁶ Příslušný k rozhodování o uznání EPO a přijetí návazných opatření je okresní soud, a pokud EPO neuzná, musí chráněnou osobu informovat o podmínkách možnosti vydání předběžných opatření dle TŘ.²⁹⁷ Z hlediska oběti jí ale toto moc nepomůže, neboť pro vydání předběžného opatření trestní řád stanoví přísné podmínky (podrobně viz předchozí kapitola), především pak lze předběžné opatření podle TŘ užít jen proti obviněnému v trestním řízení, tudíž by osoba, před kterou má EPO oběť chránit, musela být v ČR trestně stíhána. EPO v ČR nelze uznat například: pokud daný skutek, pro který byl vydán, není trestným činem dle práva ČR, ohrožující osoba by nebyla trestně odpovědná vzhledem ke svému věku nebo pokud daný zákaz nebo omezení neodpovídá jedné nebo více z možnosti zákazů a omezení, pro které ZMJS umožňuje EPO vydat (viz výše).²⁹⁸ Pokud neexistuje důvod pro neuznání, EPO musí být uznáno a po uznání musí zároveň

²⁹³ ZMJS § 340; Irsko a Dánsko se systému EPO neúčastní a Směrnice EPO pro ně není závazná.

²⁹⁴ POLÁK, Přemysl. *Komentář - zákon č. 104/2013 Sb. o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, ve znění pozdějších předpisů*. IN: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24.4.2018], §341.

²⁹⁵ ZMJS § 341.

²⁹⁶ POLÁK, Přemysl. *Komentář - zákon č. 104/2013 Sb. o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, ve znění pozdějších předpisů*. IN: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24.4.2018], § 343.

²⁹⁷ ZMJS § 344 odst. 1; ZMJS § 346 odst. 3.

²⁹⁸ ZMJS § 347 odst. 1.

následovat přijetí navazujících opatření.²⁹⁹ Neuznání či přijetí nevhodných návazných opatření je možno napadnout stížností s odkladným účinkem.³⁰⁰

Pokud samosoudce tedy EPO uzná, uloží jedno z výčtu předběžných opatření dle § 88c TŘ „jež svou povahou nejvíce odpovídá zákazu nebo omezení uloženému v ochranném příkazu popsaném v evropském ochranném příkazu, a to bez ohledu na to, v jaké fázi trestního řízení byl ochranný příkaz v jiném členském státu vydán“ a postupuje se přiměřeně dle ustanovení TŘ k předběžným opatřením.³⁰¹ I kdyby byla povinnost založená ochranným příkazem jiného členského státu a převzata do EPO stanovena odsuzujícím rozsudkem, rozhodnutím před zahájením trestního stíhání či rozhodnutím ve vykonávacím řízení, v ČR budou mít navazující opatření vždy formu předběžných opatření.³⁰² Důvodová zpráva toto zdůvodňuje tím, že předběžná opatření nejvíce odpovídají opatřením předpokládaným směrnicí a jinak by ochranu šlo zajistit pouze přiměřenými povinnostmi a omezeními, které však nemohou být uloženy samostatně, proto je nelze použít.³⁰³ Toto vytváří paradoxní situaci, kdy předběžné opatření dle TŘ může být v trestním řízení pro domácí oběti z ČR užito pouze proti obviněnému, zatímco předběžné opatření vydané na základě EPO lze užít i proti podezřelé osobě. Tato implementace EPO v ČR tedy vytváří nerovnost mezi oběťmi domácími a těmi chráněnými EPO ze zahraničí. Předběžná opatření vydaná na základě EPO navíc nejsou omezena v jejich trvání podle TŘ, jelikož jsou vydávány mimo rámec trestního řízení a jejich trvání se bude odvíjet primárně od trvání ochranného příkazu vydávajícího státu, který implementují.³⁰⁴

Naopak ČR může zaslat EPO k uznání jinému členskému státu pouze na žádost chráněné osoby, jež tato podá u soudce nebo státního zástupce, kteří jsou příslušní k výkonu ochranného příkazu a to v případě, že se chráněná osoba chystá do ciziny nebo tam žije, poté soudce nebo státní zástupce zváží dobu, po kterou v cizině bude a míru ohrožení chráněné osoby, pokud by žádost byla zamítnuta, chráněná osobě se může bránit

²⁹⁹ Směrnice EPO čl. 9.

³⁰⁰ ZMJS § 349.

³⁰¹ ZMJS § 348.

³⁰² POLÁK, Přemysl. *Komentář - zákon č. 104/2013 Sb. o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, ve znění pozdějších předpisů*. IN: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24.4.2018], § 348.

³⁰³ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 104/2013 Sb. o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, a další související zákony, volební období 2013-2017, 261/0 ze dne 3.7.2014, § 348.

³⁰⁴ ZMJS § 350 odst. 1; Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 104/2013 Sb. o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, a další související zákony, volební období 2013-2017, 261/0 ze dne 3.7.2014, § 350.

stížností.³⁰⁵ Důvodová zpráva k zákonu předpokládá, že ochrannými příkazy ve prospěch oběti v průběhu trestního řízení v právním řádu ČR budou především předběžná opatření a také „některá rozhodnutí činěná v rámci tzv. odklonů“, konkrétně půjde o rozhodnutí o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání podezřelého a rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání obviněného, jsou-li uloženy přiměřená omezení nebo povinnosti, u odsouzeného to pak budou také všechna rozhodnutí, která mu budou ukládat přiměřená omezení nebo povinnosti, může se jednat o podmíněné odsouzení, podmíněné upuštění od potrestání s dohledem, podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody a jiné.³⁰⁶ Justiční orgán, který vydá EPO, ho následně zašle příslušnému orgánu v zahraničí.³⁰⁷

4.2.3. Následky porušení evropského ochranného příkazu

Polák poznamenává, že právní podstata systému uznávání EPO je jiná, než uznání a výkon cizích rozhodnutí, neboť se neuznává daný ochranný příkaz cizího státu, ale EPO vydané na jeho základě. Zároveň to, co se vykonává, není původní ochranný příkaz ani EPO, ale vlastní vnitrostátní návazné opatření vykonávajícího státu, které je uloženo na základě EPO. Vykonávající stát tedy pouze vlastními právními prostředky poskytuje účinky omezením a zákazům stanoveným v ochranném příkazu vydaném v jiném státě.³⁰⁸ Díky tomuto právnímu oddělení obou ochranných příkazů – státu vydávajícího a vykonávajícího lze následně sankcionovat porušení zákazů a omezení ochranných příkazů v obou těchto státech, avšak tyto sankce sledují v každém z těchto států něco jiného.

Směrnice stanoví, že vykonávající stát je při porušení opatření přijatých po uznání EPO oprávněn uložit trest nebo jakékoli jiné opatření, pokud porušení podle jeho práva představuje trestný čin, dále pak může přijmout v souvislosti s porušením jiné než trestněprávní rozhodnutí nebo může přijmout jakékoli naléhavé a předběžné opatření „za účelem ukončení porušování opatření, případně v očekávání následného rozhodnutí ze strany vydávajícího státu“.³⁰⁹ Z tohoto tedy plyne, že směrnice nechává státu vykonávajícímu volnou ruku nad případnou sankcí za porušení ochranného příkazu, kterou

³⁰⁵ ZMJS § 354.

³⁰⁶ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 104/2013 Sb. o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, a další související zákony, volební období 2013-2017, 261/0 ze dne 3.7.2014.

³⁰⁷ ZMJS § 355.

³⁰⁸ POLÁK, Přemysl. *Komentář - zákon č. 104/2013 Sb. o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, ve znění pozdějších předpisů*. IN: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24.4.2018], § 348.

³⁰⁹ Směrnice EPO čl. 11 odst. 2.

může být odpovědnost za určitý trestný čin porušení ochranného příkazu, vydat jiné rozhodnutí například správní nebo jiné povahy a v poslední řadě naléhavých opatření logicky přichází v úvahu především možnost zajistit ohrožující osobu nebo ji jinak omezit, přijmout jiné předběžné opatření a podobě. Vlastní následky se tak budou lišit stát od státu podle toho, co daný právní řád státu umožňuje. Vykonávající stát navíc musí oznámit státu vydávajícímu porušení opatření přijatých na základě uznání EPO.³¹⁰ Role státu vydávajícího, tedy toho, který je vyrozuměn o porušení, je pak omezena a spočívá ve výlučné příslušnosti k rozhodování o ochranném příkazu, který vedl k vydání EPO a zároveň i rozhodování o EPO, jejich změnách, odvolání, přezkumu a podobně a zároveň může výlučně vydávající stát uložit vykonání odnětí svobody, pokud uložený příkaz byl uložen jako podmínka podmíněného nebo alternativního trestu v souvislosti s trestem uloženým tímto státem, nebo uložen jako alternativa zajišťovací vazby.³¹¹ Tato dvojí odpovědnost ohrožující osoby neporušuje princip *ne bis in idem*, neboť se rozumí, že vydávající stát neukládá trest ve vztahu k nějakému novému trestnému činu, nýbrž za porušení předtím stanovené podmínky vázané na podmíněné odložení výkonu trestu a podobně, ale na druhou stranu stát vykonávající ukládá sankci za ono nové porušení jeho vlastního ochranného příkazu.³¹²

V případě, že ČR uznala EPO a přijala vlastní ochranný příkaz a tento byl ohrožující osobou porušen, tak ZMJS výslovně stanoví, že „*poruší-li ohrožující osoba návazné opatření, může jí samosoudce uložit pořádkovou pokutu*“ a navíc toto porušení samosoudce nahlásí příslušnému orgánu žádajícího členského státu.³¹³ ZMJS takto omezuje sankce za porušení pouze na pořádkovou pokutu, neboť předběžné opatření podle TŘ na základě EPO je uloženo mimo rámec trestního řízení v ČR, funguje tedy v jiném režimu a jsou zde odchylky oproti běžnému předběžnému opatření podle TŘ, například předběžné opatření na základě EPO není časově omezeno trestním řádem.³¹⁴ Důvodová zpráva také vylučuje, aby osobu, která poruší předběžné opatření, bylo možné vzít do vazby, „*neboť jednak se v České republice nevede trestní řízení a jednak tento postup směrnice v některých případech přímo vylučuje, tuto pravomoc má jiný členský stát, který*

³¹⁰ Směrnice EPO čl. 12.

³¹¹ Směrnice EPO čl. 13.

³¹² Směrnice EPO (26).

³¹³ ZMJS § 350 odst. 1, odst. 2.

³¹⁴ ZMJS § 350 odst. 1.

vydal ochranný příkaz – viz článek 13 odst. 1 písm. b)³¹⁵, který stanoví výlučnou pravomoc vydávajícího státu pro uložení odnětí svobody, pokud ochranný příkaz byl podmínkou podmíněně odloženého trestu a podobně (viz výše). Autor se s touto argumentací důvodové zprávy nemůže ztotožnit a je třeba ji podrobit kritice. Argument, že se v ČR nevede trestní řízení, zcela opomíjí možnost, že i v našem právním řádu lze vzít do vazby osoby, které nejsou trestně stíhané v ČR a to právě v případech mezinárodní justiční spolupráce do tzv. extradiční vazby, když má být osoba vydána do cizího státu. Druhý argument legislativce, který odkazuje na článek směrnice, vytrhává z kontextu konkrétní ustanovení a nebere na zřetel systematicky ustanovení další. Jak již bylo výše zmíněno, vydávající stát má ve výše vymezených případech skutečně výlučnou pravomoc, ovšem důvodová zpráva zde opomíjí již zmíněný článek 11 směrnice, který stanovuje možný postup vykonávajícího státu při porušení ochranného příkazu a obsahuje odst. 2 písm. c), který zakotvuje možnost „*přijetí jakéhokoli naléhavého a předběžného opatření za účelem ukončení porušování opatření, případně v očekávání následného rozhodnutí ze strany vydávajícího státu*“. Jaké jiné opatření, než je vazba, může zajistit okamžité ukončení porušování opatření, či zajistit ohrožující osobu pro očekávané rozhodnutí vydávajícího státu? Jazykovým i teleologickým výkladem musíme dojít k tomu, že směrnice míří právě na možnost zajištění ohrožující osoby vazbou. Nelze než konstatovat, že současná litera zákona, který vazbu za porušení předběžného opatření EPO vůbec neumožňuje, je z hlediska účelu EPO chybná a měla by být změněna, dezinterpretuje ustanovení směrnice a jde proti jejímu smyslu, jímž je efektivní a rychlá ochrana obětí, který může zajistit v závažných případech pouze vzetí ohrožující osoby do vazby. Nedostatkem v této autorově argumentaci samozřejmě je, jak by ona vazba po závažném porušení předběžného opatření podle EPO skončila, případně k čemu by vedla. Autor je toho názoru, že by se mohlo jednat o prostředek zajištění ohrožující osoby do doby, než vydávající stát rozhodne o dalším postupu z hlediska toho, zda ohrožující osoba porušila jí stanovené podmínky, tento postup předvídá i směrnice v popsaném čl. 11 odst. 2 písm. c). Zároveň by se tak okamžitě ochránila oběť před dalším porušováním ochranného příkazu. Druhou možností, jak by se mohla vazba uplatnit, je, pokud by ohrožující osobě za porušení, alespoň za ty závažná, vznikala v ČR trestní odpovědnost za trestný čin dle § 337 TZ maření výkonu úředního rozhodnutí. Bohužel, jak již bylo podrobněji analyzováno v předchozí kapitole, je dosud sporné, zda porušení trestních předběžných opatření s sebou nese trestní

³¹⁵ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 104/2013 Sb. o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, a další související zákony, volební období 2013-2017, 261/0 ze dne 3.7.2014, § 350.

odpovědnost za tento trestný čin a důvodová zpráva k ZMJS ohledně předběžných opatření podle EPO tuto dokonce explicitně vylučuje.³¹⁶ Podle současné dikce zákona tedy platí, že je možné vzít ohrožující osobu do vazby pouze tehdy, když by porušením předběžného opatření podle EPO zároveň spáchala další trestný čin. V úvahu by v těchto případech připadalo často třeba ublížení na zdraví, nebezpečné pronásledování, nebezpečné vyhrožování nebo jiné, nicméně trestní odpovědnost dle § 337 TZ za ono samotné porušení zákazů a omezení z předběžného opatření se pravděpodobně neuplatní, nebo se uplatní pouze zcela výjimečně při zvlášť závažných porušeních.

Porušení ochranných příkazů by mělo podle názoru odborníků nést efektivní sankci a příslušné orgány by se neměly bát tyto sankce ukládat.³¹⁷ Neformální varování by měla být užita pouze ve výjimečných případech upřímného omylu ohrožující osoby anebo při závažné provokaci ze strany oběti, ve všech ostatních případech by se mělo využít formálních právních sankcí.³¹⁸ Bohužel v praxi v ČR lze tedy zatím proti ohrožující osobě, která předběžné opatření EPO poruší užít pouze pořádkovou pokutu. O tomto následku porušení navíc musí orgán ohrožující osobu poučit při ukládání předběžného opatření.³¹⁹ Sankce mají smysl, pokud mají odstrašující charakter, takto se ohrožující osoba poučí, že jedině, co jí hrozí za porušení uloženého předběžného opatření, je pořádková pokuta a je sporné, zda pořádková pokuta může osobu s násilnými sklony skutečně odradit od čehokoli. Je pravdou, že pořádkovou pokutu lze ukládat i opakovaně, i tak je autor k onomu odstrašujícímu účinku pořádkové pokuty velmi skeptický a domnívá se, že na agresivního partnera či pronásledovatele nebude mít pořádková pokuta téměř žádný reálný účinek. Navíc experti poukazují na to, že pořádková pokuta může mít paradoxně i silný nežádoucí dopad na rodinu útočníka a na něm závislé okolí, případně dokonce i na oběť, která může být součástí této rodiny, například v případech domácího násilí, pořádková pokuta může paradoxně tedy v určitých případech oběti dokonce ublížit nikoliv ji jakkoli ochránit.³²⁰

³¹⁶ Ibid § 350.

³¹⁷ AA, Suzan; NIEMI, Johanna ; SOSA, Lorena a kol. *Mapping the legislation and assesing the impact of Protection Orders in the European Member States* [online]. Wolf Legal Publishers, 2015 [cit. 20.3.2018]. Dostupné z <http://poems-project.com/wp-content/uploads/2015/04/Intervict-Poems-digi-1.pdf>, s. 15.

³¹⁸ Ibid s. 149.

³¹⁹ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 104/2013 Sb. o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, a další související zákony, volební období 2013-2017, 261/0 ze dne 3.7.2014, § 348.

³²⁰ ATANASOV, Atanas; CERRATO, Elisabet; DECHEV, Emil a kol. *The European Protection Order – its application to the victims of gender violence*. Madrid: Tecnos, 2015. ISBN 978-84-309-6553-3, s. 184-185.

Slabá reakce státní moci na porušení ochranného příkazu může povzbudit útočníka v dalším porušování v domnění, že mu de facto nic nehrozí nebo způsobit zraňující zklamání oběti z přístupu státních orgánů a z těchto důvodů tak zapříčiní další viktimizaci.³²¹ Ve velké komplexní studii ochranných příkazů napříč státy EU z roku 2015, první svého druhu, se ukázalo, že oběti domácího násilí a stalkingu napříč EU (empiricky zkoumaný vzorek tvořily v této studii ženy) po vydání ochranných příkazů negativně hodnotily především nedostatek monitorování výkonu této ochrany ze strany oficiálních institucí, nechuť orgánů zasáhnout při jejich porušení a neefektivitu případně uložených sankcí za porušení, což celkově významně snižuje účinnost těchto příkazů. Téměř 70% obětí vypovědělo, že došlo k porušení ochranných příkazů, což je značně alarmující číslo.³²² Vzhledem k těmto zjištěním je jasné, že se problém neefektivnosti sankcí za porušení ochranných příkazů netýká pouze ČR, ale více evropských států, proto by bylo vhodné celý systém posílit pomocí evropské harmonizace. Harmonizace pomocí stanovení minimálních trestů nebo nutných opatření za porušení ochranných příkazů by mohla posílit účinnost EPO i ochranných příkazů obecně a posílit důvěru obětí v tyto instrumenty.

Pokud ČR zasílá EPO jinému členskému státu a dojde k porušení ochranného příkazu, tak orgán členského státu pak musí ČR vyrozumět, pokud ohrožující osoba poruší jím přijaté návazné opatření. Následně se postupuje obdobně, jako kdyby osoba porušila ochranný příkaz na území ČR,³²³ může tedy následovat sankce dle TŘ za porušení předběžného opatření, nahrazovalo-li toto vazbu, může být obviněný vzat do vazby,³²⁴ nebo může být rozhodnuto o výkonu podmíněně odloženého trestu a podobně.

4.3. Teoretické a praktické nedostatky systému evropského ochranného příkazu

Během legislativního procesu na evropské půdě byla především zpochybňována celková nutnost EPO, neboť se podle některých států mělo jednat pouze o výjimečné případy, navíc

³²¹ AA, Suzan; NIEMI, Johanna ; SOSA, Lorena a kol. *Mapping the legislation and assesing the impact of Protection Orders in the European Member States* [online]. Wolf Legal Publishers, 2015 [cit. 20.3.2018]. Dostupné z <http://poems-project.com/wp-content/uploads/2015/04/Intervict-Poems-digi-1.pdf>, s. 150.

³²² Ibid s. 201-203.

³²³ ZMJS § 356 odst. 2.

³²⁴ POLÁK, Přemysl. *Komentář - zákon č. 104/2013 Sb. o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, ve znění pozdějších předpisů*. IN: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24.4.2018], § 356.

oběti už takto měly možnost získat ochranu dle národního práva státu, kam se odstěhovaly nebo kde se zdržovaly. Státy se také bály dalších nákladů, které by EPO způsobilo, pro jejich už tak zatížené systémy trestní justice. Mezi kritiky byla i Česká republika.³²⁵ Dnes již však všechny členské státy EU implementovaly úpravu umožňující vydávat a přijímat EPO, Dánsko a Irsko využily opt outu a neúčastní se tohoto systému.³²⁶ Závažná jsou z tohoto pohledu nedávná zjištění z praxe. Do září 2017, kdy byl uzavřen výzkum implementace EPO, bylo registrováno pouze 7 vydaných EPO v celé EU - 4 EPO byly vydány ve Španělsku, 2 v UK a 1 v Itálii. Tento nízký počet se může jevit jako obzvlášť zarážející vzhledem k počtům obětí, které by mohly EPO využít, neboť se stěhují, cestují nebo dojíždějí mezi státy EU. Pro ilustraci výzkum uvádí, že okolo 100 tisíc žen v EU je chráněno ochrannými příkazy před svými partnery a experti předvíдали, že EPO bude vydáváno v řádu stovek až tisíců.³²⁷ Nicméně je také nutno zmínit, že mnoho států vydávání EPO centrálně neregistruje, ačkoliv jsou k tomu zavázáni směrnicí EPO,³²⁸ tudíž finální číslo vydaných EPO může být skutečně vyšší. Důvodová zpráva k implementaci EPO do ZMJS odhadovala, že spolupráce podle EPO bude probíhat „nejvýše ve 2 případech ročně“, protože dosavadní mezinárodní justiční spolupráce se dle jiných instrumentů vzájemného uznávání rozhodnutí pohybovala vždy v jednotkách případů ročně.³²⁹ Podle dostupných údajů zatím EPO v ČR nebylo vydáno a ani žádné nebylo přijato. Tato zjištění vyžadují bližší analýzu současných problémů tohoto instrumentu. Studie implementace směrnice EPO poskytla řadu zajímavých poznatků, které mohou pomoci pochopit, proč je užívání tohoto instrumentu v současnosti tak vzácné, je tudíž vhodné některá klíčová zjištění ze studie alespoň stručně představit.

4.3.1. EPO a jiné evropské mechanismy ochrany obětí

EPO je pouze jedním z více instrumentů v celkově poněkud roztržité a nepřehledné úpravě vzájemného uznávání ochranných příkazů. Vedle EPO může být využito civilních

³²⁵ AA, Suzan van der; OUWERKER, Jaap. The European Protection Order: No time to waste or a waste of time? *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*. 2011, 19(4), 267-287. ISSN 0928-9569, s. 271.

³²⁶ CERRATO, Elisabet; FREIXES, Teresa, LUFTI, Miriam a kol. *European Protection Order - European Implementation Assesment* [online]. Brusel: EU (European Parliamentary Research Service), 2017 [cit. 13.4.2018]. ISBN 978-92-846-1661-9. Dostupné z

http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_STU%282017%29603272, s. 15.

³²⁷ Ibid s. 6.

³²⁸ Ibid s. 17-18.

³²⁹ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 104/2013 Sb. o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, a další související zákony, volební období 2013-2017, 261/0 ze dne 3. 7. 2014.

ochranných příkazů či vzájemného uznávání probačních a dohledových opatření, úprava těchto instrumentů se řídí jinými právními akty EU než EPO.³³⁰ Komplikovanost fungování těchto mechanismů vedle sebe by vydala na samostatnou studii, nicméně je vhodné nastínit problémy, které toto přináší.

Úprava ochranných příkazů v jednotlivých členských státech EU je velmi odlišná. Cenným aktuálním zdrojem informací je projekt *Protection orders in the European Member States* vypracovaný experty s finanční podporou EU v roce 2015.³³¹ Tento podrobně rozebírá současnou právní úpravu ochranných příkazů ve všech členských zemích EU. Jedním z klíčových problémů odhalených tímto výzkumem pro analýzu limitů EPO je fakt, že existují státy, kde chybí možnost vydání ochranného příkazu jako trestního opatření, nebo jsou tyto příkazy v trestních řízeních velmi omezené či nepoužívané, jedná se například o Rakousko, Francii nebo Německo.³³² EPO však lze vydat pouze v trestních věcech. Ačkoli vykonávající stát může přijmout i civilní a správní opatření, vydávající stát musí EPO vydat v souvislosti s trestním řízením. Právě v tomto aspektu způsobují odlišnosti národních systémů ochranných příkazů největší problém. Například Španělsko může obecně ochranné příkazy vydat pouze jako součást trestního řízení, proto bude podávat žádosti pouze o EPO a naopak nikdy nebude využívat mechanismu pro uznávání civilních ochranných příkazů. Na druhou stranu například Německo je v opačné situaci, kdy bude vydávat civilní ochranné příkazy a žádat o jejich uznání a pouze velmi vzácně vydávat EPO, neboť dané ochranné příkazy se v Německu vydávají především v civilním řízení a trestní ochranné příkazy se používají vzácně. V současnosti tedy máme dva rozdílné mechanismy závisující na dvou rozdílných přístupech členských států v oblasti ochranných příkazů – trestní a civilní, které mají stejný účel ochrany obětí a stejný obsah omezení nebo zákazů, které ukládají, avšak činí tak na základě různých instrumentů evropského práva a rozdílným způsobem, užívají jinou terminologii a jiný proces. Tento

³³⁰ Nařízení Evropského parlamentu a Rady EU č. 606/2013 o vzájemném uznávání ochranných opatření v občanských věcech; Rámcové rozhodnutí 2008/909/SVV uplatňování zásady vzájemného uznávání rozsudků v trestních věcech, které ukládají trest odnětí svobody nebo opatření spojená se zbařením osobní svobody, za účelem jejich výkonu v Evropské unii; Rámcové rozhodnutí 2008/947/SVV o uplatňování zásady vzájemného uznávání na rozsudky a rozhodnutí o probaci za účelem dohledu nad probačními opatřeními a alternativními tresty.

³³¹ AA, Suzan; NIEMI, Johanna; SOSA, Lorena a kol. *Mapping the legislation and assessing the impact of Protection Orders in the European Member States* [online]. Wolf Legal Publishers, 2015 [cit. 20.3.2018]. Dostupné z <http://poems-project.com/wp-content/uploads/2015/04/Intervict-Poems-digi-1.pdf>, s. 276.

³³² *Ibid* s. 43-57.

duální systém je výsledkem snahy o vzájemné uznávání rozhodnutí o ochranných příkazech bez jakékoli předchozí harmonizace práva členských států v této oblasti.³³³

Lze pouze poznamenat, že tento duální systém je nesporně matoucí pro orgány, které jsou zodpovědné za ochranu obětí, a stejně tak pro oběti samotné.³³⁴ Poslední návrhy komisi Evropského parlamentu tak alespoň navrhuje standardizovaný společný formulář pro žádání jak trestních, tak i civilních opatření.³³⁵ Toto by však měl být pouhý začátek. V současné situaci rozvětvená forma evropské ochrany zapříčiňuje nepřehlednost a zbytečnou komplikovanost ochranných mechanismů pro oběti i profesionály a měla by být nahrazena mechanismem, jenž do sebe integruje uznávání trestních, civilních případně i dalších specifických druhů ochranných příkazů s tím, že státy budou přijímat nejvhodnější ekvivalenty dle jejich právních rádu.

4.3.2. Oboustranná trestnost

EPO je podle směrnice možné odmítnout uznat, pokud se opatření „vztahuje na čin, který není trestným činem podle práva vykonávajícího státu“.³³⁶ Toto může v praxi zásadně omezit využití EPO. Největší komplikací bude princip oboustranné trestnosti způsobovat u případů stalkingu. Státy zpravidla budou nabízet ochranu před tímto chováním například pomocí civilních ochranných příkazů, nicméně ne všechny členské státy EU stalking kriminalizují jako trestný čin,³³⁷ tyto pak mohou odmítnout uznání EPO, pokud bylo vydáno právě v souvislosti se stalkingem. Suzan van der Aa toto považuje za

³³³ CERRATO, Elisabet; FREIXES, Teresa, LUFTI, Miriam a kol. *European Protection Order - European Implementation Assesment* [online]. Brusel: EU (European Parliamentary Research Service), 2017 [cit. 13.4.2018]. ISBN 978-92-846-1661-9. Dostupné z

http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_STU%282017%29603272, s. 31.

³³⁴ CERRATO, Elisabet; FREIXES, Teresa, LUFTI, Miriam a kol. *European Protection Order - European Implementation Assesment* [online]. Brusel: EU (European Parliamentary Research Service), 2017 [cit. 13.4.2018]. ISBN 978-92-846-1661-9. Dostupné z

http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_STU%282017%29603272, s. 19.

³³⁵ Výbor Evropského parlamentu pro občanské svobody, spravedlnost a vnitřní věci. *Zpráva o uplatňování směrnice 2011/99/EU o evropském ochranném příkazu* [online]. Evropský parlament, 2018 [cit. 13.4.2018]. Dostupné z <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A8-2018-0065+0+DOC+XML+V0//CS> (10).

³³⁶ Směrnice EPO čl. 10 odst. 1 písm. c).

³³⁷ CERRATO, Elisabet; FREIXES, Teresa, LUFTI, Miriam a kol. *European Protection Order - European Implementation Assesment* [online]. Brusel: EU (European Parliamentary Research Service), 2017 [cit. 13.4.2018]. ISBN 978-92-846-1661-9. Dostupné z

http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_STU%282017%29603272, s. 6.

„ironické“, neboť je to podle ní právě stalking, který je jedním z trestných činů, kvůli kterým bylo EPO vytvořeno.³³⁸ S touto kritikou lze souhlasit, neboť nejvíce užítku může EPO přinést právě obětem stalkingu a domácího násilí, je proto zásadním nedostatkem, že části obětí stalkingu může být za použití principu oboustranné trestnosti odmítnuto EPO vydat.

4.3.3. Komunikace mezi orgány ohledně EPO

Zpráva expertů o implementaci vytýká státům špatnou komunikaci, která je zcela klíčová pro efektivní využívání EPO, a navrhuje, aby státy komunikaci zjednodušily a vyjasnily si komunikační kanály, skrze které budou informace a žádosti o EPO vyměňovány.³³⁹ ZMJS uvádí, že příslušné justiční orgány by měly spolupracovat přímo mezi sebou a vyměňovat si potřebné informace.³⁴⁰ Státy jsou ze směrnice povinny také informovat EU o tom, jaký orgán je příslušný podle jejich vnitrostátní úpravy EPO vydat a uznat.³⁴¹ Ukázalo se, že některé státy přistoupily k tomuto zcela decentralizovaně a vlastně nechaly volné ruce jednotlivým orgánům, aby spolu komunikovaly ohledně EPO. Toto se nezdá odborníkům jako ideální řešení. Podle nich by bylo výhodné pro komunikaci mezi státy, kdyby byly jasně určené centrální autority, které by zpracovávaly žádosti o EPO a zároveň metodicky a i jinak podporovaly orgány daného státu při vypracování a uznávání EPO. Komunikace o EPO by pak probíhala mezi centrálními autoritami navzájem, což by ji podle odborníků značně usnadnilo.³⁴² Je však otázkou, zda cílem EPO právě nebylo, aby mezi sebou mohly komunikovat jednotlivé policejní orgány, soudy a prokuratury v různých státech, čímž by se dosáhlo větší neformálnosti a rychlosti řízení. Je možné obávat se, že centralistický přístup může celý proces zbytečně prodloužit, což by popíralo tento klíčový cíl EPO.

³³⁸ AA, Suzan van der; OUWERKER, Jaap. The European Protection Order: No time to waste or a waste of time? *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*. 2011, 19(4), 267-287. ISSN 0928-9569, s. 278.

³³⁹ CERRATO, Elisabet; FREIXES, Teresa, LUFTI, Miriam a kol. *European Protection Order - European Implementation Assessment* [online]. Brusel: EU (European Parliamentary Research Service), 2017 [cit. 13.4.2018]. ISBN 978-92-846-1661-9. Dostupné z http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_STU%282017%29603272, s. 24.

³⁴⁰ ZMJS § 342 odst. 2.

³⁴¹ Směrnice EPO čl. 3 odst. 1.

³⁴² CERRATO, Elisabet; FREIXES, Teresa, LUFTI, Miriam a kol. *European Protection Order - European Implementation Assessment* [online]. Brusel: EU (European Parliamentary Research Service), 2017 [cit. 13.4.2018]. ISBN 978-92-846-1661-9. Dostupné z http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_STU%282017%29603272, s. 59.

Již za současného stavu existuje snaha usnadnit proceduru týkající se EPO i pro OČTŘ v různých státech při jejich vzájemné komunikaci. Projekt Kompendium provozovaný Evropskou justiční sítí umožňuje přehledně skrze web zjistit praktické informace týkající se procesu vydávání a uznávání EPO u všech států EU (ale i mnoha dalších žádostí a rozhodnutí, která jsou předmětem spolupráce v rámci EU ve věcech trestních). Lze například snadno a rychle vyhledat, komu má být směřována žádost v konkrétním státě, v jakém jazyce, zda má stát nějaké specifické požadavky a podobně. Kompendium dokonce umožňuje elektronicky vyplnit inteligentní předpřipravené formuláře žádostí EPO uzpůsobené pro jednotlivé státy, které umí i samy vyplňovat informace o právním základu dané žádosti či konkrétní adresy orgánů, na něž bude žádost směřovat.³⁴³ Celkový systém má potenciál výrazně ulehčit práci OČTŘ při přípravě EPO, ale i při využívání dalších instrumentů při spolupráci ve věcech trestních. Otázkou však zůstává, nakolik o něm orgány vědí a zda ho využívají.

4.3.4. (Ne)využívání technických prostředků při monitorování ochranných příkazů

Nedostatečná efektivita monitorování dodržování ochranných příkazů se zdá být dalším z kamene úrazů projektu EPO. Využití elektronických a technických prostředků při monitorování výkonu ochranných příkazů nezávazně navrhuje v preambuli i sama směrnice EPO.³⁴⁴ V praxi by se mělo jednat o využití GPS lokátorů, alarmů pro oběti a případná tísňová volání ohledně porušení těchto příkazů by pak měla být podle odborníků prioritizována.³⁴⁵ Zpráva EU o implementaci nicméně dokládá, že reálně není zajištěna stejná ochrana obětí v různých státech, neboť zatímco některé využívají špičkovou techniku k monitorování ochranných příkazů, například speciální nouzové aplikace v telefonu, určování polohy a podobě, tak jiné státy nealokují tolik zdrojů k sledování výkonu ochranných příkazů a technické prostředky neuvítají, nebo dokonce jimi orgány provádějící monitoring vůbec nedisponují.³⁴⁶ Je tedy otázka, zda oběti neodrazuje od

³⁴³ European Judicial Network. *Compendium* [online]. EJN, 2017 [cit. 13.4.2018]. Dostupné z <https://www.ejn-crimjust.europa.eu/ejn/CompendiumChooseCountry.aspx>

³⁴⁴ Směrnice EPO (25).

³⁴⁵ AA, Suzan; NIEMI, Johanna ; SOSA, Lorena a kol. *Mapping the legislation and assesing the impact of Protection Orders in the European Member States* [online]. Wolf Legal Publishers, 2015 [cit. 20.3.2018]. Dostupné z <http://poems-project.com/wp-content/uploads/2015/04/Intervict-Poems-digi-1.pdf>, s. 15, 85.

³⁴⁶ CERRATO, Elisabet; FREIXES, Teresa, LUFTI, Miriam a kol. *European Protection Order - European Implementation Assesment* [online]. Brusel: EU (European Parliamentary Research Service), 2017 [cit. 13.4.2018]. ISBN 978-92-846-1661-9. Dostupné z http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_STU%282017%29603272, s. 6.

žádání o EPO samotný fakt, že se domnívají, že jim některé státy neposkytnou dostatečnou ochranu během výkonu ochranného příkazu.

4.3.5. (Ne)informovanost profesionálů a obětí

Jedním z velkých problémů je nesporně obecně špatná informovanost o EPO. Hlavním principem EPO je, že je vydáváno pouze na žádost chráněné osoby,³⁴⁷ oběť tedy o této možnosti má ze zákona být informována.³⁴⁸ Odborníci shledali v celé EU nedostatek obecného povědomí o existenci EPO mezi profesionály v justici, ale i mezi dobrovolníky a zaměstnanci nevládních organizací pracujících s oběťmi a tudíž samozřejmě také mezi oběťmi samotnými.³⁴⁹ EU by měla přistoupit k osvětové kampani mezi výše zmíněnými skupinami tak, aby dostala existenci EPO do povědomí pracovníků v profesích, které se dostávají do kontaktu s oběťmi tak, aby poté tito byli schopni obětem EPO nabídnout a vysvětlit jeho fungování, pokud shledají, že může být pro oběti užitečné.³⁵⁰

4.3.6. Časové nejistoty pro oběť chráněnou EPO

Problém se také rýsuje v procesní rovině z hlediska rychlosti uznávání EPO. Finální podoba směrnice EPO neobsahuje žádný konkrétní časový požadavek, ačkoliv původní návrhy jej obsahovaly. Vykonávající stát by měl postupovat „neprodleně“ po obdržení EPO, aby byla zajištěna ochrana dané osoby.³⁵¹ Rozhodnout neprodleně o uznání nebo neuznání EPO vyžaduje po samosoudci i česká úprava.³⁵² Dle směrnice musí EPO stejnou prioritu, „*jakou by mělo v obdobném případě poskytnutí ochrany na základě vnitrostátního práva*“, u rychlosti a priority EPO je nutné přihlídnout především k naléhavosti, předpokládanému datu příjezdu osoby a míře jejího ohrožení.³⁵³ Suzan van der Aa si velmi trefně ve své kritice EPO klade otázku, proč by tedy oběť měla procházet procesem žádání o EPO, když žádat o běžný vnitrostátní ochranný příkaz bude trvat stejně času a EPO nemá

³⁴⁷ ZMJS § 343 odst. 1 písm. b), odst. 3; Směrnice EPO čl. 6 odst. 2.

³⁴⁸ V ČR ZOB § 8 odst. 1 písm. c).

³⁴⁹ CERRATO, Elisabet; FREIXES, Teresa, LUFTI, Miriam a kol. *European Protection Order - European Implementation Assessment* [online]. Brusel: EU (European Parliamentary Research Service), 2017 [cit. 13.4.2018]. ISBN 978-92-846-1661-9. Dostupné z

http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_STU%282017%29603272, s. 6.

³⁵⁰ Ibid s. 54.

³⁵¹ Směrnice EPO čl. 9 odst. 1, 2.

³⁵² ZMJS § 346 odst. 2.

³⁵³ Směrnice EPO čl. 15.

žádnou prioritu.³⁵⁴ Obecně je oběťmi dlouhá doba vydávání ochranných příkazů vnímána velmi negativně.³⁵⁵ Nejnovější návrhy z komisí Evropského parlamentu volají po zavedení fixní lhůty dvou týdnů k vydání a odeslání EPO, která by zajistila obětem větší jistotu.³⁵⁶ Podobnou nejistotu nyní oběti zažívají i z hlediska doby, po kterou uznané EPO a přijatý ochranný příkaz bude platit, neboť doba účinnosti těchto příkazů se ve státech zásadně liší podle jejich národních ochranných příkazů, což opět znamená pro oběť značné rozdíly v její ochraně stát od státu.³⁵⁷

4.3.7. Problém osob pravidelně dojíždějících

Podle článku 6 odst. 1 směrnice EPO má vydávající stát přihlédnout při vydávání EPO k tomu, jak dlouhá bude doba, po kterou se osoba bude zdržovat ve vykonávajícím státě. Směrnice nestanovuje žádnou konkrétní délku času, avšak odborníci se shodnou, že týdenní dovolená by byla typickým příkladem, kdy EPO vydáváno nebude právě pro nedostatečnou dobu zdržování se ve vykonávajícím státě. Velkým nedostatkem současné směrnice se ale zdá být fakt, že není zcela jasné, zda se EPO může vztahovat na osoby, které pravidelně dojíždí do jiného členského státu a následně se vrací domů, typicky za studiem či prací a v přeshraničních oblastech. Státy si nejsou jisté, zda EPO v takovém případě má být vydáno a postup zcela záleží na přístupu konkrétního členského státu. Pokud by směrnice explicitně uvedla, že EPO má být vydáno v těchto případech pravidelně dojíždějícím osobám, zcela jistě by to zvýšilo jeho potenciální praktickou užitečnost, neboť takových osob je v celé EU velké množství.³⁵⁸

³⁵⁴ AA, Suzan van der; OUWERKER, Jaap. The European Protection Order: No time to waste or a waste of time? *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*. 2011, 19(4), 267-287. ISSN 0928-9569, s. 284.

³⁵⁵ AA, Suzan; NIEMI, Johanna ; SOSA, Lorena a kol. *Mapping the legislation and assesing the impact of Protection Orders in the European Member States* [online]. Wolf Legal Publishers, 2015 [cit. 20.3.2018]. Dostupné z <http://poems-project.com/wp-content/uploads/2015/04/Intervict-Poems-digi-1.pdf>, s. 201-203.

³⁵⁶ Výbor Evropského parlamentu pro občanské svobody, spravedlnost a vnitřní věci. *Zpráva o uplatňování směrnice 2011/99/EU o evropském ochranném příkazu* [online]. Evropský parlament, 2018 [cit. 13.4.2018]. Dostupné z [http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A8-2018-0065+0+DOC+XML+V0//CS\(22\)](http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A8-2018-0065+0+DOC+XML+V0//CS(22))

³⁵⁷ CERRATO, Elisabet; FREIXES, Teresa, LUFTI, Miriam a kol. *European Protection Order - European Implementation Assesment* [online]. Brusel: EU (European Parliamentary Research Service), 2017 [cit. 13.4.2018]. ISBN 978-92-846-1661-9. Dostupné z http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_STU%282017%29603272, s. 29.

³⁵⁸ AA, Suzan; NIEMI, Johanna ; SOSA, Lorena a kol. *Mapping the legislation and assesing the impact of Protection Orders in the European Member States* [online]. Wolf Legal Publishers, 2015 [cit. 20.3.2018]. Dostupné z <http://poems-project.com/wp-content/uploads/2015/04/Intervict-Poems-digi-1.pdf>, s. 218-219.

4.3.8. Náklady na EPO nese téměř výhradně stát vykonávající

Čistě z ekonomického hlediska někteří považují za problém to, že náklady ohledně EPO, tedy i na jeho výkon, vyjma těch vzniklých výlučně ve vydávajícím státu, podle směrnice nese stát vykonávající.³⁵⁹ Pokud by vykonávající stát měl možnost dosáhnout alespoň částečné náhrady nákladů od státu vydávajícího EPO, mohlo by to mít na EPO podle expertů pozitivní vliv, protože jinak hrozí, že vykonávající státy budou postupovat velmi obezřetně k přijetí různých opatření pro výkon ochranných příkazů vzhledem k nákladům, kterými je toto může zatížit.³⁶⁰

4.4. Budoucnost evropského ochranného příkazu – má to smysl?

Celkově lze shrnout, že efektivita EPO nyní naprosto závisí na rozdílných národních systémech ochranných příkazů. Směrnice EPO nevedla k integraci v této oblasti, nebylo to jejím cílem, nicméně dala obětem komplexní prostředek, jak se chránit v rámci EU. Vzhledem k chybějící harmonizaci bude však účinnost této „evropské“ ochrany zcela záležet na přístupu a kooperaci jednotlivých členských států. Bývala by EU postupovala nejprve formou harmonizace minimálních standardů ochranných opatření a až následně zakotvila EPO systém ochrany, mohl být tento značně účinnější a propastné rozdíly v ochraně mezi jednotlivými státy mohly být částečně vyrovnány.³⁶¹ Podle některých dokonce může evropská úprava EPO oběti z dlouhodobého hlediska poškodit, neboť přechází mnohem palčivější problém, a tím jsou právě ony značné rozdíly v kvalitě ochrany obětí v jednotlivých státech, podle těchto kritiků teď některé státy mohou implementaci EPO využít jako důkaz jejich odhodlání chránit oběti, aniž by v praxi své skutečné nedostatky v této oblasti jakkoli napravovaly.³⁶²

Podle názoru autora i tak může mít nedokonalý systém EPO pozitivní účinek. EPO se dle teorie ochranných příkazů obecně a i podle dosavadních omezených poznatků z praxe

³⁵⁹ Směrnice EPO čl. 18.

³⁶⁰ AA, Suzan van der; OUWERKER, Jaap. The European Protection Order: No time to waste or a waste of time? *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*. 2011, 19(4), 267-287. ISSN 0928-9569, s. 284.

³⁶¹ CERRATO, Elisabet; FREIXES, Teresa; LUFTI, Miriam a kol. *European Protection Order - European Implementation Assesment* [online]. Brusel: EU (European Parliamentary Research Service), 2017 [cit. 13.4.2018]. ISBN 978-92-846-1661-9. Dostupné z http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_STU%282017%29603272, s. 23.

³⁶² AA, Suzan van der; OUWERKER, Jaap. The European Protection Order: No time to waste or a waste of time? *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*. 2011, 19(4), 267-287. ISSN 0928-9569, s. 284.

jeví jako užitečné především v případech, kdy jsou oběť a útočník v osobním vztahu, tedy při trestné činnosti jako partnerské násilí, domácí násilí, stalking, ale například i určité formy kuplířství.³⁶³ Zpráva komisi Evropského parlamentu zdůrazňuje, že EPO by mohlo hrát významnou roli v boji proti obchodu s lidmi v rámci EU, který je momentálně na vzestupu.³⁶⁴ Prvotní výzkumy také ukazují, že ochranné příkazy mohou oběti dodat pocit bezpečí a u trestných činů, jako jsou právě stalking a domácí násilí, výrazně snižují riziko pravděpodobnosti fyzického napadení ze strany pachatele.³⁶⁵ Agrese, pokud přetrvává, se stává méně intenzivní a oběti také vnímají vydání příkazů jako jistou formu uznání jejich vlastní viktimizace,³⁶⁶ což může mít pozitivní vliv na jejich vyrovnávání se s utrpenou újmou.

Jednoznačnou výhodou trestních ochranných příkazů obecně je, oproti jejich civilnímu ekvivalentu, že během procesu nevyžadují po oběti její akci a větší zapojení. V tomto smyslu by bylo vhodné změnit EPO tak, aby mohlo být vydáváno i z moci úřední, nikoliv pouze na žádost oběti. Útočník se u trestních ochranných příkazů střetává přímo s profesionálním aparátem státu, který tvoří policisté, státní zástupci a soudci, což ho může ve strachu z protivníků odradit od dalších útoků a oběti to může dodat pocit, že již není na útočníka sama. Mnoho obětí by se nikdy neodvážilo zahájit z vlastní iniciativy řízení proti násilníkovi, například v případech domácího násilí. Trestní ochranný příkaz je tohoto břemena zprošťuje. Navíc ve většině států EU jsou trestní ochranné příkazy bezplatné, nepředstavují tedy pro oběť finanční zátěž.³⁶⁷

Ačkoliv jedním z argumentů proti EPO bývá, že oběť by si mohla jednoduše zažádat o vnitrostátní ochranný příkaz státu, kam cestuje a vyšlo by jí to časově pravděpodobně

³⁶³ CERRATO, Elisabet; FREIXES, Teresa, LUFTI, Miriam a kol. *European Protection Order - European Implementation Assesment* [online]. Brusel: EU (European Parliamentary Research Service), 2017 [cit. 13.4.2018]. ISBN 978-92-846-1661-9. Dostupné z http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_STU%282017%29603272, s. 59.

³⁶⁴ Výbor Evropského parlamentu pro občanské svobody, spravedlnost a vnitřní věci. *Zpráva o uplatňování směrnice 2011/99/EU o evropském ochranném příkazu* [online]. Evropský parlament, 2018 [cit. 13.4.2018]. Dostupné z [http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A8-2018-0065+0+DOC+XML+V0//CS\(21\)](http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A8-2018-0065+0+DOC+XML+V0//CS(21))

³⁶⁵ AA, Suzan van der. Protection Orders in the European Member States: Where Do We Stand and Where Do We Go from Here? *European Journal on Criminal Policy and Research*. 2012, 18(2), 183-204. ISSN 0928-1371, s. 187-188.

³⁶⁶ AA, Suzan; NIEMI, Johanna ; SOSA, Lorena a kol. *Mapping the legislation and assesing the impact of Protection Orders in the European Member States* [online]. Wolf Legal Publishers, 2015 [cit. 20.3.2018]. Dostupné z <http://poems-project.com/wp-content/uploads/2015/04/Intervict-Poems-digi-1.pdf>, s. 201-203.

³⁶⁷ Ibid s. 111.

stejně, zde si autor dovolí namítnout, že tento argument zcela opomíjí fakt, že oběť pravděpodobně nebude vybavena úředním jazykem daného státu, nevyzná se v jeho právním systému, neví o jaký ochranný příkaz ani kde by měla žádat a pravděpodobně by ke správnému postupu potřebovala právní pomoc místního advokáta. EPO má potenciál všechny tyto překážky eliminovat a může velmi usnadnit oběti danou proceduru, když za oběť vlastně jednájí příslušené profesionální složky jejího domovského státu, které zajistí překlady, jsou obeznámeny s tím, jak musí žádost vypadat, na koho musí žádost mířit, komunikují za oběť s jejich protějšky v jiném členském státě, nesou náklady na tyto postupy a mají zajistit uznání EPO. Toto může zcela zásadně usnadnit postavení oběti, která nebude muset k získání ochrany v zahraničí vynaložit prakticky žádné úsilí kromě v současnosti nutné prvotní žádosti oběti o vydání EPO a nemluvě o velké pomoci oběti v podobě ušetřených nákladů na právní pomoc.

Autor se dále domnívá, že současný systém lze také pozitivně hodnotit v tom smyslu, že směrnice EPO formulovala použitelné ochranné příkazy dostatečně široce, kdy zahrnula ty tři skutečně nejvíce užívané a efektivní formy ochrany – zákaz styku, zákaz přiblížení a zákaz pobytu nebo zdržování se na určitém místě. Ačkoliv v různých státech a samozřejmě i v ČR nalezneme i další formy ochranných příkazů jako například zákaz držet zbraň, zákaz požívat alkoholické nápoje a podobně, tyto se zdají být spíše doplňkové k základní ochraně a jejich začlenění do možných EPO by byla pravděpodobně nadbytečná a nedocházelo by k jejich využití. V tomto směru se jeví úprava možného obsahu zákazů a omezení začleněných do EPO jako dostatečná a připravená splnit svůj účel.

Evropská komise by měla v průběhu roku 2018 vypracovat finální zprávu analyzující účinnost současné směrnice EPO a systému, který byl touto směrnicí vytvořen. Komise by měla akceptovat názory odborníků a zaměřit se na výše popsané nedostatky a zároveň brát na zřetel potenciál, který EPO má. Komise by tedy především měla začít vypracovávat koncepci změny současného systému evropské ochrany oběti, jinak EPO zůstane teoreticky atraktivním, avšak v praxi velmi vzácně používaným instrumentem a oběti se své přeshraniční ochrany pomocí trestních ochranných příkazů nedočkají.

Závěr

Dostatečná ochrana oběti, a to jak před zraňujícím jednáním ze strany oficiálních institucí, tak před případnou odvetou pachatele nebo jiné osoby, je pro oběť základem pro obnovení ztraceného pocitu kontroly nad svým životem, což je také první krok k návratu oběti do běžného života. Oficiální instituce by měly mít při přístupu k obětem na paměti, že cíle oběti a OČTŘ se v trestním řízení nevyklučují, ale jdou ruku v ruce. Výzkumy ukazují, že pocit spravedlnosti dodává obětem především to, když je s nimi důstojně a vážně jednáno, součástí čehož je samozřejmě i poskytnutí dostatečné a vhodné ochrany v případech, kdy je to nutné. Tyto faktory jsou pro oběti dokonce obecně důležitější než odsouzení pachatele a jeho trest. Vyšetřovatelé na oplátku mohou získat cenné poznatky, oběť ochotnější svědčit a obecně lepší spolupráci. Současně mohou svým korektním přístupem oběti podpořit při vyrovnávání se s újmou. Velkým problémem zakořeněným ve společnosti a v lidské psychice jsou však přetrvávající mýty o obětech, které pak ovlivňují přístup okolí a i oficiálních institucí k obětem. Typicky se jedná o tendence vinit oběť za její viktimizaci. V trestním řízení v ČR se tyto mýty odráží například ve zbytečně často nařizovaném zkoumání obecné věrohodnosti oběti soudním znalcem. Vzdělávání znalců, soudců, státních zástupců a policistů by se tedy stále mělo intenzivně zaměřovat na problematiku obětí a mělo by se pokusit alespoň u těchto odborníků, kteří se dostávají do kontaktu s oběťmi nejčastěji, omezit vliv zavedených mýtů o obětech.

V právu byla pozice obětí významně posílena především díky aktivitám EU a úspěchu směrnice o minimálních pravidlech pro práva obětí a dalšími směrnicemi, ačkoliv stále lze kritizovat částečnou nepřehlednost současné evropské úpravy a duplicitu ustanovení týkajících se obětí v různých dalších směrnicích. Na základě směrnice pak vznikl v ČR zákon o obětech, který je obecně vnímán jako zdařilý, avšak ani jemu se nevyhnula částečná kritika. Z obecného hlediska by bylo vhodné, aby zákon explicitně uvedl svůj účel, vzhledem ke stále intenzivnějšímu trendu výkladu norem ve smyslu jejich účelu. Největším konkrétním nedostatkem zákona o obětech je špatně formulované právo oběti na informace, které v praxi vede k zahlcení oběti informacemi ze strany OČTŘ v době těsně po činu a jeví se jako neefektivní. K nápravě by přitom stačilo pouze lehce poupravit formulaci zákona tak, aby nenařizovala předávat oběti množství informací ihned při prvním kontaktu, ale spíše kdykoli ve vhodné době od prvního kontaktu. De lege ferenda lze mimo jiné také přemýšlet nad tím, zda by si peněžitou podporu pro překlenutí své zhoršené situace po trestném činu nezasloužili například i lidé pobírající starobní důchod či

jiní pobírající sociální dávky, pokud se stanou oběťmi majetkové trestné činnosti, které současné znění zákona o obětech opomíjí. V nauce trestního práva se v době vzniku zákona o obětech objevovaly i silně kritické hlasy, které zákon považovaly sice za vedený dobrým úmyslem, ale zároveň za vážný zásah do koncepce trestního řízení, který oslabí práva obhajoby, přidá administrativní zátěž a povede pouze k prodlužování trestních řízení, a tím paradoxně i k oddalování samotného uspokojení poškozených.³⁶⁸ Dnes lze konstatovat, že tyto negativní vize se nenaplnily a ačkoliv zákon přidává administrativní zátěž a bezesporu má své chyby, celkově výrazně zlepšil postavení obětí trestných činů a můžeme ho hodnotit pozitivně především ve snaze zabránit bezdůvodné sekundární viktimizaci, kterou byly oběti do doby přijetí zákona velmi poškozovány.

Praxe dnes ukazuje pozitivní trend, když rok od roku roste počet obětí, které vyhledávají neziskové organizace a střediska Probační a mediační služby s žádostí o pomoc. V této souvislosti by bylo vhodné uvažovat především o navýšení dotací neziskovým organizacím, neboť budou stále více zatíženy a mezi dotované aktivity by mělo být zahrnuto také zajištění zmocněnce poškozeného v trestním řízení, kterého neziskové organizace často obětem bezplatně poskytují. Zatím tak činí ovšem bez nároku na finanční podporu od státu.

Nejen ochrana obětí, ale i ochrana svědků v trestním řízení, která se pochopitelně může i na oběti vztahovat, nebyla především v 90. letech vůbec legislativně zvládnutá.³⁶⁹ Postupem času začal zákonodárce tyto nedostatky napravit a dnes již můžeme mluvit o komplexním systému ochrany, které oběti i svědci mají v českém právním řádu k dispozici. V rámci ochrany obětí před hrozícím nebezpečím se práce blíže zaměřila především na předběžná opatření dle TŘ, krátkodobou ochranu dle zákona o policii, utajení identity svědka a institut zvláštní ochrany svědka.

Předběžná opatření dle trestního řádu mají potenciál ochránit oběť, když ještě nejsou splněny podmínky pro vzetí obviněného do vazby. Obecně je úprava předběžných opatření kvalitní, co se týká šíře možných zákazů a omezení, a pozitivní je i to, že reaguje na novodobé trendy, explicitně chrání například i před elektronickým pronásledováním. Problémem jsou ovšem příliš přísně nastavená procesní pravidla. Předběžné opatření lze uložit pouze obviněnému, přitom si lze představit i případy, kdy oběti hrozí největší

³⁶⁸ Basík, Michal.: K dopadům nového zákona o obětech trestných činů, aneb abychom s vaničkou nevytlévali i dítě.

Státní zastupitelství. 2013, 5, 32-36. ISSN 1214-3758.

³⁶⁹ MARINI, Michael. *Utajený svědek a zvláštní ochrana svědka*. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-732-4, s. 123.

nebezpečí i v době před samotným zahájením trestního stíhání, například poté, co čin oznámí. Pro oběti by bylo tedy vhodnější, aby předběžná opatření bylo možné užít i proti osobě podezřelé, samozřejmě za splnění procesních podmínek jako nutné důvodné obavy z dalšího útoku, konkrétních skutečností tomu nasvědčujících a především v zájmu ochrany práv poškozeného. Oběti by navíc mohly trestnou činnost jako nebezpečné pronásledování nebo domácí násilí více nahlašovat, neboť by věděly, že ochrana formou předběžného opatření může přijít okamžitě. Úprava by však musela být vyvážená příslušnými procesními pojistkami. Takovou pojistkou by mohlo být například zrušení předběžného opatření ex lege, pokud by ve stanovených krátkých lhůtách nebylo trestní stíhání proti osobě podezřelé zahájeno. Nevýhodou z hlediska vyšetřování by mohlo být, že osoba podezřelá by tímto způsobem byla informována o jejím prověřování, nicméně autor se domnívá, že zájem na ochraně oběti by měl v této situaci převážet a zákon by měl alespoň procesně daný postup umožnit.

Odborníci se také neshodnou, zda lze trestat porušení předběžného opatření dle TŘ jako trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí. Autor se po porovnání názorů obou stran přiklání k variantě, že porušení předběžného opatření skutečně může vést ke stíhání za trestný čin podle § 337 TZ. Hrozba trestní odpovědnosti může dodat porušení odstrašující efekt, důvodová zpráva ohledně předběžných opatření potenciální trestní odpovědnost za jejich porušení konec konců sama předpokládala. Navíc není důvod znevýhodňovat trestní předběžná opatření oproti jejím civilním ekvivalentům, jejichž porušení je trestáno dle § 337 TZ. Nicméně protože trestní řád přímo vypočítává procesní následky porušení předběžného opatření dle TŘ, mezi kterými trestní odpovědnost chybí, lze se spíše přiklonit k variantě, že trestní odpovědnost je za současné situace pouze ultima ratio možná pouze v případech velmi závažného porušení předběžného opatření, neměla by však být a priori vyloučena.

Trestní předběžná opatření mají pro oběť nespornou výhodu v tom, že po ní nevyžadují její aktivitu ani finanční náklady. Rozhoduje o nich státní zástupce či soudce a mohou tak ochránit i oběť, která by pod psychickým tlakem sama nikdy svou ochranu neiniciovala. Nicméně aby byla předběžná opatření podle TŘ prakticky více užitečná, je třeba, aby byla procesně více přístupná a hrozila explicitně odstrašující sankcí za jejich porušení. Neméně zásadním aspektem je samotné sledování dodržování předběžných opatření, které by mělo být více zajištěno technickými prostředky, jako jsou elektronické hlásiče a podobně, což by nejen snížilo nákladné fyzické kontroly, ale i zvýšilo důvěru obětí a samotnou ochranu

učinilo efektivnější. Ve výše zmíněných aspektech by bylo tedy žádoucí uvažovat nad změnou současné úpravy předběžných opatření v trestním řádu, v opačném případě se autor obává, že budou využívána spíše velmi vzácně a ochranu obětem v praxi nezajistí.

Oběť lze dále kromě předběžných opatření ochránit také pomocí krátkodobé ochrany podle zákona o policii. Toto je univerzální institut ochrany použitelný kdykoliv i mimo trestní řízení, neboť na něm krátkodobá ochrana není nikterak závislá. Ročně se poskytuje řádově desítkám osob a využívá se především preventivního poradenství a zabezpečovací techniky. Policisté vykonávající krátkodobou ochranu disponují řadou preventivních oprávnění od prohlídky osob po kontrolu stavu jídla a pití určeného ke konzumaci chráněné osoby.

Ochranu obětí jako svědků lze také zajistit pomocí institutu utajovaného svědka, který je zásadní především pro boj s organizovanou kriminalitou. Tento osobu ochrání před újmou, která by jí nebo její osobě blízké hrozila v souvislosti s podáním svědectví. ESLP a následně i Ústavní soud však omezily možnost důkazního využití výpovědi utajovaných svědků ve své judikatuře ve prospěch práva obhajoby. Konečné rozhodnutí například nemůže být založeno výhradně nebo v rozhodující míře pouze na výpovědi utajovaných svědků, soudce musí být obeznámen s jejich identitou a důvody jejich utajení, měl by mít možnost pozorovat utajovaného svědka při jeho výpovědi a podobně. Obhajobě by zase mělo být umožněno klást utajeným svědkům vhodným způsobem otázky. Celkově soudy tedy logicky lpí především na vyvážení práv obhajoby, která je utajením svědků znevýhodněna, a tím i na zachování spravedlivého procesu. Je tedy možné, že se vyšetřovatelé obávající se snížení váhy získaných důkazů užitím utajovaných svědků budou zdráhat svědky utajit. Pozitivní z tohoto pohledu je, že pokud se svědek svého utajení dožaduje, ale policejní orgán k takovému postupu nevidí důvod, tak toto negativní rozhodnutí lze nechat přezkoumat státním zástupcem. Na druhou stranu nedostatkem je, že pokud podle orgánu, který vede v tu dobu trestní stíhání, důvody utajení pominou, tak tento svým opatřením utajení zruší. Pokud by orgán postupoval chybně, svědek nemá možnost procesní obrany proti zrušení utajení opatřením, bylo by tedy vhodné, aby zákon explicitně při ukončení utajování umožnil obdobný přezkum státním zástupcem jako při prvotním rozhodování o utajení, neboť odtajnění identity svědka je nenapravitelné a v případě chyby může mít závažné důsledky pro jeho bezpečnost.

Posledním klíčovým instrumentem ochrany obětí v právním řádu ČR je tzv. zvláštní ochrana, která je vedle utajení svědka dalším cenným nástrojem pro boj proti

organizovanému zločinu. Zvláštní ochrana může být poskytnuta svědkovi i jeho osobám blízkým, oběť tedy musí být v postavení svědka, či jeho osoby blízké, aby se na ní tato ochrana mohla vztahovat. Zvláštní ochrana probíhá pomocí bezprostřední osobní ochrany osoby nebo jejím sledováním, přestěhování osoby a jejím novým sociálním začleněním a zastíráním její skutečné totožnosti. Policisté mají u zvláštní ochrany velmi široká oprávnění k zajištění bezpečnosti osoby. K plnění úkolů mohou využít řadu prostředků od krycích dokladů pro sebe i chráněnou osobu až po konspirativní prostředky, jako například konspirativní byty sloužící k zastírání totožnosti chráněné osoby a zastírání její ochrany policií. Zákon umožňuje chráněné osobě využívat za určitých podmínek vytvořenou legendu o její identitě i po ukončení zvláštní ochrany.

Zvláštní ochrana je poskytována na návrh policejního orgánu, státního zástupce nebo soudce a schvaluje ji ministr vnitra. Náklady na ni nese stát a ročně je poskytována maximálně desítkám osob. Ochranu ukončí opět ministr vnitra, avšak proti tomuto je možná žaloba dle s.ř.s., která však nemá odkladný účinek, avšak policie po jejím podání zajistí nezbytná opatření k ochraně života a zdraví osoby. Autor v této práci podporuje Mariniho argument, že současný stav, kdy zákon explicitně vylučuje právní nárok na zvláštní ochrana, podporuje možnost libovůle ze strany ministra vnitra, snižuje právní jistotu a může být dokonce považováno za protiústavní, neboť tímto vylučuje neudělení zvláštní ochrany ze soudního přezkumu. Listina základních práv a svobod ovšem zakazuje vylučovat z přezkumu soudů rozhodnutí týkající se základních práv a svobod, jichž se ochrana života a zdraví pomocí zvláštní ochrany rozhodně týká. Vhodnější z hlediska souladu s ústavním pořádkem by tak bylo zakotvit zvláštní ochrana jako nárokovou za splnění zákonných podmínek a po rozhodnutí ministra vnitra o jejím neudělení přiznat osobě možnost obrátit se na soud žalobou dle s.ř.s. Není nutné se obávat, že by toto soudy jakkoli přetěžovalo, neboť zvláštní ochrana by pořád musel navrhnout policejní orgán, státní zástupce nebo soud, zároveň by to však dalo dané osobě důležitý prostředek ochrany před libovolným odmítnutím udělení zvláštní ochrany ministrem vnitra.

Hlavní nejasností ochrany obětí v českém právním řádu je, že ochrana utajením svědka i zvláštní ochrana jsou obě formulovány jako subsidiární, tedy by měly být užity, když nelze ochrana zajistit jinak. Utajení totožnosti svědkovi ve většině případů umožní normálně pokračovat v jeho běžném životě, avšak jedná se o vážný zásah do práva obviněného na spravedlivý proces. Na druhou stranu zvláštní ochrana sice nebude mít negativní dopady na spravedlivý proces, protože svědek bude moci volně vystupovat, nicméně je velmi

finančně, logisticky i personálně náročná pro stát a extrémně zatěžující pro chráněnou osobu, které může de facto naprosto změnit její osobní život. Vzhledem především k velkým nákladům lze očekávat, že zvláštní ochrana bude v praxi využívána minimálně. Avšak i kdyby bylo odhlédnuto od nákladů, tak se autor domnívá, že primárně by měl stát přistupovat k ochraně obětí jako svědků formou utajení a pečlivým vyrováním nevýhod, které toto způsobuje obhajobě pro zachování spravedlivého procesu, neboť utajení nezasahuje do života oběti a svědka v takové míře jako zvláštní ochrana a oběti ani svědci by neměli nést bezdůvodné negativní následky plnění své povinnosti svědčit o trestném činu. Velkým nedostatkem, který však zakotvení oboustranné subsidiarity způsobuje, je podle názoru autora to, že současné zákony neumožňují kvůli subsidiaritě užití obou instrumentů zároveň v jednom případě, ačkoliv si lze představit situace, kdy ochrana osoby bude muset být tak intenzivní, že se bude žádat její utajení jako svědka i zvláštní ochranu mimo soudní síň.

Ochrana oběti před nebezpečím v EU je zajištěna skrze EPO, které mělo ochránit oběti při využívání volného pohybu osob. Vnitrostátní ochranné příkazy se měly pohybovat s oběťmi napříč EU a tím zajistit kontinuální ochranu před útočníkem. EPO nabízí dostatečnou flexibilitu k překlenutí rozdílu mezi jednotlivými právními řády, neboť stát může přijmout jakýkoli vhodný ochranný příkaz dle jeho práva, skrze EPO se tedy pouze rozšiřují účinky ochranného příkazu vydaného v prvním státě do státu druhého. Oproti původním odhadům, že EPO se bude používat ve stovkách případů ročně, bylo však dosud vydáno pouze sedm EPO v celé EU a v ČR nebylo podle dostupných údajů žádné vydáno ani žádné přijato. Odborníci jako příčiny praktického neúspěchu EPO označují především neinformovanost profesionálů a obětí o existenci EPO, velké rozdíly v efektivitě monitorování výkonu ochranných příkazů mezi jednotlivými členskými státy, které odrazují oběti od vyžadování EPO, špatnou komunikaci mezi orgány jednotlivých států, která komplikuje proces vydávání a uznávání EPO a obecně nepřehlednost současného duálního systému ochrany obětí, kdy je evropská ochrana rozdělena na trestní a civilní ochranné příkazy, jejichž proces uznávání se značně liší. EPO také vyžaduje vzájemnou trestnost činu, pro který bylo vydáno, v obou státech, což je problematické zejména u stalkingu, který část států EU stále nekriminalizovala. Paradoxně jsou to právě oběti stalkingu a domácího násilí, kterým mělo EPO nejvíce pomoci.

Problémy ale nenalezneme jen na celoevropské úrovni, ale i v implementaci EPO do právního řádu ČR. V ČR se k poskytnutí účinků konkrétního EPO použije vždy předběžné

opatření podle trestního řádu. Protože obecně napříč Evropou platí, že oběti dle výzkumů v nadpoloviční většině případů zaznamenávají porušení svých ochranných příkazů, autor v práci především kritizoval velmi slabé následky porušení předběžného opatření na základě EPO v ČR. Porušení lze trestat pouze pořádkovou pokutou, která má velmi omezený potenciál odrazovat od dalšího porušení příkazu. Český zákonodárce totiž při implementaci EPO postupoval chybně. Směrnice EPO předpokládá, že ohrožující osobou, která poruší příkaz, bude možné vzít do vazby jako formu naléhavého opatření, čímž se okamžitě ochrání oběť před dalším porušováním. Vykonávající stát zároveň pomocí vazby zajistí osobu pro následné rozhodnutí státu vydávajícího o porušení jím stanovených podmínek uložených ohrožující osobě v EPO. Zákon o mezinárodní justiční spolupráci, ale vůbec neumožňuje vzít ohrožující osobu do vazby kvůli porušení předběžného opatření EPO. Směrnice také počítá s možností, že by vykonávající stát mohl porušení EPO trestat jako samostatný trestný čin dle svého práva, ovšem dosavadní přístup českého práva k porušení trestních předběžných opatření ke škodě oběti téměř vylučuje možnost trestní odpovědnosti za maření výkonu úředního rozhodnutí, jak již bylo popsáno výše. Oběť chráněná pomocí předběžného opatření v ČR vydaného na základě EPO tak ve své podstatě chráněná téměř není a nelze ani zajistit jí okamžitou a účinnou ochranu před dalším porušováním předběžného opatření, maximálně je možné opakovaně ukládat pořádkovou pokutu. Reálně začíná ochrana být účinná až ve chvíli, kdy by ohrožující osoba spáchala porušením předběžného opatření jiný trestný čin podle práva ČR, například pokud by oběti ublížila na zdraví. Tento přístup ovšem zcela popírá základní smysl ochranných příkazů, které mají oběti zajistit ochranu právě před další trestnou činností vůči ní. Současný stav je tedy třeba vnímat velmi kriticky a český zákonodárce by neměl čekat na změnu na úrovni evropského práva, ale přistoupit ke zvýšení účinnosti ochrany EPO v rámci ČR sám od sebe. Neefektivní sankce pouze povzbuzují útočníka k porušení stanovených opatření a oběti nezajišťují skutečnou ochranu, ale pouze iluzi takovéto ochrany.

I přes výše zmíněné nedostatky má EPO velký potenciál mít pozitivní dopad na oběti. Zákazy a omezení, kterým lze skrze EPO rozšířit účinky do dalšího státu, mohou oběť ochránit zejména v případech domácího násilí, stalkingu a mohou být i ochranou obětí obchodování s lidmi. Vydané ochranné příkazy prokazatelně snižují násilí vůči oběti, zvyšují její pocit bezpečí a slouží jí i jako forma uznání její viktimizace, mohou tedy kladně působit i na její psychiku. EPO také poskytuje oběti určité pohodlí, je bezplatné, nevyžaduje po ní aktivitu, vše potřebné za ní mají vyřešit příslušné orgány států, oběť tím

ušetří na nákladech a úsilí, které by musela vynaložit pro získání vnitrostátního příkazu v jiném státě. De lege ferenda by bylo vhodné, aby EPO bylo možné vydat i z moci úřední, nejen na žádost oběti, stejně jako je to obvyklé u většiny států u vnitrostátních ochranných příkazů vydaných v rámci trestního procesu.

Úprava EPO bude podrobena v blízké době zkoumání Evropské komise a lze se domnívat, že komise nedostatky odhalí a bude chtít podniknout kroky, které by měly využitelnost EPO zlepšit. Povzbudit oběti k užívání EPO by mohlo mimo jiné explicitní stanovení, že EPO lze vydávat a vykonávat i pro poskytnutí ochrany osobám pravidelně přejíždějícím mezi členskými státy, dále zavedení fixní lhůty k vydání a uznání EPO, která dnes chybí a případně stanovení jeho priority před vydáváním vnitrostátních ochranných příkazů. Je také nutné, aby komise vzala v potaz, že využitelnost EPO a jeho účinnost dnes zcela závisí na efektivitě ochranných příkazů v jednotlivých státech. U ochranných příkazů nedošlo k žádné harmonizaci jejich standardů v EU, což lze považovat za základní chybu celého evropského systému ochrany oběti. Propastné rozdíly mezi jednotlivými státy v kvalitě jejich ochranných příkazů a účinnosti sledování jejich dodržování mohla harmonizace alespoň částečně vyrovnat a zlepšit tak situaci pro všechny oběti, nejen pro ty žádající o evropskou ochranu.

Na samotný závěr musí autor poznamenat, že v současnosti existuje značný prostor pro další výzkum evropského ochranného příkazu a úpravy ochranných příkazů obecně v rámci EU. Je k dispozici pouze velmi málo zahraniční odborné literatury zabývající se těmito tématy, nemluvě o zcela chybějících odborných kritikách české implementace EPO. Pokud by se doktrína více zaměřila na tuto oblast, zajistí by to poskytnutí velmi cenné poznatky pro lepší pochopení limitů ochranných příkazů a reálných cílů, které si může evropská úprava v této oblasti dávat. Zcela jistě by se také objevila řada námětů pro změnu současné evropské i české úpravy směrem k větší využitelnosti EPO v praxi, či změně celého systému tak, aby oběti mohly být skutečně účinně chráněny v celé EU.

Seznam zkratk

EÚLP	Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
EPO	evropský ochranný příkaz (European protection order)
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
OČTŘ	orgány činné v trestním řízení
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb. občanský soudní řád
PMS	Probační a mediační služba
SŘS	zákon č. 150/2002 Sb. soudní řád správní
TŘ	zákon č. 141/1961 Sb. trestní řád
ZMJS	zákon č. 104/2013 Sb. o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních
ZOB	zákon č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů
ZPČR	zákon č. 273/2008 Sb. o Policii České republiky
ZZOS	zákon č. 137/2001 Sb. o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením
ZŘS	zákon č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních

Seznam použitých zdrojů

Bibliografie

ATANASOV, Atanas; CERRATO, Elisabet; DECHEV, Emil a kol. *The European Protection Order – its application to the victims of gender violence*. Madrid: Tecnos, 2015. ISBN 978-84-309-6553-3.

BOHUSLAV, Lukáš. Peněžitá pomoc obětem trestných činů – komparativní analýza. In: JELÍNEK, Jiří; GŘIVNA, Tomáš. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 147-159. ISBN 978-80-87576-39-7.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3., upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-461-9.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0582-1.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Viktimologické expertízy – Otevřené otázky psychologického posuzování obětí. In: JELÍNEK, Jiří; GŘIVNA, Tomáš. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 60-67. ISBN 978-80-87576-39-7.

DANKOVÁ, Katarína. Pojem oběť trestného činu a jej postavenie v trestnom konaní v komparativnom kontexte. In: JELÍNEK, Jiří; GŘIVNA, Tomáš. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 107-118. ISBN 978-80-87576-39-7.

DURDÍK, Tomáš. Využití institutů posilujících ochranu poškozených při jednání u soudu. In: JELÍNEK, Jiří; GŘIVNA, Tomáš. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 50-60. ISBN 978-80-87576-39-7.

DRAŠTÍK, Antonín; FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád Komentář I. díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-600-7.

FENYK, Jaroslav; CÍSAŘOVÁ, Dagmar; GŘIVNA, Tomáš a kol. *Trestní právo procesní*. 6.vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-750-8.

- GŘIVNA, Tomáš. Zákon o obětech trestných činů. In: JELÍNEK, Jiří; GŘIVNA, Tomáš. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 22-31. ISBN 978-80-87576-39-7.
- GŘIVNA, Tomáš; ŠÁMAL, Pavel; VÁLKOVÁ, Helena a kol. *Zákon o obětech trestných činů: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2014. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-513-8.
- HERCZEG, Jiří. *Média a trestní řízení*. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-50-2.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 4. vyd. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502 160-1.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 7. vyd. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-230-1.
- JELÍNEK, Jiří; GŘIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří. *Trestní právo Evropské unie*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-041-3.
- JELÍNEK, Jiří; PELC, Vladimír; DANKOVÁ, Katarína. *Zákon o obětech trestných činů: komentář s judikaturou*. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-016-1.
- KALIBOVÁ, Klára. Oběti násilí z nenávisti jako zvláště zranitelné oběti. In: JELÍNEK, Jiří; GŘIVNA, Tomáš. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s.159-170. ISBN 978-80-87576-39-7.
- KLOUBEK, Martin. Právní a faktické postavení poškozeného v přípravném řízení. IN: ZOUBKOVÁ, Ivana; FIRŠTOVÁ, Jana. *Kriminologie: aktuální problémy*. Praha: Policejní akademie ČR v Praze, 2013, s. 60-66. ISBN 8072513958
- KOPENCOVÁ, Dagmar. Práva obětí trestných činů. IN: ZOUBKOVÁ, Ivana; FIRŠTOVÁ, Jana. *Kriminologie: aktuální problémy*. Praha: Policejní akademie ČR v Praze, 2013, s. 53-59. ISBN 8072513958
- KVĚTENSKÁ, Daniela. Pomoc obětem mravnostních a násilných trestných činů v praxi. In: JELÍNEK, Jiří; GŘIVNA, Tomáš. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 129-139. ISBN 978-80-87576-39-7.
- MARINI, Michael. *Utajený svědek a zvláštní ochrana svědka*. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-732-4.

MARTINKOVÁ, Milada. Zkušenosti obyvatel ČR s některými delikty – výsledky viktimologického výzkumu. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2007. ISBN 978-7338-064-9

NOVOTNÝ, František a kol. *Trestní právo procesní*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-677-4.

RŮŽIČKA, Miroslav; PŮRY František; ZEZULOVÁ, Jana. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C.H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-559-9.

ŘEPÍK, Bohumil. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. Praha: Orac, 2002. ISBN 80-86199-57-6.

ŠÁMAL, Pavel. K novelizaci trestního řádu v souvislosti s návrhem zákona o obětech trestných činů. In: JELÍNEK, Jirí; GŘIVNA, Tomáš. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 31-50. ISBN 978-80-87576-39-7.

ŠKODA, Jindřich; VAVERA, František; ŠMERDA, Radek; *Zákon o policii s komentářem*. 2. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-447-3.

VANGELI, Benedikt. *Zákon o Policii České republiky: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2014. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-543-5.

Odborná periodika, příspěvky ve sbornících

AA, Suzan van der. Protection Orders in the European Member States: Where Do We Stand and Where Do We Go from Here? *European Journal on Criminal Policy and Research*. 2012, 18(2), 183-204. ISSN 0928-1371.

AA, Suzan van der; OUWERKER, Jaap. The European Protection Order: No time to waste or a waste of time? *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*. 2011, 19(4), 267-287. ISSN 0928-9569.

BASÍK, Michal.: K dopadům nového zákona o obětech trestných činů, aneb abychom s vaničkou nevytlévali i dítě. *Státní zastupitelství*. 2013, 5, 32-36. ISSN 1214-3758

- COUFALOVÁ, Bronislava. Vybrané otázky úmluvy OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu. *Olomoucké debaty mladých právníků – sborník příspěvků*. 2007, 1, 159-161.
- ČUHELOVÁ, Kateřina. Vzájemný vztah předběžného opatření podle zákona o zvláštních řízeních soudních a trestního řádu, několik postřehů k zamyšlení a diskusi. *Soukromé právo*. 2017, 12. ISSN 2533-4239
- DUTTA, Anatol. Cross-border protection measures in the European Union. *Journal of Private International Law*. 2016, 12(1), 169-184. ISSN 1744-1048.
- GARBETT, Claire. From Passive Objects to Active Agents: A Comparative Study of Conceptions of Victims Identities at the ICTY and ICC. *Journal of Human Rights*. 2015, 15(1), 40-59. ISSN 1475-4835.
- HASLAM, Emily; DEMBOUR, Marie. Silencing Hearings? Victim-Witnesses at War Crimes Trials. *European Journal of International Law*. 2004, 15(1), 151-177. ISSN 0938-5428.
- HERICH, Lukáš. K některým ustanovením zákona o obětech trestných činů. *Trestní právo*. 2014, 18(2), 13 - 17. ISSN 1211-2860.
- KAISER, Kimberley; SPOHN, Cassia. "Victim Refuses to Cooperate": A Focal Concerns Analysis of Victim Cooperation in Sexual Assault Cases. *Victims and Offenders*. 2017, 12(2), 297-322. ISSN 1556-4886.
- KLIP, Andre. European Criminal Policy. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*. 2012, 3, 3-12. ISSN 1571-8174.
- KOSTER, Nathalie-Sharon. Victims' perceptions of the police response as a predictor of victim cooperation in the Netherlands: a prospective analysis. *Psychology, Crime and Law*. 2017, 23(3), 201-220. ISSN 1068-316X
- KOZÁK, Vítězslav; JÍLOVEC, Michal. Nad praktickými nedostatky právní úpravy obětí trestných činů. IN: *Sborník konference Kriminologické dny III*. Gaudeamus 2015, s. 242-252. ISBN 978-80-7435-572-1
- KUNST, Maarten; KOSTER, Nathalie. Performance Evaluations and Victim Satisfaction With State Compensation for Violent Crime: A Prospective Study. *Journal of Interpersonal Violence*. 2017, 32(19), 3027-3044. ISSN 0886-2605.

- LAXMINARAYAN, Malini a kol. Victim Satisfaction with Criminal Justice: A Systematic Review. *Victims and Offenders*. 2013, 8(2), 119-147. ISSN 1556-4886.
- LEYH, McGonigle Brianne. Victim-Oriented Measures at International Criminal Institutions: Participation and its Pitfalls. *International Criminal Law Review*. 2012, 12(3), 375-408. ISSN 1567-536X.
- MANCINI, Christina; PICKETT, Justin. Reaping What They Sow? Victim-Offender Overlap Perceptions and Victim Blaming Attitudes. *An International Journal of Evidence-based Research, Policy and Practice*. 2017, 12(3), 434-466. ISSN 1556-4886.
- MARGUERY, Tony. European Union Fundamental Rights and Member States Action in EU Criminal Law. *Maastricht Journal of European and Comparative Law*. 2013, 20(2), , 282-301. ISSN 1023-263X.
- MÜLLER, Jan. O aplikaci zákona o obětech trestných činů: Co přináší praxe (5.). *Právo a rodina*. 2016, 18(12), 16-18. ISSN 1212-866X
- PEMBERTON, Antony. The EU Framework Decision for Victims of Crime: Does Hard Law Make a Difference? *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*. 2009, 17(1), 43-59. ISSN 0928-9569.
- PĚNKAVA, Pavel. Senioři bez domova jako častá oběť trestné činnosti. IN: *Sborník konference Kriminologické dny III*. Gaudeamus 2015, s. 219-225. ISBN 978-80-7435-572-1.
- RASQUETE, Carmen; FERREIRA, Ana; MARQUES, Frederico. Why Do We Need Concrete Measures for Victims at EU Level? A View from the Coalface. *ERA forum*. 2014, 15(1), 119-129. ISSN 1612-3093.
- SPIGA, Valentina. No Redress without Justice: Victims and International Criminal Law. *Journal of International Criminal Justice*. 2012, 10(5), 1377-1394.
- VANTUCH, Pavel. K novelizaci zákona o ochraně svědků a dalších osob účinné od 1.1.2012. *Trestní právo*. 2012, 16(5), 4-9. ISSN 1211-2860.
- VANTUCH, Pavel. K současnému stavu ochrany svědků a osob podávajících vysvětlení. *Trestní právo*. 2012, 16(9), s. 8-14. ISSN 1211-2860.

WEMMERS, Jo-Anne. Victim Policy Transfer: Learning From Each Other. *European Journal on Criminal Policy and Research*. 2005, 11(1), 121-133. ISSN 0928-1371.

WIECZOREK, Irene. A Needed Balance between Security Liberty and Justice. Positive Signals Arrive from the Field of Victims' Rights. *European Criminal Law Review*. 2012, 2, 141-158. ISSN 2191-7442.

Elektronické zdroje

Odborné publikace a články

AA, Suzan; NIEMI, Johanna ; SOSA, Lorena a kol. *Mapping the legislation and assesing the impact of Protection Orders in the European Member States* [online]. Wolf Legal Publishers, 2015 [cit. 20.3.2018]. Dostupné z <http://poems-project.com/wp-content/uploads/2015/04/Intervict-Poems-digi-1.pdf>

DANKOVÁ, Katarína; PELC, Vladimír. *Právní pomoc obětem trestných činů* [online]. CSSP, 2014 [cit. 16.4.2018]. Dostupné z http://www.csspraha.cz/wcd/domaci-nasili/pravni_pomoc_obetem_trestnych_cinu_2014.pdf

JELÍNEK, Jiří. *Předběžná opatření v trestním řízení* [online]. Bulletin-advokacie.cz, 2013 [cit. 1.4.2018]. Dostupné z <http://www.bulletin-advokacie.cz/predbezna-opatreni-v-trestnim-rizeni>.

JELÍNEK, Jiří; PELC, Vladimír. *Zákon o obětech - jeho nedostatky a možnosti řešení* [online]. Bulletin-advokacie.cz, 2015 [cit. 1.4.2018]. Dostupné z <http://www.bulletin-advokacie.cz/zakon-o-obetech-trestnych-cinu-jeho-nedostatky-a-moznosti-reseni?browser=mobi>.

Liga lidských práv. *Ochrana obětí trestných činů je podle expertů nedostatečná* [online]. LLP, 2008 [cit. 8.4.2018]. Dostupné z <http://llp.cz/2008/02/ochrana-obeti-trestnych-cinu-je-podle-expertu-nedostatecna/>.

MAREŠOVÁ, Alena; MARTINKOVÁ, Milada. *O významu poznávání obětí trestné činnosti* [online]. Ministerstvo vnitra, 2009 [cit. 16.4.2018]. Dostupné z <http://www.mvcr.cz/clanek/o-vyznamu-poznavani-obeti-trestne-cinnosti.aspx>

POLÁK, Přemysl. *Komentář - zákon č. 104/2013 Sb. o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, ve znění pozdějších předpisů*. IN: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24.4.2018].

Webové stránky

European Judicial Network. *Compendium* [online]. EJN, 2017 [cit. 13.4.2018]. Dostupné z <https://www.ejn-crimjust.europa.eu/ejn/CompendiumChooseCountry.aspx>

Evropská komise. *Putting Victims first: Commission welcomes European Parliament vote to improve rights for 75 million crime victims* [online]. European Commission, 2012 [cit. 13.4.2018]. Dostupné z http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-12-659_en.htm.

Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Registr poskytovatelů pomoci obětem trestných činů* [online]. MSpČR [cit. 15.3.2018]. Dostupné z <https://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=6115&d=330753>

Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Rekodifikace trestního práva procesního* [online]. MSpČR, 2018 [cit. 15.3.2018]. Dostupné z <https://tpp.justice.cz/>

Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Údaje odboru odškodňování za rok 2003* [online]. MSpČR [cit. 15.3.2018]. Dostupné z <https://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5871&d=18352>

Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Údaje odboru odškodňování za rok 2008* [online]. MSpČR [cit. 15.3.2018]. Dostupné z <https://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5871&d=293154>

Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Přehled vyřizování agendy odboru odškodňování za rok 2014* [online]. MSpČR [cit. 15.3.2018]. Dostupné z <https://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5871&d=344457>

Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Přehled vyřizování agendy odboru odškodňování za rok 2014* [online]. MSpČR [cit. 15.3.2018]. Dostupné z <https://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5871&d=344457>

Policie ČR. *Vyžádané informace KŘP hlavního města Prahy* [online]. PČR [cit. 8.4.2018]. Dostupné z <http://www.policie.cz/clanek/krajske-reditelstvi-policie-hlavniho-mesta-prahy-717945.aspx>

Policie ČR. *Vyžádané informace KŘP Jihomoravského kraje* [online]. PČR [cit. 8.4.2018]. Dostupné z <http://www.policie.cz/clanek/zadost-o-poskytnuti-informace-447843.aspx>

Policie ČR. *Vyžádané informace KŘP kraje Vysočina* [online]. PČR [cit. 8.4.2018]. Dostupné z <http://www.policie.cz/clanek/zadost-o-poskytnuti-informace-206207.aspx>

Policie ČR. *Vyžádané informace KŘP Moravskoslezského kraje* [online]. PČR [cit. 8.4.2018]. Dostupné z <http://www.policie.cz/clanek/zadost-o-informace-499700.aspx>

Policie ČR. *Vyžádané informace KŘP Ústeckého kraje* [online]. PČR [cit. 8.4.2018]. Dostupné z <http://www.policie.cz/clanek/zadost-o-poskytnuti-informace-dle-zakona-c-106-1999-sb-511056.aspx>

Probační a mediační služba ČR. *Novinky – Tiskové oddělení PMS 22.2.2018* [online]. PMS, 2018 [cit. 6.4.2018]. Dostupné z <https://www.pmscr.cz/novinky/>

Probační a mediační služba ČR. *Novinky – Tiskové oddělení PMS 22.2.2017* [online]. PMS, 2017 [cit. 6.4.2018]. Dostupné z <https://www.pmscr.cz/novinky/>

Zprávy a koncepce neziskových organizací a oficiálních institucí

Bílý kruh bezpečí. *Domacinasili.cz* [online]. BKB [cit. 8.4.2018]. Dostupné z <http://www.domacinasili.cz/statistiky/>

Bílý kruh bezpečí. *Výroční zprávy 2016,2015,2014* [online]. BKB [cit. 6.4.2018]. Dostupné z <https://www.bkb.cz/o-nas/vyrocnizpravy/>

CERRATO, Elisabet; FREIXES, Teresa, LUFTI, Miriam a kol. *European Protection Order - European Implementation Assesment* [online]. Brusel: EU (European Parliamentary Research Service), 2017 [cit. 13.4.2018]. ISBN 978-92-846-1661-9. Dostupné z http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_STU%282017%29603272

Evropská rada. *The Stockholm Programme – An Open and Secure Europe Serving and Protecting Citizens* [online]. EU, 2009 [cit. 13.4.2018]. Dostupné z https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/stockholm-programme-open-and-secure-europe-serving-and-protecting-citizens-0_en

Komise Evropských společenství. *Zpráva Komise na základě článku 18 rámcového rozhodnutí Rady ze dne 15.3. 2001 o postavení obětí v trestním řízení (2001/220/SVV)* [online]. Evropská komise, 2009 [cit. 13.4.2018]. Dostupné z <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52009DC0166&from=EN>

Ministerstvo vnitra. *Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2016* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra, 2017 [cit. 13.4.2018]. Dostupné z <http://www.mvcr.cz/clanek/zprava-o-situaci-v-oblasti-vnitri-bezpecnosti-a-verejneho-poradku-na-uzemi-ceske-republiky-v-roce-2016.aspx>

Probační a mediační služba ČR. *Koncepce rozvoje probace a mediace do roku 2025* [online]. PMS, 2017 [cit. 6.4.2018]. Dostupné z https://www.pmscr.cz/download/2017_Koncepce_PM_do_roku_2025.pdf

Výbor Evropského parlamentu pro občanské svobody, spravedlnost a vnitřní věci. *Zpráva o uplatňování směrnice 2011/99/EU o evropském ochranném příkazu* [online]. Evropský parlament, 2018 [cit. 13.4.2018]. Dostupné z <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A8-2018-0065+0+DOC+XML+V0//CS>

Seznam použitých právních předpisů

Zákony ČR

Zákon č. 99/1963 Sb. občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 141/1961 Sb. trestní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 555/1992 Sb. o vězeňské službě a justiční strážní České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 209/1997 Sb. o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti

Zákon č. 137/2001 Sb. o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 150/2002 Sb. soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 273/2008 Sb. o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 104/2013 Sb. o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

Právní předpisy EU

Rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV ze dne 15. března 2001 o postavení obětí v trestním řízení

Směrnice Rady 2004/80/EC ze dne 29. dubna 2004 o odškodňování obětí trestných činů

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/99/EU ze dne 13. prosince 2011 o evropském ochranném příkazu

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV

Mezinárodní právní instrumenty

Declaration of basic principles of justice for victims of crime and abuse of power, GA resolution 40/34 29/11/1985

Římský statut Mezinárodního trestního soudu (17. července 1998) 2187 UNTS 90

Internal Rules of Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia (as revised on 5 September 2008)

Důvodové zprávy k právním předpisům ČR

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením, volební období 1998-2002, sněmovní tisk č. 697/0 ze dne 29. 8. 2000.

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o Policii České republiky, volební období 2006 – 2010, sněmovní tisk č. 439/0 ze dne 28 .2. 2008.

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením a o změně zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, volební období 2010-2013, sněmovní tisk č. 320/0 ze dne 11. 4. 2011.

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o obětech trestných činů a o změně některých zákonů, volební období 2010-2013, sněmovní tisk č. 617/0 ze dne 27. 2. 2012

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 104/2013 Sb. o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, a další související zákony, volební období 2013-2017, 261/0 ze dne 3. 7. 2014.

Seznam použité judikatury

Nález Ústavního soudu ze dne 3.3.1999, sp.zn. III ÚS 210/98, uveřejněný pod č. N 33/13 Sb. n. a u. 241

Nález Ústavního soudu ze dne 9. 2. 2006, sp.zn. III. ÚS 499/04, uveřejněný pod č. N 36/40 Sb. n. a u. 303

Nález Ústavního soudu ze dne 3.10.2006, sp.zn. I ÚS 481/04, uveřejněný pod č. N 173/43 Sb. n. a u. 3

Nález Ústavního soudu ze dne 15.9.2015, sp.zn. I ÚS 2478/15

Nález Ústavního soudu ze dne 15.3.2016, sp.zn. I ÚS 65/16

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.2.2011, sp. zn 20 Cdo 1407/2009

Usnesení Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 24.10.2013, sp. zn. Aprk 65/2013-71

Doorson v Nizozemsko 20524/92 (ESLP, 26.3.1996)

Van Mechelen a spol v Nizozemí 21363/93 (ESLP, 23.4.1997)

Bocos-Cuesta v Nizozemsko 54789/00 (ESLP, 10.11.2005)

Z v Finsko 22009/93 (ESLP, 25.2.1997)

Osman v Velká Británie 23452/94 (ESLP, 28.10.1998)

Edwards a Lewis v Velká Británie 39647/98 (ESLP, 27.10.2004)

Abstrakt

Tato diplomová práce se věnuje problematice ochrany obětí. V první kapitole je popsán fenomén oběti a využity poznatky z oboru viktimologie k popsání procesu viktimizace se zaměřením na příčiny viktimizace a její negativní dopady na oběť. Sumarizovány jsou také poznatky o potřebách obětí. Dále jsou konstatovány nejčastější mýty o obětech a je vysvětlen jejich vliv na obecné vnímání obětí.

Druhá kapitola rozebírá institut oběti z právního hlediska. Věnuje se roli EU v posílení postavení obětí v trestním procesu i mimo něj a zákonu o obětech v právním řádu ČR. Zákon o obětech a jednotlivá práva obětí v něm obsažená jsou podrobeny hlubší analýze za využití nejnovějších poznatků na poli viktimologie. Autor také v práci poukazuje na jednotlivé kritiky zákona o obětech jako je například kontraproduktivně koncipované právo oběti na informace, či obava z narušení trestního řízení posílením postavení obětí. Současně jsou vyzdvíženy pozitivní dopady zákona, který omezil zejména bezdůvodnou sekundární viktimizaci, což se odráží především v rostoucím zájmu obětí o využívání jejich práv a jim určených služeb.

Ve třetí kapitole jsou sumarizovány instituty, které slouží k ochraně obětí před hrozícím nebezpečím, specificky jsou analyzovány předběžná opatření dle trestního řádu, krátkodobá ochrana dle zákona o policii, utajení identity svědka a institut zvláštní ochrany svědka. U těchto institutů autor rozebírá zejména proces zahájení poskytování dané ochrany, podmínky, které musí být splněny, pro jejich využití, prostředky k naplnění jejich účelu, oprávnění a omezení spojená s těmito instrumenty a také, je-li to možné, autor poskytuje informace o tom, jak jsou v praxi využívány. Kde je to vhodné, je také poukázáno na problematické aspekty současné právní úpravy těchto instrumentů.

V poslední části se práce zabývá evropským ochranným příkazem, analyzuje jeho úpravu na evropské úrovni a důvody pro jeho zavedení. Detailněji se následně autor věnuje především implementaci tohoto instrumentu do právního řádu ČR. Sankce za porušení evropského ochranného příkazu nastavené v českém právním řádu jsou kritizovány pro neefektivitu a nedostatečnost, čímž zásadně limitují možné pozitivní účinky evropského ochranného příkazu v ČR. Nastíněny jsou také možné příčiny dosavadního nevyužívání evropských ochranných příkazů v praxi a identifikovány jsou potenciální benefity, které by přineslo jejich širší využívání.

Abstract

This diploma thesis deals with the issue of protection of victims of crime. In the first chapter, by using the findings from the field of victimology, it describes victim as a phenomenon and also the process of victimisation while focusing on its causes and the negative impact it may have on victims. The author also summarizes the recent findings regarding the victims' needs. Lastly, some of the most common misconceptions about victims and their impact on the perception of victims are explained.

The second chapter addresses the victim from the viewpoint of the law. Firstly, it examines the role which the EU plays in enhancing the standing of victims in the criminal procedure and also outside of it. Secondly, it examines the Act on victims of crime adopted in the Czech Republic. The Act on victims of crime and the particular rights of victims which are provided for in the Act are analysed in the second chapter with the use of the current findings in the field of victimology. The author also explains the main critiques of the Act such as the counter-productive wording of the right to receive information or a threat of corroding the criminal procedure as a whole. On the other hand, the benefits of the Act are also pointed out, such as reducing the threat of a secondary victimisation of victims, which can be proved by the fact that an increasing number of victims show an interest in their legal rights and contact agencies that help them use these rights.

Different instruments that serve to protect victims from imminent danger are summarized in the third chapter. This thesis analyses four of them in detail, these are preliminary measures according to the Code of Criminal Procedure, short-term protection according to the Police of the Czech Republic Act, anonymous witness and special protection of the witness. In case of these instruments the author provides information about the commencement of the protection, conditions which need to be met in order to provide such protection, means which can be then used, authorizations and restrictions related to these measures, and also if possible information about how these are used in practice. Where appropriate the author also refers to the issues connected with the current legislation regarding these instruments.

The last chapter of this thesis is dedicated to the European protection order and analysis of its legal basis at the European level as well as the reasons for introducing this instrument. Consequently, more attention is paid to the implementation of the European protection order into the legal system of the Czech Republic. Sanctions for breaching the

European order in the Czech legal system are criticised for being ineffective and insufficient, therefore restricting the positive impact which European protection order may have. The author also outlines the possible causes for the so far rare use of this instrument in practice and identifies the potential benefits if the use of the Order would be more common.

Název práce a klíčová slova

Název práce v českém jazyce

Ochrana oběti trestného činu

Název práce v anglickém jazyce

Protection of a victim of a criminal offence

Klíčová slova

viktimizace, ochrana oběti, evropský ochranný příkaz

Key words

victimization, victim's protection, European protection order